

Jacek Sypień

*Olkuscy
Ludzie Kultury*
PAMIĘTAMY

Słownik biograficzny
zmarłych olkuskich twórców i animatorów kultury

Jacek Sypień

Olkuscy
Ludzie Kultury
PAMIĘTAMY

Słownik biograficzny
zmarłych olkuskich twórców i animatorów kultury

Wydawca:

**Grafpress na zlecenie
Stowarzyszenia
„Zamek Rabsztyn” w Olkuszu**

Tekst, opracowanie i redakcja: Jacek Sypień

Projekt, opracowanie graficzne, skład i druk:
GRAFPRESS

ul. Żuradzka 20C, 32-300 Olkusz.
tel: 32 7543232

Fotografie na okładce:

Archiwum Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu,
archiwa prywatne

Nakład: 400 egz.

Wydanie 1

© Copyright by Jacek Sypień

Olkusz 2024

ISBN 978-83-972516-2-5

MAŁOPOLSKA

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

Jacek Sypień

*Olkuscy
Ludzie Kultury*
PAMIĘTAMY

Słownik biograficzny
zmarłych olkuskich twórców i animatorów kultury

WSTĘP

Mówi się, że zmarli żyją w naszych wspomnieniach. Niestety nie zawsze tak jest. Dlatego chciałem przybliżyć sylwetki ludzi, którzy wzbogacali życie kulturalne naszego miasta na przestrzeni ostatnich stu lat. Dostarczali wzruszeń, emocji, ale też rozrywki. Pewnie sięgając do wspomnień z dzieciństwa, każdy z nas pamięta pierwszy spektakl teatralny lub koncert, a może wiersz, czy książkę, która zapadła w pamięci albo obraz, czy fotografię, która przyciągnęła naszą uwagę. Za tymi wszystkimi dziełami stoją twórcy, ale także osoby, które upowszechniały kulturę. Wielu z nich zostało zapomnianych. Dlatego starałem się przywrócić pamięć o zmarłych twórcach i animatorach olkuskiej kultury. W pierwotnym założeniu chciałem skupić się tylko na twórcach, czyli malarzach, rzeźbiarzach, muzykach, aktorach, pisarzach, poetach, czy dziennikarzach, którzy są pochowani na olkuskim cmentarzu. W trakcie zbierania materiałów natrafiłem na wiele osób, które pochodziły z Olkusza,

tutaj się wychowały i ukończyły szkoły, ale później swoją działalność kulturalną rozwijały poza naszym miastem i nie spoczywają w swoim rodzinnym mieście. Dlatego uznałem, że warto o nich wspomnieć. Po zastanowieniu postanowiłem napisać też o animatorach kultury, czyli osobach, które nie były twórcami sensu stricto, ale to dzięki nim odbywały się koncerty, wystawy, czy spektakle teatralne. Ten swoisty słownik biograficzny został opracowany w oparciu o ogólnodostępne źródła, czyli publikacje książkowe, czasopisma i źródła internetowe. Jeśli kogoś pominąłem, serdecznie przepraszam. W krótkich biogramach skupiłem się na działalności kulturalnej wymienionych osób, nie opisując szczegółowo ich dokonań zawodowych i społecznych. Sam od prawie czterdziestu lat działam w szeroko pojętej sferze kultury. Miałem przyjemność i zaszczyt współpracować z wieloma osobami, których nie ma już wśród nas. Chciałem w ten sposób przywrócić pamięć o nich samych, ale także ich dziełach

---

i dokonaniach. Prace nad książką zajęły mi przeszło trzy lata. Starłem się uniknąć nieścisłości, niemniej gdyby się zdarzyły, to z góry za nie przepraszam. W takich sytuacjach pocieszam się stwierdzeniem „Tylko ten się nie myli, kto nic nie robi”.

Zbierając materiały korzystałem ze wsparcia i wiedzy wielu osób, którym chciałem serdecznie podziękować za bezinteresowną pomoc. Szczególnie chciałem podziękować następującym osobom: Adam Sowula, Zdzisława Gardęła, Olgerd Dziechciarz, Marek Piotrowski, Maria Knap, Maria Jędrzyk, Barbara Orkisz, Barbara Stanek, Marta Musiał, Stanisława Szarek, Zbigniew Specjał oraz Anna i Wojciech Taborkowie. Dziękuję także osobom, które odpowiedziały na nasz apel i przekazały materiały lub przygotowały noty biograficzne o swoich bliskich. Byli to m.in. Sylwia Domagała-Urbanowicz, Zdzisława Gardęła, Barbara Górniewicz, Marek Kluczewski, Grażyna, Arkadiusz i Wirgiliusz Królewiczowie, Konrad Kulman, Grażyna Łyczakowska, Mał-

gorzata i Kamila Pawełczyk, Grzegorz Sowula i Janusz Mentlewicz. Dziękuję także dyrekcji i pracownikom Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu za pomoc w realizacji projektu.

Chciałem także bardzo podziękować mojej Mamie Mieczysławie Sypień, nie tylko za podzielenie się wspomnieniami, ale przede wszystkim za to, że zawsze wspierała mnie w rozwijaniu moich historycznych i społecznych pasji. Dziękuję też mojej żonie Bogusi za cierpliwość i pomoc. Zapraszam do lektury.

Jack Sypień

Narys działalności kulturalnej w Olkuszu od początku XX wieku

Narzed I wojną światową, w Olkuszu, który znajdował się pod zaborem rosyjskim, nie było możliwości prowadzenia otwartej i legalnej działalności kulturalnej. Taka aktywność kulturalna była albo organizowana przez kościół, albo odbywała się na zasadzie spotkań w prywatnych domach, podczas których dyskutowano o najnowszych książkach, czy spektaklach teatralnych albo urządzano improwizowane koncerty lub deklamacje. Do końca XIX wieku nie było w Olkuszu żadnej zinstytucjonalizowanej formy działań kulturalnych. Jedynymi placówkami, które teoretycznie mogłyby prowadzić takie działania były szkoły powszechne. Jednak z racji na rusyfikację, nie zawsze było to możliwe.

Jeśli chodzi o działania podejmowane przez kościół, to w 1905 roku, staraniem ks. Stanisława Kwiatkowskiego powstała w Olkuszu ochronka dla biednych dzieci pro-

wadzona przez siostry Miłosierdzia, gdzie była m.in. prowadzona działalność kulturalna. Patronem ochronki, która mieściła się przy ulicy Szpitalnej, był św. Marcin.¹ Warto dodać, że nieruchomość, na której powstała ochronka, z własnych środków zakupił ówczesny proboszcz olkuski ks. Marcin Smółka, który sprawował swoją funkcję w latach 1894-1928.² Jesienią 1906 roku, zawiązał się chór kościelny, którego dyrygentem został Szczygieł, a potem Tadeusz Kozłowski. Kolejny dyrygent, Szczepan Grad, założył w 1910 roku parafialną orkiestrę dętą. Przez wiele lat chór i orkiestra działały pod nazwą „Towarzystwo Śpiewacze i Muzyczne Dźwięki”, a w jego repertuarze znajdowały się nie tylko pieśni kościelne, ale również świeckie. W skład chóru wchodziło około 30 osób.³

Pierwszą legalną organizacją świecką, która prowadziła także działania kulturalne była olkuska Straż Ogniowa. Po wie-

---

1 J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Olkuskiem, Marjówka Opoczyńska* 1933, s. 258

2 W. Leśniak, *Olkuska bazylika św. Andrzeja na tle dziejów miasta i parafii, Olkusz* 2006, s. 85

3 S. Ząbczyński, *Historia pożarnictwa olkuskiego i jego dzieje w latach 1478-1993, Olkusz* 1993, s. 41

Chór żeński w Olkuszu. 1910 rok, fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK w Olkuszu

Olkuska Straż Pożarna podczas jubileuszu 25 lecia w 1908 roku. fot. arch. Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej

oletnich staraniach o założenie własnej straży ogniowej, w 1878 roku w olkuskim magistracie odbyło się zebranie założycielskie. Statut „Olkuskiego Ochotniczego To-

warzystwa Pożarniczego” został oficjalnie zatwierdzony 8 listopada 1880 r.

Poza organizowaniem zabaw, czy festynów nie mamy informacji o innej dzia-

łałości kulturalnej prowadzonej przez olkuskich strażaków w pierwszych latach istnienia straży. Wiemy, że 30 maja 1897 roku wśród członków olkuskiej straży zebrano 32 ruble 31 kopiejek na pomnik Adama Mickiewicza w Warszawie. Z kolei w dniu 15 sierpnia 1906 roku olkuscycy strażacy brali udział w uroczystościach poświęcenia nowej wieży na Jasnej Górze, gdzie pełnili wartę honorową podczas uroczystości.⁴ Znacznie większą aktywność społeczną i kulturalną strażaków można zauważyć podczas I wojny światowej i w okresie międzywojennym. W 1918 roku zawiązała się strażacka orkiestra przy olkuskiej fabryce Petera Westena. Jej założycielem, organizatorem i pierwszym kapelmistrzem był Konstanty Królisz. W okresie międzywojennym olkuscycy strażacy organizowali otwarte odczyty, imprezy kulturalne oraz kursy dla analfabetów.

Działania kulturalne były także podejmowane w założonej w 1900 roku olkuskiej Szkole Rzemieślniczej. W 1907 roku powstała w Olkuszu szkoła Polskiej Macierzy Szkolnej z polskim językiem wykładowym. Uczęszczało do niej około 40 uczniów, a nauczycielem był Aleksander Machnicki. Działalność tej szkoły przyczyniła się m.in. do rozwoju czytelnictwa i krzewienia kultury polskiej wśród uczniów.⁵ W 1908 roku powstała w Olkuszu prywatna Szkoła Handlowa dla dziewcząt założona przez Kazimierę Płoszyńską, a w 1913 roku rządowe gimnazjum męskie.⁶ Działal-

ność tych placówek, także przyczyniła się do rozwoju kultury. W okresie poprzedzającym wybuch pierwszej wojny światowej rozwijało się czytelnictwo. Bogatsi prenumerowali prasę, mniej zamożni korzystali z czytelni ludowych. W 1914 roku, w pobliskim Sławkowie było 86 prenumeratorów prasy oraz 165 czytelników korzystających z czytelni ludowej. Czytano „Gazetę Kielecką”, która ukazywała się od 1870 roku i poruszała tematy lokalne. Na początku XX wieku gazeta ukazywała się dwa razy w tygodniu, czyli w środy i niedziele. Od 1907 roku ukazywał się „Kurier Zagłębia” wydawany w Sosnowcu.

Problemem, który utrudniał korzystanie z dóbr kultury, był analfabetyzm. W 1916 roku w Olkuszu na 6047 mieszkańców umiejętnością pisania i czytania mogło się wykazać 2361 osób (39%), a samego czytania 218 osób (4%). W gminach wiejskich sytuacja była znacznie gorsza. Dla porównania, w gminie Rabsztyn, na 11368 mieszkańców pisać i czytać potrafiło zaledwie 920 osób (8%), a tylko czytać 1554 osób (13%).⁷

Ważną rolę w popularyzacji kultury odegrała założona w 1907 r. w Olkuszu Re-sursa Obywatelska z salą do zebrań, odczytów i przedstawień. Organizacja o formalnej nazwie „Zebrań Towarzystwo w Olkuszu”, została zarejestrowana 23(10) stycznia 1907 r. Jej statut zatwierdzono 21(8) lutego tego samego roku. Prezesem zarządu w latach 1907-1913 był lekarz Stefan Buchowiecki.⁸

4 Tamże, s. 42

5 Dzieje Olkusza i regionu olkuskiego, t. 1, red. F. Kiryk, R. Kołodziejczyk, Warszawa - Kraków 1978, s. 541, 552

6 Tamże, s. 553

7 „Kronika Powiatu Olkuskiego” 1917, nr 8, s. 6-9

8 W. Jaworski, Legalne organizacje społeczne w powiecie olkuskim do 1914 roku, Ilcusiana 10/2014, s. 71-72

Sala olkuskiej Resursy Obywatelskiej. Fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK Olkusz

Resursa mieściła się w budynku na rogu ulicy Górniczej i Plant. Pierwsza Resursa Obywatelska w Królestwie Polskim powstała w 1820 roku w Warszawie. Wkrótce zaczęły powstawać kolejne, z czego większość w miastach gubernialnych. W 1839 roku powstała resursa w Radomiu, a w 1843 w Kielcach. Jeszcze przed powstaniem styczniowym władze rosyjskie zdelegalizowały większość tych organizacji. Zaczęły się odradzać pod koniec XIX wieku. W 1895 roku powstała resursa w Dąbrowie Górniczej. Resursy były rodzajem klubów towarzyskich. Członkowie resursy płacili składki przeznaczone na jej utrzymanie, a w zamian mogli brać udział w organizowanych tu wydarzeniach artystycznych. W olkuskiej resursie organizowano kon-

erty, wystawy i odczyty. Gromadzono tam księgozbiór i prenumerowano prasę. Odbywały się tam bale i wieczorki taneczne. Organizowano też koncerty miejscowej orkiestry wojskowej, jaka przed I wojną światową działała w Olkuszu. Resursy chętnie służyły swoimi lokalami, dysponując nierzadko jedyną w małym miasteczku salą nadającą się na występy artystyczne. Tu odbywały się koncerty przejezdnych muzyków, spotkania z pisarzami, czy występy wędrownych grup aktorów. Na przykład w resursie w Dąbrowie Górniczej gościli m.in. Eliza Orzeszkowa, Maria Konopnicka, Stanisław Przybyszewski czy Helena Modrzejewska, a w 1900 roku odbył się tam pierwszy w Zagłębiu pokaz kinematografu.⁹ Właśnie w olkuskiej Resursie Obywatelskiej,

⁹ <https://resursaobywatelska.pl/> (dostęp 15.03.2024)

w grudniu 1912 roku odbyła się pierwsza indywidualna wystawa znanej malarki związanej z ziemią olkuską, czyli Marii Płonowskiej.¹⁰

W 1913 roku dzięki pomocy Stanisława Thugutta bibliotekarza Centrali Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, w olkuskim oddziale PTK powstała biblioteka krajo-

Przedstawienie „Kraowiacy i Górale” w Resursie Obywatelskiej w Olkuszu, lata 1914 – 1918, źródło: Muzeum Regionalne PTTK w Olkuszu

Kolejną instytucją, jaka powstała w Olkuszu przed 1914 rokiem i zajmowała się również propagowaniem kultury, było Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. W 1911 roku powstał oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Olkuszu. Działalność była prowadzona w sekcjach: wycieczkowej, krajoznawczej, fotograficznej, odczytowej oraz muzealnej i bibliotecznej. Były prowadzone odczyty z zakresu krajoznawstwa i utworzono muzeum - pierwsze w Olkuszu. 4 lutego 1912 roku kustoszem zbiorów został inż. Jan Osmołowski, który jednocześnie został przewodniczącym założonej Sekcji Muzealnej.

znawcza licząca 250 tomów. W 1913 roku muzeum posiadało już 1000 eksponatów.¹¹ W 1916 roku zbiory muzeum zostały przeniesione do budynku Powiatowego Komitetu Ratunkowego. Działała głównie sekcja biblioteczna, która w 1917 roku, współpracując z Resursą Obywatelską i Kołem Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego powołały do życia Bibliotekę Publiczną w Olkuszu.

Działalność kulturalną prowadziło także olkuskie gniazdo Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które powstało w 1906 roku. Działo krótko, gdyż 4 września 1906 roku władze carskie zawiesiły legalną działalność „Sokoła” na obszarze

10 M. Piławska, *Życie Marii Płonowskiej* (w) K i I Kościńscy, Maria Płonowska 1878-1955. Malarstwo, Olkusz 2005, s.7

11 B. Stanek-Wróbel, *Zarys historii Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i Muzeum Regionalnego w Olkuszu*, w: „Ilcusiana” 7/2013, s. 176-183.

Wycieczka olkuskiego koła Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego do Ojcowa (z tyłu widoczna Kaplica na wodzie) fot. arch. Wandy Wimmer

Królestwa Polskiego. Do 1914 roku organizacja działała w konspiracji. Po rozwiązaniu „Sokoła” powstało Stowarzyszenie Gimnastyczne „Piechur”, które nawiązywało do tradycji „Sokoła”. W 1917 roku powstało w Olkuszu Towarzystwo „Piechur”, które także prowadziło działalność kulturalną. W 1918 roku austriacki Komendant Powiatowy rozwiązał Towarzystwo Gimnastyczno-Turystyczne „Piechur” w Olkuszu, a także w Pilicy, Wolbromiu i Żarnowcu za „demonstrację życia politycznego”.¹²

Prawdziwy rozkwit działalności organizacji kulturalnych w Olkuszu nastąpił podczas I wojny światowej. Po 1914 roku Olkusz i ziemia olkuska znalazły się pod administracją austro-węgierską. Nowe władze, w przeciwieństwie do władz rosyj-

skich wyrażały zgodę na powstanie organizacji społecznych i kulturalnych oraz obchody rocznic narodowych.

17 marca 1915 roku powstało Olkuskie Koło Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego. Założyły je 14 pań i miało na celu udzielanie pomocy polskim żołnierzom i opiekę nad ich rodzinami.¹³ Działalność kulturalną prowadziła sekcja agitacyjno-odczytowa, która zajmowała się m.in. uświadamianiem narodowym, urzędowała odczyty w mieście i pogadanki na wsi, a także rozdawała bezpłatnie gazety i broszury. Organizowano także koncerty, wieczornice i bale, z których dochód był przeznaczany na działalność Ligi Kobiet. Tylko w ciągu dwóch lat działalności (od marca 1915 do marca 1917) panie z olkuskiego koła zorganizowa-

12 J. Sypień, Olkusz i ziemia olkuska podczas I wojny światowej w pamiętnikach Jana Jarno 1914 -1915, s. 29

13 Kronika Powiatu Olkuskiego, nr 3 z 15.02.1917 r.

Członkinie olkuskiego koła Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, Marzec 1915 rok. Archiwum Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu

ły 10 obchodów rocznicowych, 24 odczyty w mieście i 22 pogadanki historyczne na wsiach.¹⁴

W 1916 r. staraniem nauczycieli zorganizowano w Olkuszu Towarzystwo Muzyczno-Dramatyczne „Hejnał”. Towarzystwo składało się z trzech sekcji: muzycznej, śpiewaczej i dramatycznej. Jego zadaniem było „rozwijanie wśród swoich członków zamiłowania do sztuki w ogóle, głównie zaś do muzyki i sztuki scenicznej”.¹⁵ Podobne towarzystwa powstawały też w innych miastach. Już w 1907 roku powstało Polskie Towarzystwo Dramatyczne w Kielcach, a w 1909 roku w Sławkowie.¹⁶ Olkuskie Towarzystwo „Hejnał” rozwinęło swoją działalność w okresie międzywojen-

nym. Kierowane przez Konrada Opalskiego już w 1931 r. zrzeszało 70 członków. Dzięki jego działalności wystawiano na miejscowej scenie sztuki teatralne i organizowano koncerty chóru, w którego skład wchodziłi urzędnicy i robotnicy. Towarzystwo było również współinicjatorem wielu akcji kulturalnych, sprowadzając do miasta muzyków oraz grupy teatralne. Organizowali m.in. „Wieczory pieśni i muzyki”¹⁷.

Kolejną organizacją, która przyczyniła się do rozwoju kultury w Olkuszu, było harcerstwo. W marcu 1915 roku w Olkuszu powstała I Olkuska Drużyna Skautowa im. Tadeusza Kościuszki. Jej założycielem był Zygmunt Rajdecki. Z inicjatywy jego żony, Kamilli Rajdeckiej, w Olkuszu za-

14 J. Sypień, „Służyć Państwu i kobietom” - działalność Ligi Kobiet w Olkuszu w latach 1915-1980, *Ilcusiana* 28/2023, s.37-38

15 *Dzieje Olkusza*, t. 2, op.cit., s. 114

16 W. Jaworski, *Amatorskie stowarzyszenia teatralne w Królestwie Polskim (1890-1914)*, (w) *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie Rok LX* (2015), s. 172

17 *Dzieje Olkusza*, t. 2, op.cit., s. 100.

Aktorzy przedstawienia „A kćm im łzy powróci”. Lata 1918 – 1939, fot. arch. Wandy Wimmer

więzała się w tym samym czasie I Żeńska Drużyna Skautowa im. Emilii Plater. Obie drużyny podlegały Polskiej Organizacji Skautowej. Już w 1915 roku powstała redakcja pisemka „Harcerz”. W 1916 roku działał już chór skautowy pod dyrekcją Wiesława Majewskiego.¹⁸ Rok później, w 1917 roku powstała orkiestra skautowa złożona z uczniów gimnazjum męskiego. Wtedy też Patronat Skautowy wydał cykl sześciu pocztówek zatytułowanych „Z życia skautów” przedstawiających olkuskie drużyny skautowe podczas wycieczek, podchodów i zbiórek, które odbywały się na Pomorzańskich Skałkach nieopodal Olkusza.¹⁹ W kolejnych latach działalności

olkuscy harcerze stworzyli biblioteczkę harcerską liczącą 140 pozycji, organizowali wieczorki muzyczno-poetyckie, brali udział w uroczystościach patriotycznych.²⁰ Z ważniejszych form działań kulturalnych podejmowanych przez olkuskich harcerzy w okresie międzywojennym można wspomnieć o kontynuowaniu wydawania pisma „Harcerz”, wystawiano też przedstawienia teatralne, organizowano koncerty, wieczornice i zabawy taneczne.

Największy wkład w rozwój kultury w Olkuszu podczas I wojny światowej miał zawiązany w 1916 roku Komitet Ratunkowy Powiatu Olkuskiego kierowany przez Antoniego Minkiewicza. Działalność Ko-

18 L. Kluczewski, *Harcerskie kalendarium Olkusz 1915-1949*, Olkusz 2005, s. 4, 7

19 L. Kluczewski, *Harcerskie kalendarium*. op.cit., s. 9-11

20 Tamże, s. 12, 13

Pożegnanie komendanta olkuskich skautów druha Zdzisława Kąkolewskiego. Olkusz 1916 r. Fot. arch. Wandy Wimmer

mitetu została dość dokładnie opisana na łamach „Kroniki Powiatu Olkuskiego”, piśmnia wydawanego przez wspomniany Komitet. Pierwszy numer „Kroniki...” ukazał się 15 stycznia 1917 r. Czasopismo ukazywało się do 1919 r. Redaktorem naczelnym czasopisma był dyrektor olkuskiej szkoły rzemieślniczej Stanisław Bac.²¹ Wśród ważniejszych działań w zakresie kultury podejmowanych przez Komitet była m.in. organizacja uroczystości patriotycznych, odczytów, wykładów i wieczornic, a przede wszystkim wspieranie działalności szkół powszechnych.

Warto także wspomnieć, o działalności kulturalnej prowadzonej przez olkuską parafię św. Andrzeja. W 1920 roku wikariusz ks. Makowski założył pod auspicjami proboszcza ks. Marcina Smółki Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeń-

skiej działające w ramach Akcji Katolickiej.²² W okresie międzywojennym na terenie powiatu olkuskiego działało 41 kół młodzieży katolickiej (w tym 22 męskich i 19 żeńskich). Według danych z 1938 r. liczba członków wynosiła 620 osób.²³

Osobnym tematem są działania kulturalne społeczności żydowskich mieszkańców Olkusza. W 1899 r. były w mieście cztery chedery, czyli religijne szkoły żydowskie, w 1901 r. osiem, w 1903 r. dziewięć. W synagodze zatrudniono stałego kantora Icchaka Lajtera, co pozwoliło na zorganizowanie 16-osobowego chóru. W 1917 r. staraniem Lejby Frajlicha zorganizowano Stowarzyszenie Kulturalne „Postęp”, a przy nim bibliotekę. Wielu rzemieślników zaangażowało się w amatorski ruch artystyczny: „W Olkuszu tradycyjne stało się modne, na początku XX wieku,

21 Wszystkie numery „Kroniki Powiatu Olkuskiego” znajdują się w zbiorach Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu, w 2013 roku zostały zdigitalizowane i udostępnione na stronie Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Zob. na: <http://mbc.malopolska.pl>.

22 W. Leśniak, Bazylika, op. cit., s. 85

23 J. Roterman, Życie społeczno-kulturalne mieszkańców Olkusza w dwudziestoleciu międzywojennym, (w) Ilcusiana 18/2018, s. 13

Zarząd Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Olkusz, fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK w Olkusz

urządzenie przez rzemieślników w niedziele i dni wolne od pracy przedstawień teatralnych, z których dochód przeznaczano na cele charytatywne”. Jak wynika z relacji w „Gazecie Kieleckiej” prowadził je piekarz Gajer, były aktor.²⁴

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Olkusz został miastem powiatowym liczą-

cym pod koniec lat dwudziestych 6667 mieszkańców, w tym 46,5% Żydów. Oprócz chederów działała szkoła dla dziewcząt Bejs Jakow. W 1924 roku olkusczy Żydzi - syjoniści, czyli Szmul Rezner, Szaja i Abram Birenbaumowie, Abram Wald założyli w Olkusz oddział Żydowskiego Towarzystwa Muzyczno-Dramatycznego „Muza”.

Zespół amatorski w Olkusz, przedstawienie „Czartowska Ława”, 1929 rok, fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK w Olkusz

²⁴ http://swietokrzyskiszteat.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=76&sub=9

Przy stowarzyszeniu zorganizowano bibliotekę, która miała 800 woluminów. Towarzystwo „Muza” miało sekcje: muzyczną, śpiewaczą i dramatyczną, które z powodzeniem występowały w mieście i okolicy. Zarząd olkuskiej „Muzy” organizował wieczory i spotkania literackie z gośćmi przybywającymi nawet z Warszawy oraz prowadził poradnictwo repertuarowe. Gdy w 1930 r. towarzystwo zostało zlikwidowane, na rzecz „Postępu” przekazano m. in. bibliotekę teatralną.²⁵ Działalność kulturalną prowadziły także żydowskie organizacje młodzieżowe. Prezentowały one wszystkie odcienie spektrum ideologicznego, od zupełnej świeckości jak Hechaluc Hacair, Gordonia i Haszomer Hacair, po ruchy religijne na różnych poziomach jak Mizrachi, Haszomer Dati, Poalei Agudat Israel, Agudat Israel.²⁶

Pośród innych organizacji, które prowadziły działalność kulturalną w Olkuszu w okresie międzywojennym można wymienić m.in. Związek Strzelecki. W całym powiecie związek opiekował się 35 świetlicami, w których tylko w 1938 roku wystawiono 21 przedstawień. Działalność kulturalną prowadziła także reaktywowana w 1917 roku Polska Macierz Szkolna.

Olkusz nie posiadał budynku ze sceną, gdzie mogła by się gromadzić publiczność biorąca udział w wydarzeniach kulturalnych. Wszelkie koncerty i przedstawienia odbywały się w sali „Resursy” lub w sali rekreacyjnej Szkoły Rzemieślniczej. Sala ta miała dobrą akustykę i wyglądem przypo-

minała salę koncertową większych miast.

W 1918 roku przy olkuskiej fabryce Westena została założona orkiestra dęta, której kapelmistrzem był Konstanty Królisz.²⁷ Działalność orkiestry była finansowana przez właściciela fabryki. Orkiestra występowała nie tylko na oficjalnych uroczystościach i defiladach, ale także na festywnych ludowych w parku miejskim.

Już po wojnie przy fabryce działała też świetlica z niewielką salą kina „Emalia”. Poza spektaklami kinowymi odbywały się tam występy artystów estradowych, koncerty i spektakle teatralne. W parterowym budynku na placu fabrycznym powstał klub fabryczny, gdzie mieściła się biblioteka, a także sala dla spotkań kółek zainteresowań i prób zespołów muzyczno-teatralnych. Kierownikiem świetlicy był Jerzy Kubiczek, a bibliotekę prowadziła Teresa Krawczyk.²⁸

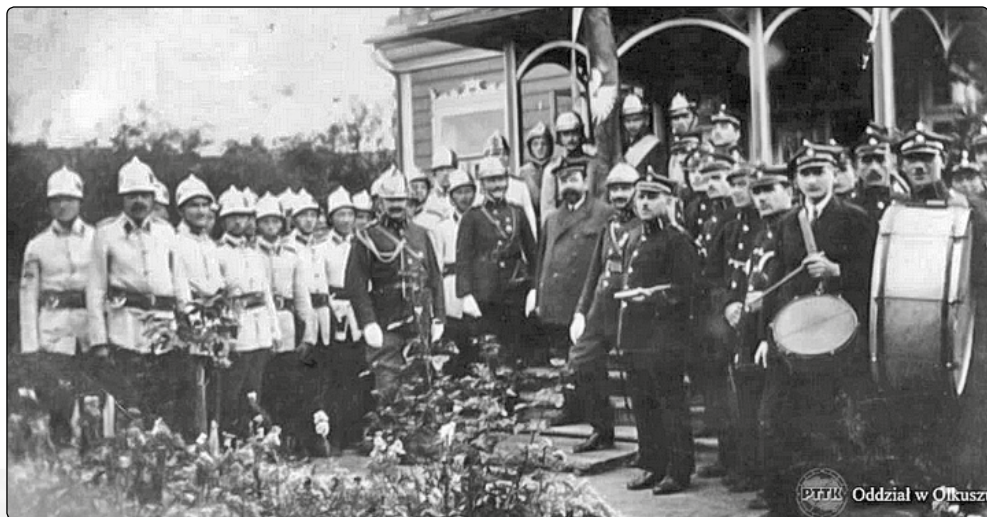
Po 1919 roku robotnicy olkuskiej fabryki Westena dobrowolnie opodatkowali się jednorazowo po 5 złotych i zakupili od inż. Starkiewicza stary budynek po elektrowni przy ulicy Szpitalnej (obecnie ul. Gęsia). Wkrótce budynek został przepisany na Związek Zawodowy Metalowców. Pracownicy fabryki zadeklarowali bezpłatną pracę przy remoncie budynku, przerabiając go na salę zebrań, salę do organizowania imprez kulturalnych i salę kinową. Mieściło się tam kino „Robotnik” przemianowane potem na kino „Rosa”, które prowadził Jerzy Stroński. W Domu Robotniczym miała swoją siedzibę Organizacja

25 K. Kocjan, Żydowski Olkusz, Olkusz 2022, s. 20

26 Tamże, s. 27

27 H. Osuch, Życie emalierni, Olkusz 1974-2013, s. 199

28 P. Nogiejć, Nowy Plac Fabryczny, Kraków 2010, s. 23

Orkiestra Strażacka pod willą dyrektorską Fabryki „Olkusz”, lata 1918 – 1939, fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK w Olkusz

Młodzieżowa Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, która prowadziła tam sekcje sceniczne, chór, orkiestrę mandolinistów, a także organizowała wycieczki i spotkania.²⁹ Odbывały się tam koncerty radiowe, które cieszyły się dużym zainteresowaniem, gdyż niewiele osób miało prywatne odbiorniki radiowe. Do czasu powstania Polskiego Radia, na początku 1925 r. w całym kraju nie było ani jednej stacji, która nadawałaby program radiowy, a w oficjalnych rejestrach figurowało zaledwie 170 radioabonentów.³⁰ Jednak radio rozwijało się dynamicznie. W 1929 r. Polskie Radio miało 202 560 abonentów oraz pięć rozgłośni - w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Katowicach i Wilnie.³¹

Warto wspomnieć też o kinie „Orzeł”, które mieściło się przy ul. 3-go maja. Spełniało ono bardzo ważną rolę, gdyż poza

seansami kinowymi, które były jedną z popularniejszych form uczestnictwa mieszkańców w kulturze, odbywały się tam występy zespołów teatralnych i koncerty.

Poza wspomnianymi organizacjami, czy instytucjami działalność kulturalną w Olkusz w okresie międzywojennym prowadziły także Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, Koło Rezerwistów w Olkusz, Polski Czerwony Krzyż, Liga Morska i Kolonialna, Koło Olkuszan Wychowanków Uniwersytetu Poznańskiego, kluby sportowe czy olkuskie Żydowskie Stowarzyszenie Gimnastyczno-Sportowe „Makabi”, zarejestrowane w 1929 roku.³² Podczas okupacji wszystkie te organizacje oraz instytucje zostały zdelegalizowane, a życie kulturalne przeniosło się do domów prywatnych.

29 H. Osuch, *Życie emalierni*, op. cit., s. 25-26

30 *Radio w Polsce w latach 1935-1938*, red. F. Pawliszak, Warszawa 1938, s. 139

31 *ibidem*

32 Więcej na ten temat w: J. Roterman, *Życie społeczno-kulturalne mieszkańców Olkusza w dwudziestolecie mię-*

Harzys życia kulturalnego Olkusza po 1945 roku

Do zakończeniu okupacji reaktywowała się tylko część z organizacji, które przed wojną działały w Olkuszu. Działalność kulturalną prowadziły między innymi Związek Harcerstwa Polskiego, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Polski Czerwony Krzyż, Liga Morska, Liga Kobiet, Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych, czy straże pożarne, chóry i orkiestry. Jednak znacznie większą aktywność przejawiały nowe organizacje wspierane przez ówczesne władze. Ten proces nasilił się po 1948 roku, kiedy powstał Związek Młodzieży Polskiej, który wchłonął zlikwidowane organizacje, takie jak Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Związek Młodzieży Demokratycznej, Związek Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, Związek Walki Młodych, a później także Związek Harcerstwa Polskiego.

Do tego czasu, najsilniejszymi organizacjami w Olkuszu prowadzącymi także działalność kulturalną były Związek Har-

cerstwa Polskiego oraz Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. Do 1948 roku olkuski hufiec ZHP skupiał kilkanaście drużyn harcerskich i zuchowych. W tym samym czasie, jedna z najliczniejszych organizacji młodzieżowych w powiecie olkuskim, czyli Związek Młodzieży Wiejskiej skupiała 1184 członków, a Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego 510 osób, z czego w samym Olkuszu przeszło trzystu.³³ Na początku 1948 roku Liga Kobiet w powiecie olkuskim skupiała 533 panie.³⁴

W czasach stalinowskich, zgodnie z ideą centralizacji zaczęto ściśle podporządkowywać władzy całą działalność kulturalną. Przed wojną organizacje prowadziły działalność kulturalną samodzielnie, podlegając władzom jedynie w zakresie rejestracji i sporadycznie starając się o pomoc finansową na realizację poszczególnych działań. Po 1945 roku wszelkie organizacje stały się de facto częścią maszyny pań-

---

dziwojennym (w) Ilcusiana 18/2018, s.7-37

33 Dzieje Olkusza, t. 2, op. cit., s.263

34 Tamże, s. 265

261 in 38
1855 258
433

MS-OWIA
W KIELCACH
PAŃSTWOWE

OBYWATELE!

Z trudu krwawego Armii Czerwonej i Wojska Polskiego powstała Polska demokratyczna, by żyć. Niech życie Jej w oparciu o kulturę duchową i fizyczną rozwija się w nieskończoność, aż do pełnego osiągnięcia stadium syntezy. W Polsce przedwrześniowej kultura ducha i ciała nie była udostępniona szerokim rzeszom społeczeństwa z różnych względów. Dzisiaj sytuacja przedstawia się zupełnie korzystnie dla wszystkich.

Aby zapewnić kulturalny rozwój naszego narodu Tymczasowy Rząd Rzeczypospolitej Polskiej poleca zorganizować w każdej miejscowości

„Dom Kultury”

który ma być własnością wszystkich obywateli.

Celem zorganizowania „Domu Kultury” w Olkuszu zaprasza się Obywateli, chcących budować życie kulturalne narodu, na

ZEBRANIE

które odbędzie się dnia 18 marca 1945 r. o godz. 10 w sali kina „Orzeł”.

Wojewódzki Urząd Informacji
i Propagandy w Kielcach
Oddział w Olkuszu

(-) JANUSZ DĘBSKI
KIEROWNIK

Powiatowy Referent
Kultury i Sztuki

(-) WŁADYSŁAW WACHECKI

MSI Nr. 67

Plakat zapraszający na spotkanie w sprawie powstania Domu Kultury w Olkuszu. 1945 rok, źródło Archiwum Państwowe w Kielcach

stwowej podlegającej bezpośrednio PPR, a potem PZPR.

Do 1950 roku kwestie upowszechniania kultury na terenie powiatu podlegały władzom starostwa powiatowego. W 1950 roku utworzono samodzielny i jednoosobowy Referat Kultury przy Powiatowej Radzie Narodowej w Olkuszu. Podlegały mu wszystkie placówki kulturalne w powiecie, a także biblioteki. W jego kompetencjach było planowanie, a potem nadzór nad wszystkimi imprezami kulturalnymi. W 1955 roku przy Powiatowej Radzie Narodowej w Olkuszu utworzono trzyosobowy Oddział Kultury, który istniał do 1958 roku, kiedy został połączony z Wydziałem Oświaty, we wspólny Wydział Kultury i Oświaty.³⁵

Wspomniana centralizacja i zarazem instytucjonalizacja życia kulturalnego dotyczyła placówek kulturalnych. Do 1948 roku, kiedy rozwiązano Organizację Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, przedwojenny Dom Robotniczy przy ulicy Gęsiej nadal był prowadzony przez tę organizację. Od 1950 roku zaczęto odgórnie organizować świetlice, które były finansowane z budżetów rad narodowych poszczególnych szczebli. W 1956 roku na terenie całego powiatu olkuskiego było 8 świetlic gromadzkich, w których działało 9 zespołów artystycznych. Świetlice były dość skromnie wyposażone. Posiadały jedynie radioodbiorniki i gramofony. Do 1960 roku w powiecie powstało 17 świetlic

społecznych założonych i prowadzonych przez Związek Młodzieży Wiejskiej.³⁶

We wspomnianym 1950 roku otwarto okazały Zakładowy Dom Kultury w Bukownie, gdzie odbywała się większość dużych wydarzeń kulturalnych w skali powiatu, gdyż w Olkuszu, poza kinem „Orzeł” nie było tak pojemnej sali.³⁷ Nadal dużą rolę w rozwijaniu kultury filmowej odgrywały kina. W 1949 roku w powiecie olkuskim były trzy kina (w tym dwa w Olkuszu), w 1952 roku w całym powiecie olkuskim było 10 kin, a dekadę później 11. W Olkuszu działały dwa kina, czyli państwowe kino „Orzeł”, przy ówczesnej ulicy 1 maja (Króla Kazimierza Wielkiego) oraz związkowe kino „Emalia” na placu fabrycznym.³⁸ W 1954 roku w powiecie olkuskim odbył się jedyny w Polsce Powiatowy Przegląd Filmów o Wsi. W olkuskim kinie, a także 9 kinach wiejskich i dwóch ruchomych pokazywano filmy polskie, radzieckie, czechosłowackie i rumuńskie o tematyce wiejskiej. Przez kilka dni wyświetlono 208 seansów, które obejrzało 21851 osób.³⁹

Dużą rolę w popularyzacji kultury odgrywało Polskie Radio, gdzie nadawano nie tylko muzykę, ale także słuchowiska radiowe, czytano powieści w odcinkach, czy prezentowano radiowe spektakle teatralne. W 1960 roku, statystycznie na 1000 mieszkańców powiatu olkuskiego, 161 osób miało własne odbiorniki radiowe. Było to nieco więcej, niż średnia w województwie krakowskim, gdzie na 1000

35 Tamże, s. 421-422

36 Ziemia Olkuska. Osiągnięcia 1956-1960, Olkusz (b.r.w.) ok. 1960-1961, s. 73

37 Dzieje Olkusza, t. 2, s. 425

38 Tamże, s. 430

39 L. Piekarz, Olkusz. Ziemia pełna skarbów, Kraków 1955, s. 121-122

mieszkańców przypadało 122 posiadaczy radia. Łącznie w 1960 roku na terenie całego powiatu olkuskiego było 12111 zarejestrowanych odbiorników radiowych i 1556 odbiorników telewizyjnych. Nadal dużą rolę, zwłaszcza na wsi, odgrywała radiofonia przewodowa, czyli popularne „kolchoźniki”. O ile w 1955 roku w 10104 domach na terenie powiatu były takie głośniki radiowe, tak w 1960 roku liczba odbiorców zmniejszyła się do 9443 osób, co było zapewne związane z zakupami prywatnych aparatów radiowych.⁴⁰

W grudniu 1954 roku w budynku przedwojennego Domu Robotniczego przy ulicy Gęsej otwarto Powiatowy Dom Kultury zorganizowany przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu. Inicjatorami i organizatorami powstania tej

łana Rada Społeczna Powiatowego Domu Kultury, która miała być w założeniu ciałem konsultacyjno-doradczym. W Domu Kultury zorganizowano pięć zespołów: sportowy (tenis stołowy, szachy), czytelnicy i recytatorski, a także taneczny, śpiewaczy i teatralny. W 1957 r. powstał jeszcze zespół filatelistów. Po trzech latach odeszła na emeryturę pani Olga Kurzejowa, zasłużona, przedwojenna jeszcze działaczka Ligi Kobiet, która po 1945 roku zorganizowała przy olkuskiej Lidze amatorski zespół teatralny.

Od września 1958 roku kierowniczką Powiatowego Domu Kultury została Halina Świerczek. W 1957 roku w Domu Kultury rozpoczął działalność Uniwersytet dla Rodziców, a w kwietniu 1959 roku zespół fotografików-amatorów zorganizował

Siedziba Powiatowego Domu Kultury przy ul. Gęsej, fot. arch. MOK Olkusz

placówki była Olga Kurzejowa, która została kierowniczką oraz Antoni Goryczko.

W styczniu 1955 roku została powo-

pierwszą wystawę pt. „Olkusz i okolice”. W tym samym roku zaczęto prowadzić zajęcia z rytmiki dla dzieci. Dzięki pozy-

⁴⁰ Ziemia Olkuska, s. 75

Olga Kurzejowa (z lewej), kierowniczka szkoły dla dorosłych w Olkusz. Około 1950 rok. Źródło: Kroniki Ligi Kobiet.

Halina Świerczek, fot. Jacek Sypień

skaniu 16 mm projektora filmowego stworzono warunki do powstania Dyskusyjnego Klubu Filmowego. Dużą popularnością cieszyły się spektakle wystawiane przez zespół teatralny, jaki działał w Domu Kultury. W samym tylko 1958 roku odbyło się 14 przedstawień dla dzieci i dorosłych. W 1958 roku przy Powiatowym Domu Kultury powstał zespół muzyczny, którego kierownikiem był Paweł Artynowski. Rok później, w sierpniu 1959 roku Jan Doma-gała, założył przy PDK zespół „Quintet taneczny Jean Doma”, jaki istniał do 1965 roku.⁴¹

W 1961 r. członkowie sekcji fotograficznych przy PDK założyli Olkuskie Towarzystwo Fotograficzne. Jedną z największych imprez plenerowych organizowanych cyklicznie przez Powiatowy Dom Kultury były „Dni Ziemi Olkuskiej”, których pierwsza edycja na olkuskim rynku odbyła się latem 1961 roku. Ciekawą inicjatywą było Studium Wychowania Estetycznego, jakie działało w olkuskim Domu Kultury. Prowadził je prof. Włodzimierz Hodys z Katedry Historii Sztuki krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych.

W 1968 r. powstał Dyskusyjny Klub Filmowy, a rok później Teatr Poezji. W 1962 roku powstał zespół muzyczny „Ilkusy”, a w 1974 roku zespół pieśni i tańca.

Ciekawą inicjatywą było historyczne Studium Wiedzy o Regionie prowadzone w latach 1973-1974 przez prof. Feliksa Kiry-ka. W 1970 r. zorganizowano pierwszy kurs

choreograficzny pierwszego stopnia dla działaczy kultury oraz nauczycieli z tere-nu całego powiatu. W 1971 r., po 11 latach przerwy wznowił swoją działalność zespół teatralny, w którego składzie było 28 osób. Udało się to dzięki wsparciu Olkuskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego. Dużym zainteresowaniem cieszyła się działalność Dyskusyjnego Klubu Filmowego, który do połowy 1974 r. wyświetlił 300 filmów dla 2000 osób.⁴²

21 stycznia 1965 r. otwarto klub „Bez-aldar” w piwnicach budynku przy ulicy Sławkowskiej. Nazwa wymyślona przez jedną z mieszanek Olkusza była skrótem od zwrotu „Bezalkoholowy dar”, co miało nawiązywać do charakteru klubu. W 1968 roku klub zmienił nazwę na „Gwarek”. Odbywały się tam spotkania z literatami, aktorami, naukowcami, a także kameralne koncerty i wystawy.

W „Gwarku” występował kabaret „Klepisko” i pierwsze olkuskie zespoły bigbitowe, jak założony w 1960 roku zespół o nazwie „CTA 102”, a po jego rozwiązaniu utworzony rok później zespół „Szybkie słonie”, który działał na lokalnej scenie mu-zycznej przez kilka lat.⁴³ Od 1968 roku klub był siedzibą Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej. Po kilku latach Towarzystwo przeniosło się do dawnej fabryki młynków przy ulicy Szpitalnej, gdzie powstał pawilon wystawowy będący załącznikiem działalności muzealnej. W 1971 roku w klubie rozpoczęła działalność sekcja zajmująca się

41 J. Sypień, Początki muzyki bigbitowej w Olkuszu, *Ilcusiana* 4/2011, s. 145, 147

42 Więcej informacji na temat działalności olkuskiego Domu Kultury w: J. Medyński, 60 lat minęło... Historia Domu Kultury w Olkuszu, Olkusz 2014

43 J. Sypień, Początki muzyki bigbitowej op.cit., s. 149-150

Występ „Quintetu tanecznego Jean Doma”. Henryk Trzcionkowski (fortepian), Jan Domagała (saksofon). Fot. arch. Jana Domagały

Występ teatru w Powiatowym Domu Kultury przy ul. Gęsiej. Pierwszy z prawej Janusz Gardeta, ok. 1971, fot. arch. Zdzisława Gardeta

Występ teatru w Powiatowym Domu Kultury przy ul. Gęsiej. Na scenie siedzi Janusz Gardeta, ok. 1971, fot. arch. Zdzisława Gardeta

Spotkanie z aktorką Krystyną Mikołajewską w Klubie „Gwarek” w Olkuszu. Drugi z prawej Janusz Gardeta, ok. 1971 rok, fot. arch. Zdzisława Gardeta

Zespół „Ilkusy”, fot. arch. Wojciecha Włodarczyka

krzewieniem kultury teatralnej i muzycznej wśród młodzieży oraz Klub Seniora.⁴⁴ Z kolei Klub Seniora przy Domu Kultury rozpoczął działalność w 1973 roku

Ważnym wydarzeniem było otwarcie nowego Domu Kultury przy ulicy Nullo, który dawał dużo większe możliwości działania sekcjom, a także organizacji koncertów w nowej sali. Oficjalne otwarcie nowego Domu Kultury miało miejsce 1 maja 1981 roku.

Bardzo dużą rolę w rozwoju olkuskiej kultury odegrało wspomniane Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, które powstało 20 czerwca 1965 r. Jego celem było podniesienie poziomu kulturalnego i gospodarczego społeczeństwa, populary-

zacja ziemi olkuskiej oraz skupienie wszystkich olkuszaków miejscowych i rozrzuconych po kraju i za granicą. Pierwszy zarząd Towarzystwa prezentowali: prezes Bolesław Szlązak, Tadeusz Pasierbiński i Jan Sokółowski. W skład Towarzystwa wchodziło 650 członków. Wkrótce powstały oddziały Towarzystwa w Sławkowie, Bukownie, Wolbromiu oraz w Warszawie i Krakowie.

Towarzystwo włączyło się w organizację „Dni Ziemi Olkuskiej”, które odbyły się w dniach 18-20 czerwca 1965 r. Na olkuskim rynku odbyły się występy zespołów amatorskich, zorganizowano wystawę dorobku artystycznego Władysława Wołkowskiego oraz ekspozycję z historii olkuskiego górnictwa kruszcowego. W Ol-

Pracownicy Powiatowego Domu Kultury przed wejściem do budynku Urzędu Stanu Cywilnego na rynku w Olkuszu. Od lewej: Janusz Gardela, Jerzy Kantorowicz, Jolanta Wójcicka, Stanisława Szarek, Halina Świerczek, Zdzisława Gardela, ok. 1980 r. fot. arch. Zdzisława Gardela

44 Dzieje Olkusza, t.2, op. cit., s. 426-427

Pracownicy MOK przed Osiedlowym Klubem „Przyjaźń” w Olkuszu. Od lewej: Grażyna Królewicz, NN, Zofia Waś, Zdzisława Gardeta, Jolanta Skawińska, 1981 rok. fot. arch. Zdzisława Gardeta

Pracownicy MOK w nowym Domu Kultury, 1982 rok. Od lewej: Jerzy Kantorowicz, Jolanta Skawińska, Jacek Majcherkiewicz, Grzegorz Kolet (siedzi), Marek Maliszewski „Filip”, Stanisława Szarek, fot. arch. Zdzisława Gardeta

Spotkanie z Piotrem Skrzyneckim po występie „Piwnicy pod Baranami” w MOK Olkusz, 1994 rok. Od lewej: Halina Wyrodek, Wiesław Stępień, Zdzisława Gardeta, Karol Wirth, Grażyna Praszelik – Kocjan, Piotr Skrzynecki, Elżbieta Wirth, Leszek Wójtowicz. Fot. arch. Zdzisława Gardeta

Dni Ziemi Olkuskiej, fot. arch. MOK Olkusz

kuszu wydarzenia te były organizowane przez Powiatowy Dom Kultury. Od 1971 roku doroczne święto miasta odbywało się

pod nazwą Dni Olkusza. Podobne, choć na mniejszą skalę imprezy odbyły się wtedy w Wolbromiu, Pilicy, Skale, Żarnowcu,

Sławkowie. Działacze Towarzystwa przyczynili się do remontu Muzeum Regionalnego PTTK.

W 1970 roku Ewa Machnicka-Bejgier, córka Aleksandra Machnickiego sprzedała miastu zabytkowy, rodzinny dworek przy ulicy Szpitalnej. Władze miasta przekazały budynek w użytkowanie Towarzystwu Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, które w tym samym roku urządziło tam stałą ekspozycję prac Władysława Wołkowskiego, załóżek obecnego Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego. Od 2001 r. w Dworku Machnickich miała swoją siedzibę galeria Biura Wystaw Artystycznych, a wtedy kolekcja Wołkowskiego w znacznej części trafiła do magazynu. Dopiero po remoncie i adaptacji pomieszczeń obecnego Centrum Kultury przy ulicy Szpitalnej, jaka była

prowadzona przez władze miasta w latach 2002-2005, galeria BWA przeniosła się do obecnej siedziby, a prace Wołkowskiego urociły do Dworku Machnickich.

Kolejną inicjatywą Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej było zorganizowanie ekspozycji sztuki afrykańskiej. W 1971 roku państwo Bożena i Bogdan Szczygłowie przekazali na rzecz Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej kolekcję sztuki afrykańskiej i w tym samym roku, w siedzibie TPZO w dawnej fabryce młynków przy ulicy Szpitalnej otwarto stałą ekspozycję sztuki afrykańskiej, załóżek obecnego Muzeum Afrykanistycznego im. Bogdana Szczygła i Bożeny Szczygieł-Gruszyńskiej. Prace przy remoncie budynku oraz aranżacji wystawy zostały wykonane w znacznej części w czynie społecznym przez członków

Bożena Szczygieł - Gruszyńska, fot. Jacek Sypień

Władysław Wołkowski, fot. arch. MOK Olkusz

Bogdan Szczygieł, fot. arch. MOK Olkusz

TPZO. W 1984 roku ekspozycja została przeniesiona do dawnych pomieszczeń szpitala przy ulicy Szpitalnej 32 i jej prowadzeniem zajęł się już Dom Kultury.

Nie można przecenić wkładu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej w dzieło ratowania zabytków. Z inicjatywy TPZO podjęto archeologiczne prace badawcze nad murami miejskimi i piwnicami w rynku. Efektem tych działań było m.in. odbudowanie fragmentu muru miejskiego i baszty. Na relikty fundamentów baszty natrafiono w 1968 roku. Zrekonstruowana baszta z murem obronnym wybudowana według projektu prof. Janusza Bogdanowskiego została oddana do użytku w 1986 roku. Działania Towarzystwa nie ograniczały się do Olkusza. Działacze TPZO zajęli się m.in. zorganizowaniem muzeum regionalnego w zabytkowej karczmie w Sławkowie, czy zabezpieczeniem baszty w zamku

w Smoleniu.⁴⁵ Działalność Towarzystwa przerwał stan wojenny. Obecnie formalnie nie istnieje, a jego archiwum znajduje się w zbiorach Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu.

Ważnym miejscem działań kulturalnych na mapie Olkusza była świetlica przy Olkuskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych, która kontynuowała działalność przedwojenną. W świetlicy miał swoją siedzibę chór „Hejnał”. Od 1945 roku dyrygentem „Hejnału” był Tadeusz Fijałkowski, dyrektor handlowy OFNE, potem inspektor szkolny Biecz, a następnym Piotr Kołacz.

W świetlicy fabrycznej działał też amatorski zespół teatralny. Tam też gościnnie występował Teatr Zagłębia z Sosnowca, odbywały się koncerty, zabawy taneczne i występy kabaretów. W sezonie 1966-1967 występowali m.in. Jacek Fedorowicz, Bohdan Łazuka i Piotr Szczepanik.

Występ chóru „Hejnał”, 1956 rok, źródło: *Zeszyty Historyczne Olkusza* nr 15, s. 79

45 *Dzieje Olkusza*, op. cit., t.2, s. 430-433

Zespół muzyczny „Orion 5” działający przy olkuskim PSS, fot. arch. Andrzeja Wąsa

Podjęto próby zorganizowania w świetlicy mieszanego chóru młodzieżowego ZMP oraz zespołu mandolinistów. Nadal działało kino „Emalia”, miała tu swoją siedzibę zakładowa orkiestra dęta, a w latach 50. część członków orkiestry zaczęła występować w składzie big bandu, który prowadził Emilian Kubiczek.⁴⁶

Warto dodać, że podobne świetlice, w których odbywała się działalność kulturalna, istniały też przy innych zakładach pracy w Olkuszu. W 1966 roku, w świetlicy, jaka mieściła się w budynku Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Olkuszu, powstał zespół muzyczny „Orion 5” złożony w większości z członków rozwiązanego rok wcześniej „Quintetu tanecznego Jean Doma”. Opiekunem zespołu był Edward Kaleta, kierownik wydziału społeczno-sa-

morządowego olkuskiego PSS.⁴⁷

Podobny profil działalności miały kluby osiedlowe prowadzone przez Ligę Kobiet. Po wojnie zaczęła się zmieniać struktura ludności Olkusza. Było to też związane z faktem budowy nowych osiedli mieszkaniowych. Takimi lokalnymi centrami życia kulturalnego zaczęły stawać się kluby osiedlowe. W 1973 roku na olkuskim „Osiedlu Gwarek” powstała świetlica młodzieżowa Ligi Kobiet, którą prowadziła Daniela Romaniec. W listopadzie 1974 roku otwarto uroczyście klub przy powiatowym zarządzie Ligi Kobiet. W tym czasie powstał też klub „Przyjaźń” na osiedlu Pakuska. W klubach były prowadzone zajęcia muzyczne, plastyczne, taneczne i fotograficzne, odbywały się spotkania, organizowano zabawy i festyny. Tam także spotykali się seniorzy.⁴⁸ Warto również

46 J. Sypień, *Początki muzyki bigbitowej*, op.cit., s. 145

47 Tamże, s. 151, 152

48 Więcej na ten temat w: J. Sypień, „Służyć Państwu i kobietom” - działalność Ligi Kobiet w Olkuszu w latach 1915-

napomknąć o kulturotwórczej roli fotografów i zakładów fotograficznych działających w Olkuszu.

Bardzo ważnym miejscem na mapie kulturalnej Olkusza była miejscowa biblioteka publiczna. Przed wybuchem wojny w Olkuszu działała Biblioteka Powiatowa, której księgozbiór liczył około 1.600 tomów. Niestety podczas okupacji większość księgozbioru została skonfiskowana i zniszczona przez Niemców, a część uległa rozproszeniu. Po wojnie Biblioteka wznowiła działalność 15 listopada 1946 roku. Zaczęciem jej księgozbioru było 300 książek pochodzących z Zamku w Pieskowej Skale.⁴⁹ W 1955 roku z połączenia dwóch bibliotek, czyli miejskiej i powiatowej powstała Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Olkuszu. Poza działalnością wypożyczalni i czytelnicy książek oraz prasy, w bibliotece odbywały się spotkania z pisarzami i poetami, a także wystawy i konkursy.

Z czasem zaczęły powstawać filie Biblioteki. Pierwsza w 1965 roku była w Pomorzanych, a w 1973 roku utworzona została filia w Kosmolowie.⁵⁰ Po likwidacji powiatów w 1975 roku olkuska księżnica działała do 1999 roku pod nazwą Biblioteka Publiczna w Olkuszu (Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Olkuszu). Poza biblioteką centralną na terenie gminy Olkusz istniało 7 filii i 10 punktów bibliotecznych.

Olkuska Biblioteka, jako jedyna na terenie byłego powiatu posiadała zbiory specjalne, czyli 233 egzemplarze płyt gramofonowych, głównie z muzyką klasyczną i bajkami.⁵¹ Wraz z rozwojem osiedli mieszkaniowych zaczęły powstawać kolejne filie.⁵² Dużym, cyklicznym wydarzeniem kulturalnym współorganizowanym przez olkuską Bibliotekę były ogólnopolskie majowe Dni Oświaty, Książki i Prasy. W ramach tego wydarzenia organizowane były zloty czytelników, spektakle teatralne, spotkania autorskie, a co najważniejsze kiermasze książek. Można było zaopatrzyć się w nowości wydawnicze niedostępne w księgarniach, a także zakupić używane książki wycofane z księgozbioru biblioteki.⁵³ Działalność kulturalna placówki zwiększyła się, gdy w 1982 roku Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Olkuszu otrzymała wreszcie przestronny lokal w nowo wybudowanym Domu Kultury. Aby przyciągnąć czytelników zorganizowano szereg imprez, m.in. spotkania autorskie. Odbywały się comiesięczne spotkania dla dzieci pod nazwą „Bajkoteka”. W 1984 roku z czytelnikami spotkał się dr Bogdan Szczygieł, a także aktorzy: Jerzy Kamas oraz Gustaw Holubek.⁵⁴ W 1988 roku czytelnicy mieli okazję do spotkania z aktorami: Henrykiem Bisą, Krzysztofem Kolbergerem i Antonim Gryzikiem.⁵⁵

1980, *Ilcusiana* 28/2023, s. 33-56

49 Katarzyna Kulman, Beata Szandor, *Monografia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu*, *Ilcusiana* 6/2012, s. 43-43

50 Tamże, s. 59

51 Tamże, s. 62

52 Tamże, s. 63

53 Tamże, s. 50

54 Tamże, s. 68-69

55 Tamże, s. 71

3 września 1991 roku w miejsce dotychczasowego Wydziału Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej został utworzony Miejski Ośrodek Kultury w Ol-

dejmowanych przez organizacje społeczne. Bardzo dużą rolę w tym zakresie odgrywało Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze. Olkuski oddział Polskiego

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Kultury w Olkuszu. Od lewej: Wiesław Głanowski, Grzegorz Sowula (nauczyciel), Elżbieta Banyś-Sowula, Beata Soboń, Jerzy Roś, ok. 1999 r., fot. arch. Grzegorza Sowuli

kuszu, w którego skład weszły wszystkie placówki kulturalne znajdujące się na terenie Miasta i Gminy, czyli Miejski Dom Kultury, Biblioteka, muzea i świetlice.

Taki stan rzeczy trwał niemal dekadę. 11 kwietnia 2000 roku Biblioteka została wydzielona ze struktur Miejskiego Ośrodka Kultury i stała się samodzielną placówką pod nazwą Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Olkuszu.⁵⁶

Opisując życie kulturalne Olkusza, nie sposób nie wspomnieć o działaniach po-

Towarzystwa Krajoznawczego wznowił działalność kwietnia 1948 r. Spotkania odbywały się w prywatnych domach działaczy, gdyż organizacja nie miała własnej siedziby. 15 grudnia 1950 r. nastąpiło połączenie Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego z Polskim Towarzystwem Krajoznawczym i powstało Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. W latach 1957-1960 tymczasową siedzibą Oddziału PTTK i Muzeum był lokal przy ul. Sławkowskiej, gdzie działał także wspomniany

⁵⁶ Tamże, s. 75

klub „Gwarek”. Dopiero w 1962 r. olkuski Oddział PTTK otrzymał, tym razem na stałe, większy lokal w budynku Rynek 20, czyli w „Batorówce”. Po remoncie wykonanym przez członków PTTK ustawiono gabloty ze zbiorami muzealnymi i wzno-

wiono działalność Muzeum Regionalnego. W 1967 r. kustoszem muzeum została Gryzelda Kałka-Tobołowa, która uporządkowała bibliotekę muzealną, przeprowadziła inwentaryzację eksponatów i dokumentów. Z jej inicjatywy rozpoczęto kolejne prace

Muzeum Regionalne PTTK w Olkusz, 1971 rok, fot. arch. PTTK Olkusz

Klub „Hades” w piwnicach olkuskiej siedziby PTTK, 1971 rok, fot. arch. Muzeum Regionalne PTTK

archeologiczne na terenie dawnych murów miejskich Olkusza, trafiając na fundamenty baszty obronnej zwaną „Gęsią”.

W październiku 1967 r. w olkuskim PTTK zorganizowano wystawę prac Władysława Wołkowskiego pod tytułem „Strojeńce polskie i wyroby z wikliny”. W latach 1971-1977 funkcję kustosa pełniła Jadwiga Ziętkowska, a opiekę społeczną nad zbiorami muzeum Zofia Rumprecht. Po jej śmierci w latach 1978-1990 funkcję Społecznego Kustosza Muzeum pełniła Janina Majewska, a asystenta kustosa Jolanta Barczyk. W tym samym czasie opiekę nad zbiorami biblioteki objęła Anna Kołacz.⁵⁷ Kolejnymi kustoszami byli m.in. Krzysztof Miszczyk, Marek Nowak, Marian Maryszewski, Józef Liszka, Krzysztof Goc i Jerzy Roś. Poza ekspozycją stałą w Muzeum Regionalnym były organizowane ciekawe wystawy czasowe. Odbywały się także prelekcje i wykłady organizowane przez Danutę Cockiewicz. Warto dodać, że w piwnicach „Batorówki” w latach siedemdziesiątych działał klub „Hades”, gdzie organizowano koncerty i wystawy.

Rozwojowi kultury, zwłaszcza wśród najmłodszych sprzyjało powstawanie w Olkuszu kolejnych szkół podstawowych i średnich. Poza nauką plastyki, czy muzyki, uczniowie brali udział w dodatkowych zajęciach artystycznych. Przy szkołach powstawały zespoły muzyczne, teatralne, czy taneczne. Organizowano wystawy i konkursy. Mieszkańcy mogli zapoznać się z twórczością artystyczną uczniów, podczas spektakli, czy koncertów organizowanych w Domu Kultury, czy prezentacji w trakcie

Dni Olkusza. Temat kultury szkolnej jest bardzo szeroki i wymaga osobnego opracowania. Dużą rolę w rozwoju twórczości artystycznej odegrała i odgrywa olkuska Szkoła Muzyczna I stopnia. W 1965 roku rozpoczęła w Olkuszu działalność placówka muzyczna będąca Filią Państwowej Szkoły Muzycznej w Krzeszowicach. W 1968 roku olkuska placówka usamodzielniała się i powstała Państwowa Szkoła Muzyczna w Olkuszu.

Podobnie osobnego opracowania wymaga opisanie wkładu młodzieżowych organizacji społecznych w rozwój kultury w Olkuszu. W 1973 roku w powiecie olkuskim najliczniejszą z tych organizacji był Związek Harcerstwa Polskiego skupiający 8800 członków, następnie Związek Młodzieży Socjalistycznej liczący 4500 członków oraz Związek Młodzieży Wiejskiej, do którego należało 4400 osób.⁵⁸ Zagadnieniem wymagającym szerszego opracowania jest także wkład w rozwój kultury związków zawodowych działających w olkuskich zakładach pracy i szkołach, które organizowały m.in. wyjazdy do teatru, czy filharmonii dla swoich członków. Warto by także zbadać działania kulturalne podejmowane przez organizacje społeczne, takie jak m.in. Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Liga Obrony Kraju, Klub Inteligencji Katolickiej, Liga Ochrony Przyrody, czy Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. W tym okresie ożywioną działalność kulturalną prowadziła także olkuska Ochotnicza Straż Pożarna. Dzięki wieloletnim zabiegom jej prezesa Stefana Ząbczyńskiego, w 1978

57 B. Stanek-Wróbel, Zarys historii Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i Muzeum Regionalnego w Olkuszu, w: *Ilcusiana* 7/2013, s. 175-185

58 *Dzieje Olkusza*, op.cit., t 2, s. 292

Olkuski nauczyciel, fotografik i filmowiec Emil Glanowski (siedzi) podczas zdjęć do „westernu”, jaki z udziałem młodzieży realizował na Pomorzańskich Skałkach, fot. arch. Kamili Pawełczyk

roku rozpoczęło działalność Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej. Przez kilka lat olkuska OSP wydawała także czasopismo „Merkuriusz Strażacki”. Amatorski ruch artystyczny rozwijał się także w zakładach pracy. Nawiązano kontakty z krakowską Akademią Sztuk Pięknych i grupa malarzy-amatorów pracujących w OFNE, czy ZGH „Bolesław” mogła liczyć na wsparcie profesorów krakowskiej ASP.

Już po zmianach 1990 roku w Olkuszu zaczęły powstawać nowe organizacje społeczne podejmujące działania kulturalne, tak jak m.in. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Włoskiej założone w 1991 roku przez Wiktora Burakowskiego, powstałe w 1999 roku Olkuskie Stowarzyszenie Kulturalne „Brama”, którego pierwszym prezesem był Maciej Włodarczyk. Był on

zarazem twórcą i właścicielem Agencji Artystycznej Baszta, która wniosła nowy powiew do olkuskiej kultury początku lat 90. W 2000 roku powstało w Olkuszu Stowarzyszenie „Zamek Rabsztyn”, którego pierwszym prezesem był Marian Maryszewski. Trzy lata później powstało Bractwo Rycerskie „Kruk” Starostwa Rabsztyńskiego. Miejscem, gdzie na początku lat 90. rozwijała się kultura alternatywna był pub „Czarny Piotruś”, gdzie występowały znane kapele punkowe. Od 2001 roku działało w Olkuszu Towarzystwo Kultury Teatralnej, które w 2015 roku przekształciło się Stowarzyszenie Teatralno-Literackie. W 2005 roku powstało Stowarzyszenie na Rzecz Historycznych Organów Hansa Hummla w Olkuszu, które przyczyniło się do renowacji olkuskich organów, a także popu-

Wiesław Królewicz, malarz – amator, pracownik ZGH „Bolesław”, fot. arch. Grażyny Królewicz

laryzacji zabytkowego instrumentu poprzez współorganizację Olkuskich Dni Muzyki Organowej i Kameralnej, czy Letnich Festiwali Organowych. Dużą rolę w popularyzacji kultury pełniły i pełnią m.in. zawiązane w 2004 roku Stowarzyszenie na rzecz oświaty, kultury i pomocy społecznej „Wszyscy dla wszystkich”, stowarzyszenie dobroczynne „Res Sacra Miser”, Stowarzyszenie Otwartych Serc Aktywnych Kobiet /SOS/, Stowarzyszenie „Miasta Partnerskie”, czy olkuskie koło Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz założone w 2015 roku koło „Ziemi Olkuskiej” Związku Żołnierzy Wojska Polskiego. Wiele ciekawych inicjatyw kulturalnych realizuje także Fundacja Kultury „Afront” założona przez Olgerda Dziechciarza. Dużą aktywność kulturalną przejawiają członkowie Olkuskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, jaki działa od 2007 roku przy MOK Olkusz.

Takie aktywne kulturalnie stowarzyszenia działają też poza Olkuszem, jak choćby założone w 2013 roku Stowarzyszenie „Zederman”, czy Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Witeradów „Razem”.

Także osobnego opracowania wymaga opisanie działalności kulturalnej podejmowanej przez olkuskie parafie. Przy kościołach działały i działają zespoły muzyczne, jak choćby popularny w latach 90. zespół Viatores i powstałe później zespoły Tibi Dabo i Te Deum przy parafii św. Andrzeja, czy zespół Maximilianum przy parafii pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Olkusz. W 1997 roku powstał chór przy parafii p.w. Dobrego Pasterza w Olkusz. Od 2018 roku przy olkuskiej parafii św. Andrzeja działa chór Cantores Minores Basilica Sancti Andreae.

Warto także wspomnieć o nowych placówkach kulturalnych, czyli obecnej

---

Galerii Sztuki Współczesnej Biura Wystaw Artystycznych, która zapoczątkowała swoją działalność w 2001 roku, jako filia Małopolskiego Biura Wystaw Artystycznych z siedzibą w Nowym Sączu. Od 2010 roku olkuska galeria BWA została wspólną instytucją kultury Gminy Olkusz i Powiatu Olkuskiego. Dużą rolę w olkuskiej kulturze odgrywają także prywatne Ognisko Artystyczne „Żaczek”, Szkoła Tańca „Wena”, czy Pracownia Twórcza „Pozytywka” oraz Ognisko Muzyczne „DodiArt” w Olkuszu.

W swoim opracowaniu koncertowałem się na Olkuszu, ale przecież na terenie gminy Olkusz także ciekawie rozwija się życie kulturalne. Warto tu choćby wspomnieć o działających przez lata w strukturach Miejskiego Ośrodka Kultury w Olkuszu zespołach ludowych „Pomorzanie”, „Zedermianki” i „Niesułowianki”. Od wielu lat aktywną działalność kulturalną i patriotyczną w swojej kuźni „Na Wierzbiu” w Żuradzie prowadzi kowal-artysta Jacek Włodarczyk.

Bardzo dużą rolę w popularyzacji działań kulturalnych odgrywa lokalna prasa, a obecnie portale internetowe. Warto tu wspomnieć o czasopiśmie „Przegląd Olkuski” działającym od 1991 roku, czy czasopismach „Kurier Olkuski” i „Gazeta Olkuska”. Parafia św. Maksymiliana wydawała czasopismo „Pokój Wam”, a olkuskie starostwo czasopisma „Ziemia Olkuska”, a później „Kwartalnik Powiatu Olkuskiego”. Warto też wspomnieć o portalach „Ilkus”, „Olkuszanin”, czy „Olkusz.tv”. Dużą rolę w popularyzacji historii regionalnej odgrywało czasopismo „Zeszyty Historyczne Olkusza” wydawane od 2006 roku przez Stowarzyszenie „Złota Arka”, czy ukazujący się od 2009 roku półrocznik „Ilcusiana”

wydawany przez Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Olkuszu.

Promowaniu twórczości artystycznej służy przyznawana od 2001 roku przez władze Olkusza doroczna Olkuska Nagroda Artystyczna. Nagroda przyznawana jest twórcom i animatorom kultury za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, a także upowszechniania i ochrony kultury. Wspieraniu finansowemu inicjatyw kulturalnych służy organizowany od 2015 roku Budżet Obywatelski Olkusza.

To nie instytucje, tylko ludzie tworzą kulturę. Instytucje jedynie w tym pomagają. Dlatego trzeba pamiętać o ludziach kultury którzy odeszli. To oni kształtowali naszą wrażliwość artystyczną. Ich występy, czy dzieła wywoływały zadumę, a czasami radość z obcowania z kulturą. Wzbogaciły nas wewnątrznie. Dlatego warto o nich pamiętać.

Jacek Sepień

---

lkuscy ludzie kultury

PAMIĘTAMY

Adamek Irena (1909 - 1970) - przed wojną członkini zarządu „Rady Koła Rezerwistów w Olkuszu”, które prowadziło także działalność kulturalną.

Artynowski Paweł (1931 - 2000) - multiinstrumentalista, muzyk folklorystycznej kapeli „Od Olkusza”, „Quintetu tanecznego Jean Doma”, gdzie grał na saksofonie tenorowym, a także olkuskich zespołów bigbitytowych, instruktor gry na gitarze i mandolinie oraz kierownik zespołu muzycznego w Powiatowym Domu Kultury, jaki powstał w 1958 roku. Fotografik. W połowie lat 80. prowadził pracownię fotograficzną w olkuskim Domu Kultury.

Bac Stanisław (1887 - 1970) - Urodził się

30 marca 1887 w Kazimierzy Wielkiej. W 1905 roku ukończył Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze w Krakowie. Następnie studiował na Politechnice Lwowskiej, a w 1912 r. został asystentem w Akademii Rolniczej w Dublinach. Aktywnie angażował się w działania niepodległościowe. Od 1914 roku w stopniu kapitana walczył w 3 Pułku Piechoty Legionów. W 1916 roku przyjechał do Olkusza, gdzie został dyrektorem reaktywowanej szkoły rzemieślniczej, którą kierował do 1924 roku. Podczas pobytu w Olkuszu aktywnie włączył się w życie społeczne i kulturalne miasta. Z jego inicjatywy, w 1917 roku usypano Kopiec Kościuszki w Olkuszu. Był także aktywnym członkiem Komitetu Ratunkowego Powiatu Olkuskiego oraz założycielem i redaktorem naczelnym czasopisma „Kronika Powiatu Olkuskiego” wydawanego przez Komitet. Brał udział w organizacji uroczystości patriotycznych w Olkuszu, w tym obchodów drugiej rocznicy bitwy pod Krzywopłotami, kiedy kierowaną przez niego szkołę odwiedził Józef Piłsudski. W 1918 roku, w czasie walk polsko-ukraińskich był członkiem Naczelnej Komendy Wojsk Polskich we Lwowie, a następnie walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Pod

koniec 1920 roku wrócił do Olkusza, gdzie do 1924 roku kierował szkołą rzemieślniczą. Od 1926 roku był pracownikiem naukowym Politechniki Lwowskiej oraz Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Kierował też działem hydrologii Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. W 1931 roku uzyskał stopień doktora nauk technicznych, a w 1934 roku stopień docenta. Podczas II wojny światowej był żołnierzem Batalionów Chłopskich. Po 1945 roku pracował naukowo w Lublinie, a następnie we Wrocławiu. W 1948 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Miał na swoim koncie przeszło 130 publikacji naukowych. Zmarł 30 maja 1970 r.

Baczkowski Józef (1882 - 1972) - Lekarz. Działacz polityczny i społeczny, w 1919 roku kandydował do sejmu. Przed wojną prowadził praktykę w Olkuszu. Zajmował się twórczością literacką i sceniczną. Był autorem sztuki teatralnej „Wichrzyciel”, napisanej w 1909 roku i wydanej drukiem w Poznaniu w 1910 roku. Akcja sztuki dzieje w mieście fabrycznym w Królestwie Polskim po rewolucji 1905 roku. Był także autorem sztuk teatralnych: „Na etapie”, „Dezerter” (ucieczka z Syberii), „Boncio solenizant” (komedia), „Kryzys” i „Okręt wśród raf” napisanej w 1956 roku i dotyczącej wojny 1920 roku. Sztuka została wstrzymana przez cenzurę. Jego wspomnienia z Krwawej środy zostały opublikowane w Księdze Pamiątkowej Liceum w Olkuszu wydanej w 1957 roku. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.⁵⁹

Baldy Włodzimierz (1946 - 2019) - działacz społeczny i samorządowy. W młodości muzyk (gitarzysta) w olkuskim zespole bigbitowym „Szybkie Słonie” założonym w 1961 roku oraz zespole „ETA 102”. Występował także w składzie zespołu wokально-instrumentalnego „Zefiry”, jaki działał w Krakowie w latach 1963-1966.

Banyś-Sowuła Elżbieta (1954 - 2021) - Z wykształcenia była technikiem ekonomistką. Od 1982 roku pracowała w olkuskim Domu Kultury. W 1993 roku została przewodnikiem po olkuskich muzeach afrykanistycznym i Władysława Wołkowskiego, jakie działają w strukturach MOK. Od 2007 roku była kierownikiem działu muzealno-wystawienniczego MOK, w którego skład wchodziły wszystkie placówki muzealne. Była autorką aranżacji nowej ekspozycji Muzeum Afrykanistycznego w Olkuszu (wspólnie z Klaudią Zub Piechowicz). Aranżowała także nową Kolekcję Sztuki i Malarstwa Czarnej Afryki im. prof. Anny i pilota Leona Kubarskich, jaka od 2007 roku stanowi część Muzeum. Była członkiem PTTK, miała uprawnienia m.in. organizatora wycieczek, pilota wycieczek oraz przewodnika terenowego. Opracował Grzegorz Sowuła.

Banyś Barbara (1949 - 2000) - Z zawodu była muzykiem, terapeutą i choreografem. Pracowała w Powiatowym Wydziale Kultury, a później w olkuskim Domu Kultury. Była scenografką, choreografką, muzykiem i animatorką kultury. Przygotowywała kostiumy oraz scenografie dla zespołów teatralnych działających w Domu Kultury. Od 1998 r. prowadziła zajęcia teatralno-ta-

59 Księga Pamiątkowa Liceum, s.147

---

neczne w przedszkolach i klubach osiedlowych w Olkuszu. Była także autorką tekstów piosenek.

Banyś Kazimierz (1934 - 2024) - działacz społeczny, współzałożyciel i członek zarządu Klubu Inteligencji Katolickiej w Olkuszu założonego w marcu 1981 roku.

Baran Julian (1933 - 2003) - muzyk, członek orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Barczyk Helena (1912 - 1994) - animatorka kultury, pracownica Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu od 1954 roku.

Barczyk Janusz (1937 - 2015) - członek harcerskiego kabaretu „Klepisko” przy Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu.

Barczyk Mieczysław (1932 - 1969) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Barczyk Tadeusz (1913 - 1998) - działacz harcerski i społeczny, hufcowy olkuski, podczas wojny kierował strukturami „Szarych Szeregów”. Członek chóru „Hejnał” do 1951 roku, muzyk - amator, członek harcerskiego kabaretu „Klepisko”

Basara Krystyna (1943 - 2020) - poetka, członkini Klubu Literackiego przy MOK Olkusz. Publikowała w wydawnictwach zbiorowych Klubu Literackiego, m.in. „W krainie jawy” (Olkusz 1985), „Jak znaki zapytania” (Olkusz 1987). Wspólnie z Tomaszem Basarą wydała tomik poezji „Poszukiwania” (Bolesław 1995). Była także członkinią chóru Olkuskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Bazan Kazimierz (1919 - 2009) - fotograf, właściciel zakładu fotograficznego w Kluczach i Olkuszu, aktor-amator w spektaklach wystawianych w Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu. Uczestnik wojny obronnej 1939 roku. Aresztowany w 1943 roku, więziony w KL Auschwitz i KL Buchenwald.

Bejgier Anna (1950 - 2007) - nauczycielka języka rosyjskiego w I LO w Olkuszu w latach 1974-1975 oraz 1985-1993, bibliotekarka w olkuskiej „Budowlance”, poetka, literatka, członkini Klubu Literackiego przy MOK Olkusz.

Bejgier-Machnicka Ewa (1924 - 2008) - historyczka, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie działała w kole naukowym, działaczka społeczna. W jej rodzinnym dworku w Olkuszu powstało Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego.

Berger Mosze (1919 - 2017) - Urodził się 2 listopada 1919 w Olkuszu w rodzinie żydowskiej. W listopadzie 1939 roku trafił do ZSRR, został zatrzymany i po odmowie przyjęcia sowieckiego obywatelstwa deportowany na Syberię, gdzie spędził kolejnych pięć lat. Do Polski powrócił w 1945 roku. Jego rodzice i rodzeństwo zostali zamordowani w niemieckich obozach zagłady. Po wojnie kształcił się w szkole malarstwa artystycznego we Wrocławiu, a w 1948 roku zamieszkał w Warszawie, gdzie podjął pracę w Centralnym Zarządzie Przemysłu Mleczarskiego. W 1957 roku emigrował do Izraela gdzie pracował jako magazynier sprzętu leczniczego w szpitalu. Amatorsko zajmował się malarstwem. Od 2005 roku jego prace były

---

prezentowane na dorocznych Wystawach Artystów Olkuskich w olkuskiej galerii BWA, której podarował kilkanaście swoich obrazów. W 1992 roku w Izraelu ukazały się jego wspomnienia z czasów II wojny światowej pt. „W tajgach Sybiru”. Polskie wydanie książki ukazało się 2005 i 2017 roku. W 2011 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Olkusza.

Bernaś Wacław (1947 - 2023) - działacz olkuskiej Ochotniczej Straży Pożarnej, wieloletni Naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej w Olkuszu (1978-2016) i wiceprezes OSP Olkusz, a także Komendant Miejsko-Gminny ZOSP RP (do 2021). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, popularyzator tradycji strażackich (Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej) i historii regionu. Był jednym z inicjatorów wystąpienia w 1981 roku Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Olkuszu do władz miejskich o przywrócenie nazwy ul. Gen. Stefana Buchowieckiego oraz o nadanie nazw ulic inż. Antoniego Minkiewicza oraz inż. Stanisława Baca. Publikował artykuły w czasopiśmie „Merkuriusz Strażacki”, współorganizował konkursy plastyczne „Straż pożarna w oczach dziecka”.

Besser Rubin Chil (1901 - 1942) - z zawodu był robotnikiem-krawcem, w 1922 r. przeprowadził się z Będzina do Olkusza. Był właścicielem zakładu fotograficznego w Olkuszu.

Bień Maria (1952 - 2021) - długoletnia olkuszka nauczycielka matematyki. W latach 1992-1997 dyrektorka Szkoły Podstawowej w Sienicznie. Instruktorka harcerska. Malarka-amatorka, przez wiele lat związana

z Olkuskim Uniwersytetem Trzeciego Wieku, uczestniczka plenerów oraz wystaw indywidualnych i zbiorowych. Aktorka-amatorka w spektaklach realizowanych przez stowarzyszenie „Wszystcy dla wszystkich”.

Biernacki Wincenty (1910 - 1987) - Urodził się w Jangrocie. W latach 1927-51 pracował jako nauczyciel w szkołach podstawowych w Strawczyźnie, Bolesławiu, Kąpielach Wielkich i najdłużej w Wolbromiu, gdzie założył drużynę harcerską i utworzył księgarnię harcerską. Podczas okupacji działał w Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. W latach 1951-1956 pracował jako nauczyciel w olkuskim „Mechaniku”, a w latach 1956-1964 w Związku Nauczycielstwa Polskiego. W 1964 roku został wicekuratorem oświaty w Krakowie. Był prezesem krakowskiego oddziału Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej.

Bigaj Jerzy (1952 - 2018) - muzyk (gitarzysta) zespołu „Ilkusy”.

Biliński Marian (1926 - 2024) Urodził się 4 września 1926 r. w Rychwałdzie koło Tarnowa. W 1947 r. zdał egzamin maturalny w Liceum Matematyczno-Fizycznym im. Adama Mickiewicza w Tarnowie. W roku 1952 uzyskał tytuł mgr inż. na Wydziale Inżynierii Budownictwa Lądowego Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Od tego roku był związany z Olkuszem, gdzie pracował m.in., jako kierownik budowy obiektów górniczych w Zakładach Górniczo-Hutniczych w Bolesławiu k/ Olkusza, potem w latach 1956-1962 w Wydziale Architektury i Budownictwa Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu, od 1966 r. był kierownikiem Terenowego Zespołu

---

Usług Projektowych w Olkuszu, a w latach 1975-1990 pracował w Wojewódzkim Zarządzie Inwestycji Rolniczych w Katowicach. 18 czerwca 1990 r. został wybrany na stanowisko Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz. Pełnił tę funkcję do 15 maja 1992 r. kiedy przeszedł na emeryturę. Był jednym z inicjatorów powołania samorządowego pisma Przegląd Olkuski. Aktywnie działał społecznie w Towarzystwie Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, a następnie w Towarzystwie Miłośników Ziemi Olkuskiej, gdzie był doradcą w sprawach budowlano-konstrukcyjnych, a także prowadził działalność kulturalną. Był współzałożycielem i aktywnym działaczem Klubu Inteligencji Katolickiej w Olkuszu. Był doradcą w sprawach budownictwa sakralnego i angażował się przy ratowaniu zabytków budownictwa sakralnego na Ziemi Olkuskiej. Pod koniec lat 80. działał w Komitecie Obywatelskim Ziemi Olkuskiej. Został odznaczony Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, a 28 września 2000 r. uchwałą nr XXXIII/334/2000 Rady Miejskiej w Olkuszu otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Olkusza.

Blicharczyk Stanisław (1911 - 1975) - członek zarządu i aktywny działacz Towarzystwa Śpiewaczego i Muzycznego „Dźwięki”, czyli chóru i orkiestry przy parafii św. Andrzeja w Olkuszu.

Bobrzecki Henryk (1925 - 1979) - muzyk (pianista) związany z Powiatowym Domem Kultury w Olkuszu.

Bobrzecki Stanisław (1887 - 1953) - właściciel kina „Orzeł”. Członek zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Olkuszu.

Boczkowski Wojciech (1945 - 1986) - nauczyciel, historyk, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego (1966-1971), dyrektor SP 5 w Olkuszu (1978-1984). W latach 1974-1984 komendant Hufca ZHP w Olkuszu, działacz PTTK, OSP i PCK.

Bratek Emilia (1926 - 2000) - pracownica Olkuskiej Fabryki Naczyń Emaliowanych, malarka-amatorka.

Brzeziński Zdzisław (1934 - 2004) - działacz i członek zarządu Towarzystwa Przyjaźni Polsko Włoskiej.

Buchowiecka Wieńczysława (1874 - 1947) - Urodziła się 13 lipca 1874 r. w Warszawie. W 1895 roku wyszła za mąż za lekarza Stefana Buchowieckiego i przeprowadzili się do Olkusza. Należała do założonego w 1911 roku olkuskiego koła Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Od 1915 r. była przewodniczącą zarządu olkuskiego Koła Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, które zorganizowało m.in. bibliotekę i muzeum legionowe. Z ramienia Ligi Kobiet od 1917 r. wchodziła w skład Komitetu Ratunkowego Powiatu Olkuskiego. Była także członkinią zarządu Patronatu Skautowego w Olkuszu. Zmarła 6 sierpnia 1947 r. i została pochowana na cmentarzu w Olkuszu. Została odznaczona Medalem Niepodległości.

Buchowiecki Stefan (1863 - 1927) - Urodził się 12 maja 1863 roku w majątku Sokołowo w województwie nowogródzkim. W 1890 roku ukończył studia na wydziale lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Rozpoczął praktykę lekarską w Olkuszu, gdzie kierował miejscowym szpitalem św. Błażeja. Aktywnie angażował się w życie

---

społeczne miasta. Był prezesem olkuskiej Resursy Obywatelskiej, członkiem zarządu olkuskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Towarzystwa Wzajemnego Kredytu oraz straży pożarnej. Był też jednym z inicjatorów ustawienia pomnika na grobie płk. Francesco Nullo. Po wybuchu I wojny światowej, zgłosił się na ochotnika do Legionów Polskich. Był członkiem Komitetu Bezpieczeństwa Publicznego oraz Patronatu Skautowego. W 1915 roku został naczelnym lekarzem 6 pułku piechoty Legionów Polskich i wyruszył na front, gdzie został ranny w bitwie pod Kostiuchnowką. Po rekonwalescencji został naczelnym lekarzem Domu Ozdrowieńców w Kamieńsku, a potem komendantem kolejnych szpitali wojskowych. Po odzyskaniu niepodległości został szefem sanitarnym Dowództwa Okręgu Generalnego w Kielcach, a potem kierownikiem szpitala wojskowego w Warszawie. W 1925 roku przeszedł w stan spoczynku w stopniu generała brygady. Po powrocie do Olkusza nadal angażował się aktywnie w sprawy miasta. Zmarł 9 kwietnia 1927 roku w Olkuszu i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Był odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari* V klasy, dwukrotnie Krzyżem Walecznych, a pośmiertnie Krzyżem Niepodległości.

Buczak Michał (1957 - 2021) - regionalista i literat, autor wspomnień o Władysławie Wołkowskim, propagator twórczości Innocentego Libury. Publikował m.in. w czasopiśmie *Zeszyty Historyczne Olkusza* oraz *Ilcusiana*.

Burakowski Wiktor (1930 - 2015) - Działalność kulturalną realizował głów-

nie w ramach założonego w 1991 roku Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Włoskiej im. Francesco Nullo, którego prezesem był od początku, aż do śmierci. Organizował uroczystości rocznicowe, odczyty, prelekcje i wycieczki. Był autorem publikacji w prasie i folderów poświęconych kontaktom polsko-włoskim. Był także autorem książki „Kawalerowie wolności - Cavaliere della libertà” (Olkusz 1999). Z jego inicjatywy w 1997 roku na Ścianie Pamięci olkuskiego Starego Cmentarza odsłonięto tablice poświęcone żołnierzom polskim - mieszkańcom Ziemi Olkuskiej, którzy polegli we Włoszech w latach 1943-44. Tablice zostały ufundowane przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko Włoskiej. Był jednym z inicjatorów wykonania i odsłonięcia w 2000 roku pamiątkowej tablicy poświęconej mieszkańcom ziemi olkuskiej poległym podczas wojny polsko-bolszewickiej, a także tablicy poświęconej żołnierzom V Batalionu Strzelców Olkuskich im. płk. Francesco Nullo, jakie zostały wmurowane w Ścianę Pamięci na Starym Cmentarzu. Z jego inicjatywy w 2009 roku została zawarta umowa partnerska pomiędzy Olkuszem i Bergamo, rodzinnym miastem Francesco Nullo. W 2014 roku opracował wystawę „Za naszą wolność i waszą” wraz z katalogiem, która była prezentowana w kilku miastach. Był odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem „Polonia Minor” i Orderem „Zasłużony dla Republiki Włoskiej”.

Cembrzyńska Janina (Joanna) (1906 - 1996) Urodziła się w Sławkowie. Była absolwentką Gimnazjum Żeńskiego w Olkuszu. Studiowała historię na Wydziale Filologiczno-Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. Do wybuchu wojny pracowała w Poznaniu i Inowrocławiu. Podczas okupacji prowadziła tajne nauczanie w rodzinnym Sławkowie. Po wojnie związała się z Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, gdzie pracowała w latach 1945-1971 jako nauczycielka historii. Po wojnie zorganizowała i prowadziła szkolną bibliotekę.

Chain Józef (...) - Lekarz. Od 1930 roku prezes żydowskiego stowarzyszenia kulturalno-oświatowego „Postęp” w Olkuszu, które prowadziło bibliotekę i czytelnię, a także organizowało przedstawienia i koncerty.

Chrostek Irena (1937 - 2017) - działaczka Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej. Działaczka harcerska, zasłużona w powstaniu Ośrodka Harcerskiego „Orle Gniazdo” w Olkuszu

Cieślińska Alicja (1958 - 1996) - poetka, inicjatorka powołania Klubu Literackiego w MOK Olkusz.

Cockiewicz Danuta (1941 - 2011) - Ukończyła studia historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Podczas studiów występowała w zespole uniwersyteckim „Słowianki”. W latach 1965-2001, uczyła

historii w I LO w Olkuszu. Rozwijała pasje naukowe uczniów m.in. w Kole Archeologicznym, prowadziła także szkolny chór, Zespół Pieśni i Tańca oraz zespoły recytatorskie, była organizatorką szkolnych i miejskich uroczystości, do których tworzyła scenariusze. Była inicjatorką Dni Patrona Szkoły i twórczynią szkolnej Izby Pamięci. Aktywnie działała w szkolnych strukturach NSZZ „Solidarność”. Była jedną z założycielek Stowarzyszenia „Złota Arka” Nauczycieli i Absolwentów I Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Kazimierza Wielkiego oraz członkinią zespołu redakcyjnego czasopisma „Zeszyty Historyczne Olkusza”. Publikowała także w prasie polonijnej. Współpracowała z parafialnym czasopiśmie „Pokój Wam”. Aktywnie działała w Towarzystwie Przyjaciół Ziemi Olkuskiej oraz w olkuskim oddziale PTTK, gdzie organizowała i prowadziła gawędy historyczne, a także w olkuskim Klubie Inteligencji Katolickiej. Na emeryturze aktywnie działała w Olkuskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku. Była odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz odznaką Zasłużonego Działacza Kultury. Otrzymała Nagrodę Ministra Edukacji.

Cupiał Henryk (1954 - 2012) - pracownik Olkuskiej Fabryki Naczyni Emaliowanych, pochodził z Żurady. Amatorsko zajmował się metaloplastyką.

Cyra Józef (1909 - 1998) - Z wykształcenia inżynier rolnik, podczas okupacji żołnierz ZWZ/AK ps. Dalkiewicz. Za działalność konspiracyjną odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Zajmował się twórczością literacką. Autor tomiku po-

---

eji „Sonety Ojcowskie” (Trembowła 1937, Oświęcim 1992, 2000).

Czaja Stanisław (zm. 1998) - wieloletni kustosz Muzeum Afrykanistycznego w Olkuszu.

Czarnecki Kazimierz (1923 - 2017) - Urodził się 8 stycznia 1923 r. w Skalskim koło Olkusza. Jako uczeń szkoły podstawowej należał do ZHP, był członkiem chóru, teatru i drużyny sportowej. Podczas okupacji został 13 czerwca 1941 r. aresztowany przez Gestapo, a następnie osadzony w niemieckim obozie Auschwitz III-Monowitz w Oświęcimiu-Monowicach. Po wojnie przez 36 lat pracował w Olkuskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych. Był organizatorem wielu akcji socjalnych, kulturalnych i wyjazdów turystycznych. Przy fabryce zorganizował amatorski chór, zespół teatralny, równocześnie należąc do olkuskiego chóru „Hejnał”. Kilkukrotnie pełnił funkcje radnego Miejskiej Rady Narodowej oraz ławnika. W latach 1970-1975 był posłem na Sejm VI kadencji. Jako przewodniczący Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, współuczestniczył w opracowaniu i wydaniu dwutomowych „Dziejów Olkusza i regionu olkuskiego” (Warszawa - Kraków 1978). Był też długoletnim przewodniczącym Rady Osiedla Pakuska zaangażowanym w utworzenie Klubu Osiedlowego „Przyjaźń”. W 1982 r. założył w Olkuszu koło Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, którego był przewodniczącym. Od 1999 r. był członkiem Powiatowej Rady Kombatanów i Osób Represjonowanych przy Starości Olkuskim. Był przewodniczącym powołanego

w 1999 roku społecznego komitetu budowy „Pomnika mieszkańców ziemi olkuskiej ofiar hitlerowskich obozów zagłady”, jaki w 2005 roku został odsłonięty na Starym Cmentarzu. W 1976 r. został wpisany do Księgi Zasłużonych Dla Ziemi Olkuskiej, a w 1980 r. do Księgi Ludzi Zasłużonych Dla Województwa Katowickiego. W 2003 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Olkusza. Był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oświęcimskim, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem 30-lecia i 40-lecia Polski Ludowej, Złotymi Medalami Za Zasługi Dla Rozwoju Ziemi Krakowskiej oraz Dla Województwa Katowickiego, Srebrnym i Złotym Medalem Za Zasługi Dla Pożarnictwa, Odznaką Tysiąclecia Państwa Polskiego.

Czechowski Lucjan (1911 - 1985) - Urodził się 11 grudnia 1911 roku w Warszawie. Po śmierci ojca mieszkał w Staszowie i w Solcu Zdroju. W 1933 roku zdał egzamin maturalny w Kielcach. Ukończył pięcioletnie Wyższe Seminarium Duchowne, w 1938 roku złożył święcenia kapłańskie i w tym samym roku został skierowany na studia na Katolickim Uniwersytecie we Fryburgu. Podczas okupacji był prefektem w Seminarium Duchownym w Kielcach, a także pełnił obowiązki wikariusza i administratora parafii w Łopusznie (1940-43) i w Kielcach. Brał udział w tajnym nauczaniu, współpracował ze strukturami ZWZ/AK oraz Narodowych Sił Zbrojnych. Od 1947 pełnił funkcję dyrektora Niższego Seminarium Duchownego w Kielcach. W latach 1951-1954 redagował i wydawał w Kielcach czasopismo „Współczesna Am-

bona”, gdzie opublikował też kilka własnych kazań. Do 1949 roku był Kapłanem Okręgowym ZHP przy Komendzie Chora-gwi ZHP Kielce. W latach 1952-1972 był administratorem i proboszczem w parafiach diecezji kieleckiej. W 1972 roku został skierowany do Olkusza, gdzie objął funkcję proboszcza parafii św. Andrzeja Apostoła. Pełnił ją do śmierci 7 października 1985 roku. Był zaangażowany w utworzenie kaplicy, a następnie parafii NMP Królowej Świata w Osieku, parafii św. Maksymiliana Kolbe na osiedlu Pakuska, a także przygotowań do utworzenia parafii Dobrego Pasterza na osiedlu Słowiki i parafii św. Barbary na Pomorzanach. W 1981 roku pod jego patronatem powstał w Olkuszu Klub Inteligencji Katolickiej. W stanie wojennym wspierał działania „Solidarności”. W 1984 roku inaugurował uroczyste obchody 800-lecia parafii św. Andrzeja w Olkuszu i uczestniczył w odsłonięciu tablicy upamiętniającej wizyty kard. Karola Wojtyły w Olkuszu. W tym samym roku, z jego inicjatywy powstało w Olkuszu filialne Studium Teologiczno-Filozoficzne Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, które działało do 1993 roku. Był zaangażowany w ochronę i renowację zabytków olkuskiego kościoła św. Andrzeja. Do najważniejszych prac, jakie zostały wykonane w olkuskiej świątyni z jego inicjatywy można zaliczyć: remont więźby dachowej i pokrycie dachu oraz szkarp blachą miedzianą, wykonanie izolacji przeciwilgociowej kościoła i tynkowanie ścian zewnętrznych, wymiana drzwi wewnętrznych kościoła, rozpoczęcie generalnej przebudowy daw-

nej biblioteki nad zakrystią, zakup organów do małego chóru w prezbiterium, naprawa kamieniarki okiennej w dzwonnicy, remont kaplicy św. Jana Kantego, oświetlenie placu przy kościele i wymiana nawierzchni placu z betonowej na kamienną.⁶⁰

Czerniak Janusz (1955 - 2012) - Ukończył Technikum Górnicze. Pracował w kopalni „Olkusz”, Spółdzielni Niewidomych, Olkuskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych i na stażu w olkuskiej galerii BWA. Pamiętamy go z jego wszechstronnej działalności artystycznej. Był muzykiem (gitarzystą), autorem tekstów i wokalistą. Przez kilka lat był także zawodowym muzykiem związanym z katowicką „Estradą”. Był także malarzem, rzeźbiarzem i poetą. Ale przede wszystkim był wolnym człowiekiem i prawdziwą artystyczną duszą. Jego wiersze zdobyły kilka nagród w lokalnych i regionalnych konkursach poetyckich, m.in. pierwsza nagroda w konkursie „O gmerk olkuski”. Był członkiem Klubu Literackiego w MOK Olkusz. Wydał dwa tomiki poetyckie: „Czarne liście” (Olkusz 2003) i „Trzy serca” (współautor Olkusz 2011), a już po jego śmierci ukazał się tomik „Szukam w życiu wolnego miejsca. Utwory wybrane” (Bukowno 2017). Jego wiersze ukazywały się także w lokalnych antologiach poezji m.in. „Drzewo życia” (Olkusz 2012), czy jubileuszowym wydaniu z okazji 30-lecia Klubu Literackiego MOK (Olkusz 2012) oraz na łamach prasy. Był gościem spotkań z twórcami organizowanych w olkuskiej Bibliotece w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki, w galerii BWA, a także olkuskich szkołach

60 W. Leśniak Bazylika Olkuska, s. 88 oraz K. Goc, Historia ks. Lucjana Czechowskiego (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 13/2012, s. 37 -57

średnich. W latach 80. otworzył w Olkuszu pracownię malarską przy ul. Gęsiej, która stała się miejscem spotkań lokalnych artystów. Uprawiał malarstwo sztalugowe, malował także akwarele i wykonywał rysunki tuszem. Wiele jego prac ilustrowało tomiki poezji olkuskich poetów. Tworzył także rzeźby w piaskowcu, granicie i drewnie. Był m.in. autorem drogi krzyżowej w kościele św. Maksymiliana Kolbego w Olkuszu. Jego prace malarskie były prezentowane na zbiorowych, cyklicznych wystawach „Artyści Olkusczy” w galerii BWA (2008 i 2012). Był także członkiem grupy artystycznej „Magazyn Art.”, jaka działała krótko przy klubie osiedlowym „Kubus” w Olkuszu.

Czerniak Mirosława (1936 - 2021) - nauczycielka, poetka i plastyczka specjalizująca się w wykonywaniu haftowanych obrazów. Jej prace były prezentowane m.in. w Olkuszu i Krakowie. Działała w Klubie Literackim MOK. Jej wiersze ukazywały się w lokalnych antologiach. Była także instruktorką olkuskiego Hufca ZHP, a na emeryturze przewodniczącą Sekcji Emerytów i Rencistów Związku Nauczycielstwa Polskiego, gdzie propagowała działalność artystyczną.

Czerniak Stanisław (1921 - 1986) - malarz amator, ojciec Janusza Czerniaka.

Czernicki Bronisław (1889 - ...) - Urodzony 14.09.1889 r w Olkuszu. Syn Szczepana i Aleksandry z domu Piechowicz. Inżynier, regionalista, działacz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. W 1948 roku, kiedy olkuski oddział PTK wznowił działalność po przerwie spowodowanej

okupacją, Bronisław Czernicki zajął się gromadzeniem rozproszonych zbiorów. W jednym z pokoi swego mieszkania urządził ekspozycję zbiorów muzealnych i archiwum. Był także członkiem chóru „Hejnał”. W 1950 roku wyjechał z Olkusza.

Czerwiński Rudolf (1895 - 1960) - absolwent olkuskiego Gimnazjum Męskiego. Redaktor naczelny szkolnej gazetki „Nasz Głos” (1932). Dziennikarz i literat. Redaktor naczelny czasopism kolejowych „Żołnierz Transportu” (1947-1948) oraz „Sygnały”. Autor książek branżowych „Zagadnienia socjalno-bytowe w kolejnictwie” (Warszawa 1954) oraz „Walka o oszczędność węgla w kolejnictwie” (Warszawa 1955).

Ćmielewski Jacek (1945 - 2024) - działacz społeczny i samorządowy, radny Rady Miejskiej oraz sekretarz, a następnie wiceburmistrz Olkusza w latach 1990-1994. Był jednym z inicjatorów powołania samorządowego czasopisma „Przegląd Olkuski”, a także finansowania przez samorząd prac przy renowacji zabytkowych, olkuskich organów Hansa Hummla. Był także jednym z inicjatorów powołania Stowarzyszenia na Rzecz Historycznych Organów Hansa Hummla w Olkuszu, a następnie jego wiceprezesem.

Dąbek Daniela (1940 - 2011) - animatorka kultury, założycielka zespołu folklorystycznego „Pomorzany”, który prowadziła do 1997 roku. Jako solistka występowała z kapelą „Od Olkusza” działającą w MOK Olkusz. Zespół „Pomorzany” odnosił sukcesy na festiwalach i przeglądach folklorystycznych m.in. „Sabałowe Bajania” w Bukowinie Tatrzańskiej, „Wstążka krakowska” i międzynarodowym konkursie pieśni ludowej „Złoty Kłós”.

Dąbek Krystyna (1926 - 2010) - animatorka kultury, założycielka powstałego w 1968 roku zespołu folklorystycznego „Niesułowianki”, którym kierowała przez 30 lat. Zespół pod jej kierownictwem odnosił sukcesy na festiwalach i przeglądach folklorystycznych w Katowicach, Chorzowie, Suchej Beskidzkiej, Krynicy i Bukowinie Tatrzańskiej.

Deręgowska Anna (1904 - 1962) - Urodziła się w Olkuszu. W 1929 roku ukończyła studia na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej oraz Studium Pedagogiczne. W 1939 r. miała rozpocząć pracę w Liceum Żeńskim Polskiej Macierzy Szkolnej w Olkuszu, lecz przeszkodził w tym wybuch wojny. Podczas okupacji zaangażowana w tajne nauczanie. Działaczka Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Była jedną z osób zaangażowanych w reaktywację olkuskiego Mu-

zeum Regionalnego PTK po wojnie. Po 1945 roku uczyła chemii w I LO w Olkuszu oraz w Zawodowej Szkole Przykładowej przy OFNE. Organizowała odczyty na wsiach w ramach Wiedzy Powszechnej. Była współautorką (wspólnie z Haliną Grodecką) podręcznika szkolnego „Chemia dla klasy VIII”, wydanego w 1961 roku.⁶¹

Dessauer Henryk (1937-2014) - Urodził się 19 stycznia 1937 roku. Ukończył Liceum Plastyczne w Lublinie, a następnie Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Plastycznych we Wrocławiu. Po studiach rozpoczął pracę w OFNE, gdzie zajmował się wzornictwem przemysłowym. Jego prace zdobyły m.in. Złoty Medal Międzynarodowych Targów Poznańskich oraz godło „Teraz Polska”. Prywatnie uprawiał malarstwo sztalugowe. Jego prace były prezentowane na licznych wystawach, w tym na wystawie Artystów Olkusczy 1999 zorganizowanej przez MOK z okazji 700 lecia Olkusza. Wystawa była prezentowana także w Krakowie, Katowicach oraz w Danii i Niemczech. Brał także udział w pierwszej Wystawie Artystów Olkuskich 2004 w olkuskiej galerii BWA. Jego obrazy znajdują się w zbiorach prywatnych w kraju i za granicą. W latach 1989-1992 był instruktorem plastyki w olkuskim Domu Kultury, gdzie tworzył także scenografię do spektakli teatralnych, prowadził również zajęcia plastyczne w Klubie Osiedlowym „Przyjaźń”. Był także nauczycielem plastyki w olkuskim Studium Nauczycielskim.

Dębiec-Bartkiewicz Zofia (1907 - 1992) - Urodziła się 25 października 1907 roku

61 Jednodniówka wychowanków „Kazimierzówki” wydana z okazji 90 rocznicy powstania Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu 1916-2006, Olkusz 2006, s. 18

w Krakowie. Jej ojcem był krakowski fotograf Adam Dębiec. Około 1916 roku cała rodzina przeprowadziła się do Olkusza, gdzie Adam Dębiec założył zakład fotograficzny w oficynie domu przy rynku. W tym zakładzie Zofia i jej brat Włodzimierz uczyli się zawodu. Po śmierci ojca w 1932 roku Zofia wraz z bratem przejęła prowadzenie zakładu. W 1938 roku Zofia Dębiec wyszła za mąż za Michała Bartkiewicza. Podczas okupacji, wraz z bratem wykonali nielegalnie komplet odbitek fotografii dokumentujących Krwawą środę w Olkuszu. Zofia Dębiec-Bartkiewicz należała do Sodalicii Mariańskiej, od 1925 roku do chóru „Hejnał”, a po wojnie, po jego rozwiązaniu, do chóru „Wrzos”, jaki działał przy Powiatowym Domu Kultury. Przed wojną była także członkinią Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, a po wojnie należała do PTK, a potem do PTTK, któremu przekazała cenne zbiory fotograficzne. Prowadziła zakład fotograficzny do końca lat osiemdziesiątych XX wieku. Na emeryturze nadal udzielała się społecznie. W 1984 roku przekazała porcelanową „czarę z serwisu prezydenckiego” ze zbiorów rodzinnych, do odbudowanego Zamku Królewskiego w Warszawie.⁶²

Dębiec Adam (1875 - 1932) - urodził się 19 sierpnia 1875 roku w Krakowie. Był synem Franciszka i Józefy. Zawodu fotografa nauczył się w krakowskim zakładzie fotograficznym Józefa Kuczyńskiego (1877-1952) nazywanego mistrzem fotografii por-

tretowej. Około 1916 roku przeprowadził się wraz z rodziną do Olkusza, gdzie założył zakład fotograficzny w oficynie domu przy rynku. Pracował w nim razem z córką Zofią i synem Włodzimierzem. Fotografie Adama Dębca ukazywały się na też na łamach prasy regionalnej, jak na przykład wydawanej w Sosnowcu gazety Kurjer Zachodni.⁶³

Dębiec Włodzimierz (1911 - 1993) - Urodził się w 1911 roku w Krakowie. Jego ojcem był krakowski fotograf Adam Dębiec. Około 1916 roku cała rodzina przeprowadziła się do Olkusza, gdzie Adam Dębiec założył zakład fotograficzny. W tym zakładzie Włodzimierz i jego siostra Zofia uczyli się zawodu. Po śmierci ojca w 1932 roku Włodzimierz, który mieszkał w Ciężkowicach wrócił do Olkusza i wraz z siostrą przejęli prowadzenie zakładu. W 1940 roku ożenił się z Jadwigą z domu Mazela. Podczas okupacji, wraz z siostrą wykonali nielegalnie komplet odbitek fotografii dokumentujących Krwawą środę w Olkuszu.

Dębska-Nocoń Bożena (1945 - 1996) - nauczycielka geografii, członkini, a potem opiekunka Zespołu Estradowego w olkuskim „Ekonomiku”. Grupa składała się z zespołów recytatorskiego, tanecznego oraz wokalnego i występowała na uroczystościach szkolnych oraz miejskich. Jako uczennica była w składzie zespołu, który w 1963 roku wystawił „Migawki ze szkolnej ławki”, czyli program artystyczny z okazji oddania do użytku nowego gma-

62 J. Sypień, Druga strona fotografii. Najstarsze zakłady fotograficzne w Olkuszu i na ziemi olkuskiej, (w) Ilcusiana 30/2024, s. 65-66

63 tamże

chu szkoły. Jako nauczycielka „Ekonomika” była kierowniczką świetlicy szkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych. Urządziła świetlicę, wykorzystując przedmioty artystyczne i wyroby cepeliowskie. Zakupiła stroje regionalne dla zespołu tanecznego. Wykonywała scenografię i dekoracje do szkolnych przedstawień.⁶⁴

Dobrowolski Antoni (1920 - 2003) założyciel i pierwszy dyrektor olkuskiej Szkoły Muzycznej w latach 1965-1983. Muzyk (pianista). Uczył w olkuskiej szkole muzycznej w latach 1968-1992. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Doller Sonia (...) - muzyk, nauczycielka śpiewu w olkuskim liceum żeńskim w latach 1920-1922.

Domagała Jan (1934 - 2014) - saksofonista i akordeonista, popularyzator francuskiej muzyki tanecznej. Wykształcenie muzyczne zdobył w Metz w Francji. W 1955 r. otrzymał brązowy medal w konkursie akordeonowym Francuskiego Stowarzyszenia Akordeonistów w Paryżu w kategorii muzyków zawodowych. W 1959 r. przyjechał do Olkusza jako repatriant z Francji. Nawiązał współpracę z Powiatowym Domem Kultury i założył zespół muzyczny działający pod nazwą „Quintet taneczny Jean Doma”. Wprowadził do repertuaru muzykę taneczną (foxtrot, java, paso doble, tango), francuskie szlagiery, m.in. Edith Piaf oraz utwory amerykańskiego saksofonisty Sidneya Becheta. Od 1960 roku pracował jako instruktor muzyczny w przyzakładowych domach kultury: ZGH Bolesław,

OFNE, Stomil Wolbrom, Szkołbudowa Jaroszewiec. W jego zespole okazjonalnie występowali czarnoskórzy studenci AGH z Gwinei, grając na afrykańskich instrumentach perkusyjnych. Należał do Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki. W 1976 r. zakończył działalność muzyczną i wyjechał z rodziną do Francji. Po powrocie do Polski w 1981 r., towarzysko grywał z dawnymi kolegami, ale zespół nie został reaktywowany. Spoczywa na olkuskim cmentarzu w kwaterze III B /16/6. Opracowanie: Sylwia Domagała-Urbano-wicz

Drela Zbigniew (1931 - 2015) - psycholog, nauczyciel, związkowiec, polityk, działacz Klubu Inteligencji Katolickiej, poseł na Sejm X kadencji. Od 1963 roku pracował jako specjalista w zakresie psychologii pracy w OFNE, a także nauczyciel w Studium Nauczycielskim w Olkuszu. Był dziennikarzem i redaktorem dwutygodnika „Nasz Głos” Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Ziemia Olkuska wydawanego w latach 1980-1981. W 1981 roku współtworzył olkuski Klub Inteligencji Katolickiej, a w latach 1984-1986 był jego prezesem.

Drobek Edward(...)-aktywny działacz Towarzystwa Muzyczno-Dramatycznego „Hejnał” w Olkuszu.

Dubaj Władysław (1883 -) Urodził się 31 sierpnia 1883 r. w Kosztowach pod Przemysłem. W latach 1903-1908 studiował germanistykę i filologię klasyczną na uniwersytetach we Lwowie i Wiedniu. Po studiach

64 G. Wąclaw, Osobowości ziemi olkuskiej Barbara Kallista, Olkusz 2015

pracował jako nauczyciel szkół średnich w Tarnopolu, Przemyślu i Lwowie. Podczas wojny służył w armii austro-węgierskiej. Przebywał m.in. w Olkuszu. Wspólnie z Rudolfem Weberem wydał książkę „Obwód Miechowski w okupowanej Polsce 1916 r.” (Miechów 1916). Po wojnie pracował, jako nauczyciel w Pułtusku i Warszawie. W latach 1920-1929 był dyrektorem olkuskiego gimnazjum męskiego, gdzie wspierał rozwój teatru szkolnego. Poza pracą w szkole aktywnie działał w oluskim kole Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego był wiceprezesem. Zorganizował schronisko w Pieskowej Skale i wydawał mapy turystyczne. Był też prezesem Polskiej Macierzy Szkolnej, organizował wykłady publiczne sprowadzając wykładowców wyższych uczelni. Był członkiem komitetu organizacyjnego obchodów 60 rocznicy śmierci Francesco Nullo w 1923 roku. Od 1929 roku był wizytatorem, a później naczelnikiem wydziału Kuratorium w Łodzi, Warszawie i w Brześciu nad Bugiem. Okres okupacji spędził w Charsznicy. Po wojnie wyjechał do Wałbrzycha, gdzie zorganizował od podstaw liceum im. Bolesława Limanowskiego, którego był dyrektorem od października 1945 roku do czerwca 1949 roku. Po przejściu na emeryturę pracował w dziale druków dawnych i rękopisów Ossolineum we Wrocławiu. Był w zespole, który w 1953 r. rozpoczął prace nad pierwszą w dziejach działu samodzielną publikacją katalogową, czyli katalogiem poloników XVI wieku.⁶⁵

Dudek Felicjta (1924 - 2012) - Pochodziła ze Śląska, od 1961 roku wraz z rodziną zamieszkała w Jaroszewcu, a potem

w Olkuszu. Była animatorką kultury, poetką i solistką kapeli „Od Olkusza”, jaka działała w oluskim Domu Kultury i towarzyszyła w występach Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Olkuskiej. W latach 1987-1991 wspólnie z rodziną, czyli synami Franciszkiem i Piotrem (założycielem zespołu), synową Danutą oraz wnukami Anną, Dorotą i Szymonem tworzyła „Muzykującą rodzinę Dudków”, czyli zespół muzyczny, który występował na lokalnych i regionalnych przeglądach muzycznych. Pisała także wiersze i działała w Klubie Literackim MOK Olkusz.

Dudek Franciszek (1947 - 2022) - muzyk, kompozytor, wokalista, poeta i aktor oraz animator kultury, z zawodu elektronik. Muzyczne szlify zdobywał w domu współtworząc zespół „Muzykująca rodzina Dudków”. Przez lata występował w składach lokalnych zespołów grając na gitarze i harmonijce ustnej oraz śpiewając. Od 2009 roku występował w składzie zespołu „Formacja Pozytywnych Dźwięków”, który występował na cyklicznych koncertach „Stachuriada” organizowanych przez MOK Olkusz. Od 2012 roku prowadził międzypokoleniową grupę wokально-instrumentalną w Klubie Osiedlowym „Przyjaźń” w Olkuszu. Był nie tylko nauczycielem, kierownikiem muzycznym zespołu, kompozytorem, autorem tekstów piosenek, aranżerem i muzykiem, ale także przyjacielem i mentorem podopiecznych. Jako aktor występował w Teatrze Seniora, jaki działał w Klubie „Przyjaźń”. Współpracował także z Katedrą Psychologii Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 2018 roku został

65 Księga Pamiątkowa Liceum, s. 272-273

---

laureatem plebiscytu „Poza stereotypem - Senior Roku 2017” organizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. W tym samym 2018 roku został laureatem Olkuskiej Nagrody Artystycznej.

Dusza Jolanta (1956 -2017) - asystentka kustosza Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu na przełomie lat 70. i 80. XX wieku.

Dzieduszycka Świętek Halina (1915 - 1997) - aktorka i reżyserka. Urodziła się w Charsznicy. Ukończyła olkuskie liceum żeńskie i polonistykę na Uniwersytecie Poznańskim. Podczas okupacji uczęszczała na tajne kursy studium teatralnego w Krakowie. Od 1946 występowała w teatrach wrocławskich, od 1954 roku zajmowała się także reżyserią.

Dziuba Waldemar (1937 - 2009) - nauczyciel, muzyk, dyrektor I LO w latach 1980-1987.

Feczko Elżbieta (1922 - 2012) - pianistka, wieloletnia nauczycielka Zespołu Szkół Muzycznych w Krakowie - Nowej Hucie. Mieszkała w Olkuszu, gdzie udzielała prywatnych lekcji gry na fortepianie, członkini chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Feczko Maria (1890 - 1976) - nauczyciel-

ka i poetka. Przed wojną i podczas okupacji była nauczycielką muzyki i wychowania fizycznego w Szkole Powszechnej nr 1 w Olkuszu, podczas wojny zaangażowała się także w tajne nauczanie. Jej mąż Karol Feczko zmarł w KL Mauthausen-Gusen w 1943 r. W latach 1930-1932 oraz 1945-1952 była nauczycielką wychowania fizycznego w oluskim liceum ogólnokształcącym.

Fijałek Józef (1911 - 1965) - nauczyciel, organizator i kierownik orkiestry szkolnej w oluskim liceum, autor artykułów historycznych, a także wierszy. Urodził się 5 marca 1911 r. w Wadowicach, gdzie ukończył szkołę podstawową i średnią. W 1935 roku ukończył studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1938 roku rozpoczął pracę, jako nauczyciel języka polskiego w Państwowym Liceum w Olkuszu. Podczas okupacji pracował w szkołach powszechnych w Olkuszu i Żuradzie. Od stycznia do marca 1945 r. pełnił funkcję delegata Rządu do organizacji szkolnictwa w powiecie oluskim. Potem rozpoczął ponownie pracę w oluskim liceum i w 1947 roku został jego dyrektorem. Był opiekunem szkolnego Kółka Artystycznego. W latach 1950-1952 był dyrektorem III Liceum im. Jana III Sobieskiego w Krakowie. W 1952 roku rozpoczął pracę w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności, a po jej reorganizacji w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk. Zajmował się pracą naukową w zakresie badań nad polską literaturą barokową oraz edytorstwem zabytków historyczno-literackich. Był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Biblioteki Polskiej Akademii Nauk” w Krakowie.⁶⁶

---

66 Zbigniew Jabłoński, Józef Fijałek (1911-1965), (w) Jednodniówka wychowanków „Kazimierzówki” wydana

Fijałkowski Bogdan (...) - nauczyciel, zaangażowany w działalność kulturalną i czytelnictwem Polskiej Macierzy Szkolnej w Olkuszu. Nauczyciel języka polskiego w olkuskim gimnazjum męskim w latach 1924-1930, gdzie reżyserował sztuki szkolnego teatru. Działacz harcerski, komendant hufca ZHP w Olkuszu od 1925 roku.

Fijałkowski Tadeusz (...) - dyrygent chóru „Hejnał” po 1945 roku, późniejszy dyrektor handlowy OFNE.

Filawski Wawrzyniec (1858 - 1937) - działacz społeczny, członek zarządu olkuskiej Straży Pożarnej. Był jednym z trzech delegatów reprezentujących strażę pożarną z Królestwa Polskiego na Wszechświatowym Zjeździe Pożarniczych Działaczy w 1900 roku w Paryżu. W 1914 roku był jednym z założycieli Komitetu Bezpieczeństwa Publicznego, radny od 1915 roku, autor artykułów w „Kronice Powiatu Olkuskiego”. Właściciel olkuskiej fabryki kafli, gdzie powstały m.in. okazałe herby Olkusza umieszczane na budynkach użyteczności publicznej, m.in. na budynku magistratu, szkół oraz na wieży ciśnienia. Był członkiem komitetu organizacyjnego obchodów 60 rocznicy śmierci Francesco Nullo w 1923 roku.

Filipski Zdzisław (1933 - 2002) - regionalista, animator kultury, opiekun zabytków, działacz społeczny, rysownik. Absolwent olkuskiego liceum (matura 1951). Długoletni członek oraz instruktor ZHP zaangażowany w utworzenie Ośrodka Har-

cerskiego „Orle Gniazdo” w Olkuszu. Autor ilustracji oraz logo Harcerskich Rajdów Turystycznych „Orle Gniazda”, jakie były organizowane w latach 1959-1968. Działacz Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, zaangażowany w utworzenie Muzeum Afrykanistycznego, Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego oraz pierwszą inwentaryzację olkuskiego Starego Cmentarza w 1982 roku. Brał także udział w pracach związanych z rekonstrukcją muru obronnego i baszty. Działacz Towarzystwa Przyjaźni Polsko Włoskiej i PTTK. Był w gronie założycieli Stowarzyszenia „Zamek Rabsztyn”. W 1978 roku był zaangażowany w akcję uratowania tablicy pamiątkowej poświęconej absolwentom i nauczycielom I LO, którzy zginęli w latach 1919-1920 oraz podczas II wojny światowej. Zajmował się ochroną zabytków, m.in. opisał i skatalogował wszystkie elementy rozebranego domu Antoniego Kocjana, który został przeniesiony do Rabsztyna. W Chacie Kocjana znajduje się ekspozycja poświęcona temu wybitnemu konstruktorowi i szefowi wywiadu lotniczego ZWZ/AK.

Filus Wiera (1902 - 1964) - nauczycielka szkoły podstawowej w Witeradowie, animatorka kultury.

Filus Władysław (1892 - 1970) - nauczyciel, kierownik szkoły podstawowej w Witeradowie, animator kultury.

Fita Stanisław (1932 - 2011) - Urodził się w Iwciu w powiecie lidzkim. Po wojnie wraz z rodziną zamieszkał w Olkuszu, gdzie

---

w 1951 roku zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Kazimierza Wielkiego. W latach 1952-1957 studiował filologię polską w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Od 1957 roku był pracownikiem naukowym KUL. W 1969 roku uzyskał stopień doktora, w 1980 roku doktora habilitowanego, a od 1988 roku posiadał tytuł naukowy profesora. Profesurę zwyczajną uzyskał w 1992 r. W latach 1979-2006 kierował Katedrą Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski. Kilkakrotnie pełnił funkcję kierownika Sekcji Filologii Polskiej. Włączał się w działalność różnych towarzystw naukowych: Towarzystwa Naukowego KUL, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza oraz Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Był autorem blisko 200 rozpraw naukowych.

Florek Leopold (1921 - 2011) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Foryś Eugeniusz (1930 - 2024) - Działacz społeczny, radny I kadencji Rady Miejskiej Olkusza w latach 1990 -1994. Zasłużony w ochronie zabytków i utrwalaniu pamięci o przeszłości Olkusza. Był m.in. członkiem Związku Harcerstwa Polskiego, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej oraz Polskiego Towarzystwa Turystyczno Krajoznawczego. Opiekun zabytków, popularyzator historii Olkusza.

Frajlich Lejb (...) - żydowski działacz społeczny i kulturalny. W 1917 roku założył żydowskie stowarzyszenie kulturalno-oświatowe „Postęp”, przy którym powstała biblioteka i czytelnia oraz organizowano przedstawienia i koncerty.

Frączek Edward (1919 - 2013) - Urodził się 12 lipca 1919 roku w Olkuszu. W 1935 roku rozpoczął pracę w olkuskiej fabryce naczyń Westena jako pracownik fizyczny. W kwietniu 1954 roku, po przejściu przez szereg stanowisk, objął funkcję szefa produkcji. Na tym stanowisku pracował nieprzerwanie przez 25 lat. Jego pierwszą pasją był sport, który uprawiał w latach 1946-1952. Był bramkarzem zakładowej drużyny piłkarskiej w Olkuszu. Swoją drugą artystyczną pasję, czyli metaloplastykę zaczął realizować w 1967 roku, kiedy miał 49 lat. Tajników artystycznego zawodu uczył się od teścia, Władysława Głowackiego, który był ślusarzem i artystą metaloplastykiem. Wspólnie wykonali m.in. tabernakulum do kościoła św. Andrzeja w Olkuszu. Samodzielną twórczość artystyczną rozpoczął od wykonywania drobnych przedmiotów użytkowych. Potem wykonał niewielką panoramę Kamieńca Podolskiego. Jego pierwszym dużym dziełem była kopia panoramy Krakowa z 1618 roku. Wykonanie obrazu z miedzianej blachy, w której ręcznie kuł wszystkie detale zajęło mu trzy lata. Panorama którą wykonał miała prawie 5,5 metra długości, 80 cm wysokości i ważyła sto kilogramów. W ślad za nią poszły kolejne panoramy historyczne polskich miast. Potem rozpoczął cykl „Szlak Orlich Gniazd”. Łącznie wykonał 140 dzieł ręcznie wykonywanych w miedzianej blasze. Współpracował z Akademią Sztuk Pięknych w Krakowie. Swoje dzieła prezentował na kilku wystawach zbiorowych, pierwsza miała miejsce 1974 roku w Olkuszu. W 1979 roku miał pierwszą, indywidualną wystawę w swoim rodzinnym mieście, a także w Krakowie. Jego prace znajdują się w zbiorach prywatnych w kraju i za grani-

---

cą. Największy zbiór jego prac znajduje się w olkuskim „Ekonomiku”. Pojedyncze prace znajdują się w zbiorach Muzeum Regionalnego PTTK i olkuskiego magistratu. Za całokształt twórczości otrzymał Olkuską Nagrodę Artystyczną 2010. Zmarł 27 lutego 2013 roku, mając 94 lata. Był odznaczony m.in. Krzyżem Polonia Restituta, a także Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Fraś Alina (Halina) (1926 - 2015) - Urodziła się w Szreniawie. Z zawodu była fryzjerką. Podczas wojny działała w strukturach Batalionów Chłopskich. Była poetką i literatką związaną z olkuskim Klubem Literackim MOK, a także klubem pracy twórczej w GOK Bolesław. Zdobywała nagrody w konkursach m.in.: „Jesień poetycka” w Sławkowie (1988), „Zima Prozy” w Bolesławiu (1997, 1998, 2000, 2002), „O gmerk olkuskim” (1999). Jej wiersze ukazały się w kilku zbiorach wydawanych przez MOK Olkusz, m.in. „Próby” (Olkusz 1992), „Kontynuacje” (Olkusz 1996) oraz „Fascynacje” (Olkusz 2003).

Gajewski Stanisław (1937 - 2010) - Urodził się 1 listopada 1937 r. w Skale. Studiował w seminarium duchownym w Kielcach. Świecenia kapłańskie przyjął 27 maja 1961 r. Potem jako wikary, pracował w Solcu Zdroju, Włoszczowej i Busku-Zdroju. Z Olkuszem był związany od 1974 r., gdy został wikariuszem parafii św. Andrzeja Apostoła.

W 1982 r. został mianowany proboszczem nowo powstałej olkuskiej parafii. pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego. W tym samym roku rozpoczęła się budowa tymczasowej kaplicy. W 1992 roku rozpoczęła się budowa kościoła, a dziesięć lat później w nowym kościele odprawiono pierwszą mszę świętą. Ksiądz Gajewski był inicjatorem założenia czasopisma „Pokój Wam”, które ukazywało się jako parafialny dodatek do sosnowieckiej „Niedzieli”. Był członkiem zespołu redakcyjnego. Z jego inicjatywy przy parafii powstawały zespoły muzyczne i rozwijało się życie kulturalne. Angażował się w sprawy społeczne. Jako prefekt I LO zainicjował wspólnie z nauczycielami zawieszenie i poświęcenie krzyża w holu szkoły.⁶⁷

Gajosińska Barbara (1942 - 2020) - Wieloletnia nauczycielka języka polskiego w olkuskim Zespole Szkół Nr 3, w latach 1991-1992 była dyrektorką „Ekonomika”. Była współautorką opracowania o historii szkoły „Zespół Szkół im. Antoniego Kocjana w Olkuszu 1947-1997”. Aktywnie zaangażowana w działalność teatralną, członkini Towarzystwa Kultury Teatralnej, a potem Stowarzyszenia Teatralno-Literackiego.

Gardeła Janusz (1951 - 2012) - Urodził się w Olkuszu, gdzie ukończył szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące. Od wczesnych lat młodzieńczych swoją przyszłość wiązał z kulturą. Będąc uczniem liceum, wspólnie z Grażyną Stachówną, Jackiem Miarką i Bogdanem Przybylskim założyli Dyskusyjny Klub Filmowy „Zbyszek” przy Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu.

---

67 E. Kmita, Pozostawił po sobie błogosławiony ślad. (w) Ilcusiana 2/2010, s. 135-144

Nazwa klubu nawiązywała do znanego aktora Zbigniewa Cybulskiego (1927-1967). Po maturze zdawał do Akademii Teatralnej w Krakowie. Jego działalność została zauważona przez Federację DKF w Warszawie i w 1970 roku został wybrany do Krajowej Rady DKF w Warszawie. W 1974 roku został kierownikiem Zakładowego Domu Kultury w Jaroszewcu. Organizował życie kulturalne nie tylko dla mieszkańców Jaroszewca. Na wydarzenia i koncerty ówczesnych gwiazd muzyki rozrywkowej, które organizował przyjeżdżali miłośnicy kultury z Olkusza, Wolbromia, czy Klucza. Poza pracą w Jaroszewcu nadal dzielił się swoją wiedzą na temat filmu z mieszkańcami Olkusza. W klubie „Gwarek”, jaki działał w strukturach Powiatowego Domu Kultury organizował maratony filmowe. W 1982 roku olkuski Dom Kultury przeprowadził się do nowej siedziby przy ul. Francesco Nullo. W latach 90., po likwidacji kina „Orzeł”, najpierw DKF, a potem kino przeniesiono do nowego Domu Kultury. Nowe kino przejęło nazwę „Zbyszek”. Jego opiekunem był Janusz Gardela, który z czasem podjął pracę w Miejskim Ośrodku Kultury w Olkuszu. Poza kinem, które było jego życiową pasją, w młodszych latach pasjonował się również teatrem. Jako uczeń liceum brał udział w przedstawieniach teatralnych w reżyserii krakowskiej aktorki Krystyny Prade. Występował także w „Jasełkach” w reżyserii Stanisławy Szarek. Olkuszanie pamiętają go również, jako profesjonalnego i ekspresyjnego konferansjera podczas m.in. Dni Olkusza, Dożynek, czy Turniejów Wsi. Prowadził także spotkania z reżyserami, aktorami i znanymi ludźmi świata kultury, jakie odbywały się w olkuskim Domu Kultury. Opracowanie: Zdzisława Gardela.

Gawarecki Edward (1933 - 2003) - nauczyciel, literat, dziennikarz i tłumacz, miłośnik historii regionu. Z wykształcenia był polonistą i romanistą. W latach 1969-1971 był dyrektorem Technikum Górnictwa Rud na Skałce w Bukownie. Rozpoczął kolekcjonowanie eksponatów, z których później powstało szkolne Muzeum Górnictwa Rud. Potem rozpoczął pracę w ZGH „Bolesław” w Bukownie, gdzie m.in. był kierownikiem zakładowej biblioteki. W latach 80. pracował w Hucie „Katowice”. Brał udział w strajkach w 1980 roku. Był członkiem redakcji biuletynu NSZZ „Solidarność” Huty Katowice „Wolny Związkowiec”. Na emeryturze zajął się działalnością regionalistyczną. Wspólnie z Józefem Liszką napisał książkę „Legendy i podania Srebrnej Krainy” (Bolesław 1999) i współtworzył Centrum Legendy Polskiej w dworze w Krzykawce.

Gądek Stefan (1939 - 2023) - muzyk (kontrabasista), członek „Quintetu tanecznego Jean Doma”.

Gądek Stefania (1920 - 2004) - bibliotekarka, kierowniczką olkuskiej biblioteki publicznej w latach 1951-1981. Za jej kadencji w 1955 roku z połączenia dwóch bibliotek, czyli miejskiej i powiatowej powstała Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Olkuszu. Inicjowała szereg działań kulturalnych podejmowanych przez Bibliotekę.

Gedroyc Stanisław (... - 1915) - działacz polityczny i społeczny, od 1899 roku był prezesem olkuskiej Straży Ogniowej. Jako przedstawiciel olkuskiej straży brał udział w Wszechrosyjskim Zjeździe Straży Ogniowej, jaki odbywał się w 1902 roku w Mo-

---

skwie. Był współwłaścicielem firmy „Gedroyć i Opalski”, która w latach 1914 -1915 wydała serię pocztówek z Olkusza.

Gertler Baruch (1892 - 1942) - Kupiec. Właściciel księgarni i sklepu galanteryjnego w olkuskim rynku. Był też wydawcą pocztówek. Około 1925 roku ukazała się olkuska pocztówka sygnowana „B. Gertler księgarnia Olkusz”.

Giedroyć Maria (1898 - ...) - Była córką Stanisława i Marii z domu Policzekiewicz. Nauczycielka w olkuskiej szkole powszechnej. Jedna z założycielek olkuskiego Koła Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w 1915 roku, animatorka kultury w okresie międzywojennym.

Glanowski Emil (1921 - 1973) - W latach 1941-1945 przebywał na przymusowych robotach w Rzeszy, w miejscowości Haydenbreck. Niemcy produkowali tam paliwo syntetyczne. Zakład był często bombardowany przez aliantów. Przeżycia wojenne odbiły się na nim ciężką chorobą. Cudem przeżył. Po wojnie ciągle doksztalał się. Pracował w Technikum Mechanicznym jako nauczyciel rysunku technicznego, aż do swojej przedwczesnej śmierci w 1973 roku. Uczył również reklamy w Technikum Ekonomicznym. Miał zdolności plastyczne i manualne. Wykonał kiedyś makietę Pałacu Kultury z brystolu, która miała wysokość ok 2 metrów. Organizował oprawę plastyczną wielu wystaw, akademii i innych uroczystości. Wraz z Panią Wiesławą Papiernik-Wisor tworzyli w kościele Św. Andrzeja bożonarodzeniowe żłóbki i groby Pańskie na Wielkanoc. Papieroplastykę łączył ze styropianem, gdy ten pojawił się

na rynku. Pamiętam robione przez niego trójwymiarowe orły ze styropianu. Ostatnią jego pracą było 14 scen z życia NMP. Wysokie na około 2 metry ramy z listewek obciągnięte szarym płótnem, a na nich trójwymiarowe obrazy ze styropianu. Zdążył zrobić 11... Fotografia - całe życie otoczeni byliśmy zdjęciami. Ojciec miał aparat Practica - lustrzaną. Jak na tamte lata były to bardzo dobre zdjęcia. Zdobył kiedyś III miejsce w ogólnopolskim konkursie na zdjęcie z telewizora. Swoją wiedzę dzielił się z innymi - prowadził kółko fotograficzne dla młodzieży. Trudno mi mówić o jego dokonaniach fotograficznych, bo w chwili jego śmierci miałam 19 lat. Jego zdjęcia są w wielu domach olkuzan, ksiązkach i innych wydawnictwach. Niejako przez przypadek został harcerzem. Miał stopień harcmistrza. I tam przydała mu się fotografia. Został kronikarzem na obozach harcerskich. Opracowanie: Kamila Pawełczyk

Glanowski Jerzy (1948 - 2016) - Syn Emila Glanowskiego. Fotograf-amator. Pracował w ZGH „Bolesław”, jako mechanik (sygnalista) i wykonywał zdjęcia z życia zakładu i uroczystości, jakie odbywały się w kopalni i hucie.

Glikstajn Chaim Hersz (Glickstein Herman) (... - 1942) Z zawodu był krawcem, prowadził w Olkuszu zakład krawiecki „Elegancja”. Do 1930 roku był przewodniczącym żydowskiego stowarzyszenia dramatycznego „Muza” w Olkuszu.

Głąb Krzysztof (1932 - 2017) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Głowacki Juliusz (1929 - 2012) - komba-

tant, porucznik WP, muzyk orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Głuszecki (Auerhahn) Marian (1900 - 1981) - Urodził się w Cebrowie koło Tarnopola w rodzinie żydowskiej. Jego ojciec był kupcem we Lwowie. W 1926 roku Marian Auerhahn ukończył studia medyczne we Lwowie. W latach 1929-1936 pracował jako lekarz w kluczewskiej papierni. Od 1936 r. pracował w szpitalu św. Błażeja w Olkuszu. Po wybuchu wojny został kierownikiem szpitala. Funkcję pełnił do marca 1940 r. Potem, aż do czerwca 1942 roku, czyli wywiezienia Żydów olkuskich na zagładę do KL Auschwitz II-Birkenau prowadził ambulatorium i szpital dla ludności żydowskiej. Po likwidacji olkuskiego getta trafił do getta w Strzemieszycach, a potem do obozów pracy dla Żydów, gdzie pracował jako lekarz. W czerwcu 1944 r. został osadzony w obozie w Blachowni Śląskiej (Blechhammer), gdzie znajdował się podobóz KL Auschwitz. Potem był w obozach KL Gross Rosen i KL Buchenwald, gdzie doczekał wyzwolenia. Po wojnie wrócił do Olkusza, gdzie pracował, jako lekarz-ginekolog. Później przeniósł się do Krakowa. Spisał relację z likwidacji getta w Olkuszu i pobytów w obozach koncentracyjnych, która stanowi bezcenne źródło historyczne.⁶⁸

Gnatowski Zygmunt (1904 - 1965) - pracownik olkuskiej fabryki naczyn, członek zakładowej orkiestry dętej, prezes olkuskie-

go „Sokoła” do 1939 r., animator kultury.

Gniewczyński Antoni (1902 - 1955) - Jako uczeń olkuskiej szkoły rzemieślniczej zgłosił się w 1919 roku na ochotnika do wojska i brał udział w wojnie polsko-sowieckiej. Nauczyciel olkuskiego „Mechanika” i dyrektor szkoły w latach 1949-1951. Działacz społeczny, członek Miejskiej Rady Bibliotecznej (Miejski Komitet Biblioteczny) przy Miejskiej Radzie Narodowej w Olkuszu.

Goiser Rudolf (1934 - 2017) - Urodził się Długopoli-Zdrój (niem. Bad Langenau) koło Kłodzka. Jego ojciec był obywatelem austriackim, a matka Polką. Po maturze pracował w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Bystrzycy Kłodzkiej. Ukończył studia germanistyczne we Wrocławiu. Pracował, jako nauczyciel języka niemieckiego w olkuskim liceum ogólnokształcącym w latach 1963-1972. Potem pracował jako germanista w liceum w Nowym Sączu i tamtejszym Studium Nauczycielskim. Publikował w czasopiśmie „Języki obce w szkole”. W 1982 roku wyjechał do Wiednia, gdzie był pracownikiem Biblioteki Miejskiej w Wiedniu oraz tłumaczem przysięgłym. W 2014 roku wydał tomik poezji „Hab Dank, mein Herz!” (Dziękuję Ci moje serce!). Już po jego śmierci, w 2019 roku staraniem córki Małgorzaty ukazała się książka „Felix und seine Brüder” (Feliks i jego bracia) o losach trzech kotków.⁶⁹

68 L. Kluczewski, M. Kundera-Leśniak, In memoriam. Biografie lekarzy, lekarzy dentyków pracujących na terenie powiatu olkuskiego zmarłych w latach 1918 -2006. Historia powstania Szpitala Św. Błażeja w Olkuszu, Olkusz 2008, s. 25

69 Z. Krzysztoforska-Weisswasser, Spotkania z ludźmi czynią życie warte przeżycia. (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 22/2016, s. 114-115, Wspomnienie o Profesorze języka niemieckiego w I LO w Olkuszu mgr Rudolfie Goiserze (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 22/2017, s. 215-219

Gorczyca Zofia (1901 - 1988) - od 1937 roku członkini zarządu „Rady Koła Rezerwistów w Olkuszu”, które prowadziło także działalność kulturalną.

Goryczko Antoni (1908 - 1978) - Inicjator powołania w 1954 roku Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu. Działacz strażacki, prezes OSP od 1948 roku, radny Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu po 1945 roku. Autor wspomnień działaczy KPP i PPS Lewica w powiecie olkuskim. Przewodniczący Powiatowej Komisji Planowania Gospodarczego w 1954 roku. Fotograf-amator. Redaktor i współautor książki „Ziemia olkuska: 700-lecie Olkusza: 25-lecie PRL” (Olkusz 1970). Prezes olkuskiego oddziału Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, autor wspomnień dotyczących pacyfikacji wsi Trzyciąż, w których opisywał działalność konspiracyjnej ZWZ-AK i BCh na terenie Placówki Trzyciąż w okresie okupacji niemieckiej, zawarł wspomnienia kilku weteranów oraz przypomniał okoliczności pacyfikacji Trzyciąża 7 sierpnia 1944 roku.

Górnisiewicz Irena (1916 - 2009) - Córka Edwarda Jelenia oraz Heleny z Kubiczków. Nauczycielka w olkuskim „Mechaniku”, gdzie uczyła historii i języka francuskiego. Studiowała na UJ. Działaczka społeczna, członkini Miejskiej Rady Bibliotecznej (Miejski Komitet Biblioteczny) w Olkuszu. Podczas okupacji działała w Narodowych Siłach Zbrojnych, pseudonim „Olszyna”. Po wojnie represjonowana.

Górnisiewicz Stefan (1924 - 1991) - Nauczyciel, dyrektor olkuskiego „Mechanika” w 1954 roku. Naukowiec, absolwent AGH,

inżynier. Miał tytuł doktora habilitowanego. Pracował w Olkuskich Zakładach Przemysłu Terenowego (później OWENT) i KGH „Bolesław” w dziale badawczo-doswiadczalnym, gdzie pełnił funkcję zastępcy kierownika ds. naukowych. Był m.in. autorem przeszło czterdziestu artykułów naukowych, w tym artykułu „Z dziejów górnictwa i hutnictwa w Bukowni” (1975). Był również autorem kilku, opatentowanych wynalazków oraz wzorów użytkowych. Zajmował się też ochroną zabytków i przyrody. Był m.in. współautorem opracowanego w 1973 roku Programu ochrony i rozwoju Ojcowskiego Parku Narodowego do 1990 roku. Był inicjatorem powołania w Olkuszu Klubu Inteligencji Katolickiej oraz jego pierwszym prezesem. Był także radnym w Olkuszu i Wojewódzkiej Radzie Narodowej w Krakowie. Opracowanie: dr Barbara Górnisiewicz.

Graca Eugeniusz (1913 - 1983) - muzyk, długoletni organista w kościele pw. św. Andrzeja Apostoła w Olkuszu i opiekun Męskiego Chóru Parafialnego.

Grad Szczepan (...) - Muzyk, organista w kościele pw. św. Andrzeja Apostoła w Olkuszu. Założył i od 1910 r. kierował mieszanym chórem kościelnym, założył też parafialną orkiestrę dętą. Chór i orkiestra działały pod nazwą Towarzystwo Śpiewacze i Muzyczne „Dźwięki”.

Gregorski Jerzy (1945 - 2005) - W młodości olkuski muzyk bigbitowy. Nauczyciel szkoły podstawowej w Witeradowie. Działacz Komitetu Obrony Robotników, a potem NSZZ Solidarność, za swoje poglądy zwolniony z pracy oraz internowany

w stanie wojennym. Członek redakcji dwutygodnika „Nasz Głos” MKK „S” Ziemia Olkuska.

Grosman Lejbuś (1891 - 1942) - fotograf, właściciel zakładu fotograficznego w Olkuszu w okresie międzywojennym. Jego ojciec Szaja Grosman w 1890 roku założył w Olkuszu pierwszy zakład fotograficzny.

Grossman Janusz (1937 - 2013) - członek założyciel i działacz Towarzystwa Przyjaźni Polsko Włoskiej, fotograf-amator.

Grossman Jerzy (1944 - 1996) - fotograf-amator.

Grzywacz Bronisław (1885 - 1977) - Urodził się 11 października 1885 r. w Koszonicach koło Krakowa. Ukończył gimnazjum humanistyczne w Krakowie, a w 1905 roku wydział malarstwa dekoracyjnego Cesarsko Królewskiej Wyższej Szkoły Przemysłowej w Krakowie. Podczas praktyk zetknął się ze Stanisławem Wyspiańskim, który nakłonił go do studiów w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, którą ukończył w 1909 roku. Po ukończeniu akademii przez dwa lata pracował samodzielnie w Krakowie trudniąc się malarstwem sztalugowym. W tym okresie brał udział w wystawach urządzanych w Salonie Sztuk Pięknych. Z ziemią olkuską zetknął się jeszcze jako uczeń szkoły przemysłowej, gdy pomagał swemu ojcu przy malowaniu polichromii kościoła w Bolesławiu. W 1911 r. przeniósł się do Olkusza i zajął się malarstwem dekoracyjnym. W latach

1921-1927 był nauczycielem w gimnazjum w Stopnicy. W 1927 r. wrócił do Olkusza, projektował i wykonywał polichromię w wielu kościołach w powiecie olkuskim i miechowskim. Nadal zajmował się malarstwem sztalugowym. W latach 1950-1965 był nauczycielem rysunku w olkuskim liceum. Miał kilka wystaw indywidualnych i kilkadziesiąt zbiorowych. Początkowo malował w stylu impresjonistycznym, potem interesował się abstrakcjonizmem, ale najciekawsze jego prace są w stylu naturalizmu. Kilkadziesiąt prac znajduje się w Olkuszu. Trafiły do zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej oraz Muzeum Regionalnego PTTK. Był członkiem Związku Artystów Plastyków. Z okazji 92 urodzin, w 1977 roku zorganizowano mu w Olkuszu jubileuszową wystawę, na którą składało się 80 obrazów.⁷⁰

Grzywacz Karol (... - 1928) - malarz, wykonawca polichromii w okolicznych kościołach m.in. kościoła w Bolesławiu, gdzie malował polichromie według projektu Józefa Mikulskiego, czy kościoła w Igołomi w 1911 roku. Ojciec Bronisława Grzywacza.

Gurbiel Roman (1919 - 1995) - nauczyciel i dyrektor olkuskiego „Mechanika” w latach 1953-1954, animator kultury, wspierał działalność Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu.

Gwiazda Zygmunt (1896 - 1972) - przed wojną ślusarz w fabryce Westena, po 1945 roku kierownik narzędziowni i działu remontowego oraz członek Komitetu Za-

70 Wspomnienie o Profesorze Bronisławie Grzywacu - opracowała córka Małgorzata, (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 23/2017, s. 213-214

kładowego, w młodości muzyk (baryton) w orkiestrze dętej fabryki Westena w 1918 roku.

Gzel Leszek (1940 - 2008) - muzyk (skrzypki). Występował w składzie orkiestry Radia Kraków oraz Filharmonii Krakowskiej. Nauczyciel olkuskiej szkoły muzycznej, gdzie w latach 1968-2007 uczył gry na skrzypcach.⁷¹

Habinka Marek (1950 - 2021) - Po maturze starał się o przyjęcie do Akademii Filmowej. W latach 1972-1998 pracował w Olkuskiej Fabryce Naczyní Emaliowanych, w pracowni fotograficzno-filmowej. Jako fotograf zakładowy dokumentował nie tylko historię i rozwój fabryki, ale też rozwój gminy i powiatu. W 1980 roku uzyskał dyplom mistrzowski w zawodzie fotografa w Chrzanowie, a w 1988 roku ukończył kurs fotografii reklamowej w Krakowie. Był właścicielem Agencji Fotograficznej „Sigma” w Olkuszu. W 1994 wspólnie z Jackiem Majcherkiewiczem, uzyskał nagrodę za reklamę krakowskiego kwartalnika „Marketing-Mix”. Pierwszy raz zaprezentował swoje prace fotograficzne w 2001 roku na wystawie zbiorowej „Dzieci iluzji” w Galerii Sauer Studio w Krakowie. Brał udział w cyklicznych wystawach Artystów Olkuskich w galerii BWA (2007-2014). Głównym motywem jego zdjęć były pejzaże, uprawiał też fotografię portretową,

sportową oraz reportaży. Jego fotografie ukazywały się w albumach i na kartkach pocztowych. Z czasem zaczął też tworzyć intrygujące fotograficzne kolaże. Zajmował się także realizacją filmową i reżyserią. Warto dodać, że brał udział w realizacji filmów m.in. „Rewitalizacja i ochrona olkuskiej Starówki” (światło, Olkusz 2013) „Wołkowski Mistrz splotów duszy słowiańskiej (współpraca, Olkusz 2014), „Podolku-skie wizytówki” (współpraca, Olkusz 2015), „Niemal zapomniana (Maria Płonowska)” (współpraca, Olkusz 2015), „Dzieje olkuskiego harcerstwa 1915-1960” (reżyseria, Olkusz 2019). Był także pasjonatem żeglarstwa.

Hensoldt Maria (1921 - 1997) - pracowała w olkuskich „Wodociągach”. W 1980 roku została wybrana przewodniczącą Komisji Rewizyjnej Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”. Nie zaprzestała działalności w stanie wojennym. Była działaczką społeczną i literatką.

Hensoldt Paweł (1878 - 1959) - właściciel tartaku, wybrany w 1918 roku do Rady Miejskiej Olkusza, założyciel i prezes chóru „Hejnał” w 1920 roku.

Horonowski Włodzimierz (...) - przed wojną członek zarządu „Rady Koła Rezerwistów w Olkuszu”, które prowadziło także działalność kulturalną.

Hryniewicz Janusz (1916 - 2004) - Urodził się w miejscowości Aleksandrowsk Gruszewskij nad Donem, gdzie jego ojciec - inżynier pracował w kopalni. Po

71 Jubileusz 50 lecia Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Olkuszu (b.r.w.)

śmierci ojca w 1919 roku wraz z matką i bratem przyjechali do Bolesławia, a potem przeprowadzili się do Olkusza, gdzie w 1936 roku zdał egzamin maturalny w miejscowym gimnazjum. Wstąpił do wojska, ukończył Centrum Wyszkolenia Broni Pancernych WP w Modlinie i w 1939 roku uzyskał stopień podporucznika. W składzie 62. Samodzielnej Kompanii Czołgów Rozpoznawczych TKS, walczył w Wojnie Obronnej 1939 roku, 20 września został ranny i trafił do niewoli. Do Olkusza wrócił we wrześniu 1940 roku jako inwalida wojenny. Związał się ze strukturami konspiracyjnymi ZWZ/AK. Na przełomie 1940-1941 roku został dowódcą olkuskiej placówki ZWZ. Zagrożony aresztowaniem wraz z żoną przeniósł się do Warszawy i pobliskiej Zielonki, gdzie przebywał w latach 1943-1944. Nadal działał w AK. Po wybuchu powstania warszawskiego został wysiedlony z Zielonki i przeniósł się do Woli Libertowskiej koło Żarnowca, gdzie nawiązał kontakt z partyzantką miechowsko-krakowską AK. Po przejściu frontu wrócił do Olkusza, gdzie podjął pracę w szkole powszechnej oraz Tymczasowym Zarządzie Miasta. Wkrótce został zwolniony z powodów politycznych i wyjechał do Bytomia. Tam został aresztowany i w latach 1950-1951 był więźniem politycznym. Po zwolnieniu z więzienia mieszkał w Piastowie i w Podkowie Leśnej. W 1954 roku podjął pracę, jako księgowy w warszawskiej spółdzielni wydawniczej "PAX". Zamieszkał w Warszawie, po przejściu na rentę nadal był związany z warszawskim i z olkuskim środowiskiem katolickim "PAX". Jeszcze przed wojną pa-

rał się działalnością literacką. W 1938 roku w czasopiśmie „Podchorążym” opublikowano jego wiersz „Pancerni - dziedzice husarii”. Opracował biogramy zmarłych i poległych kolegów oraz relację wojenną „Ostatni bój 63” z bitwy pod Tomaszowem Lubelskim, w której brał udział. Teksty ukazały się w „Księdze Pamiątkowej Liceum w Olkuszu 1916-1956” (Kraków 1957). Już po jego śmierci w 2011 r. w „Ziemi Olkuskiej” ukazały się fragmenty jego wspomnień dotyczące Olkusza. Pozostawił po sobie kilka nieopublikowanych opowiadań.⁷²

Hubczeńko Roman (1878 - 1958) - Urodził się w Kopyczyńcach koło Tarnopola. Studiował na politechnice w Paryżu, pracował w kolejnictwie jako inżynier. Wcześniej związał się z amatorskim ruchem teatralnym, występował m.in. w Bochni, Jasle i Krakowie. Po wojnie zaczął grać w teatrach zawodowych. W latach 1947-1978 występował we Wrocławiu w Teatrze Popularnym, od 1948 do 1949 w Teatrze Nowym w Legnicy, a od 1949 roku związał się z Teatrem Ziemi Opolskiej gdzie grał do końca swojego życia. Wystąpił w filmach m.in. Człowiek na torze (1956), Eroica (1957), Ósmy dzień tygodnia, Dwoje z wielkiej rzeki, Baza ludzi umarłych (1958). Zmarł 16 grudnia 1958 roku w Opolu, lecz został pochowany w rodzinnym grobowcu na oluskim cmentarzu. W 2022 roku została usunięta jego płyta nagrobna.

72 K. Goc, Dzieje rodziny Hryniewiczów (w) Zeszyty Historyczne Olkusza, 12/2011, s. 78-108

Izdebski Stanisław (1932 - 1999) - właściciel zakładu fotograficznego przy ulicy 1 maja w Olkuszu. Zawodowy fotograf. Wykonywał fotografie do krakowskich gazet (Gazeta Krakowska, Dziennik Polski), a także na zlecenie Centralnej Agencji Fotograficznej (CAF).

Jakubowski Eugeniusz (...) - członek orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Jakubowski Jan (1909 - 1986) - członek orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Jampich Wincenty (1874 - 1927) - Pochodził z Chechła, był kapelmistrzem orkiestry przy olkuskiej fabryce Westena, a także orkiestry w Rodakach w 1918 roku.

Janikowski Mieczysław (1912 - 1968) - Urodzony w Zaleszczykach, w rodzinie inteligentkiej, dzieciństwo i młodość spędził w Olkuszu, gdzie ukończył Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego. Po odbyciu służby wojskowej rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, jednak po roku wstąpił na krakowską Akademię Sztuk Pięknych, którą ukończył w 1939 roku. Brał udział w kampanii wrze-

śniowej w szeregach 22. Pułku Ułanów Podkarpackich. Po kapitulacji przedostał się na Węgry i dalej do Francji i Anglii. Walcząc w składzie 1 Dywizji Pancерnej brał udział w wyzwolaniu Francji, Belgii i Holandii. Po wojnie zamieszkał w Szkocji, gdzie skończył College of Art w Edynburgu. W 1947 roku wyjechał do Paryża, gdzie zajął się malarstwem abstrakcyjnym i konstruktywistycznym, tworzył także pejzaże. Kilkakrotnie odwiedzał Polskę, był w Olkuszu i w Krakowie, gdzie mieszkała jego rodzina. Zmarł nagle w Krakowie w grudniu 1968 roku.

Januchta Henryk (1956 - 2015) - Urodził się w Kielcach. Dzieciństwo spędził w Maślowie, gdzie ukończył szkołę podstawową. Po maturze w liceum w Kielcach w 1975 roku rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach, które ukończył w 1982 r. Po przyjęciu święceń kapłańskich pracował jako wikariusz w parafiach: Chroberz, Proszowice, Przeginia oraz w olkuskiej parafii pw. św. Andrzeja Apostoła. W 1990 r. został mianowany proboszczem parafii pw. Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza w Olkuszu. W tym samym roku biskup Stanisław Szymborski dokonał uroczystego poświęcenia placu pod budowę kościoła. W ciągu pół roku wybudowano kaplicę, a w 1995 roku wmurowano kamień węgielny pod budowę kościoła. Pierwsza msza święta w nowym kościele odbyła się w 2000 roku, a uroczysta konsekracja w 2008 roku. Organizował od podstaw nową parafię. Przy parafii rozpoczął działalność Ruch Światło - Życie, potem Krąg Rodzin - Domowy Kościół i Koła Żywego Różańca. Ksiądz Januchta sam był muzykiem i wspierał

utworzenie chóru parafialnego. W 1998 roku powstała Biblioteka Parafialna, a rok później ukazał się pierwszy numer biuletynu parafialnego „Głos Dobrego Pasterza”. W 2004 roku powstała strona internetowa parafii. Był ojcem duchowym Sosnowieckiej Pieszej Pielgrzymki na Jasną Górę i organizatorem grup pielgrzymkowych. Ponad sto razy pielgrzymował do Włoch, a dziesięciokrotnie do Ziemi Świętej, był Kawalerem Zakonu Rycerskiego Świętego Grobu Bożego w Jerozolimie.⁷³

Januszek Józef (1932 - 2022) - Urodził się i wychował w Olkuszu, z którym związał całe swoje dorosłe życie zawodowe i prywatne. W latach 1957-1990 był nauczycielem matematyki w olkuskim I Liceum Ogólnokształcącym. Był aktywnym działaczem samorządowym i społecznym. Był pierwszym przewodniczącym utworzonego w 1981 roku w szkole NSZZ „Solidarność”. Od podstaw organizował pracę biura Delegatury Oświaty i Wychowania, którego w latach 1990-1992 był dyrektorem. W latach 1990-1994 był radnym pierwszej kadencji Rady Miejskiej, gdzie pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Kultury i Edukacji. Po przejściu na emeryturę kontynuował działalność społeczną. W 2005 roku z jego inicjatywy powstał Klub Nauczyciela przy PTTK w Olkuszu, a rok później Stowarzyszenie „Złota Arka” Nauczycieli i Absolwentów I Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, którego był prezesem. Był inicjatorem powstania czasopisma „Zeszyty Historyczne Olkusza” wydawanego przez stowarzyszenie „Złota Arka”. Był za-

razem członkiem redakcji i autorem wielu artykułów w „Zeszytach”, które ukazywały się w latach 2006-2019. Został odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Był wielokrotnie wyróżniany nagrodami Ministra Oświaty i Wychowania, a także Dyrektora I LO Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu. W 2009 roku otrzymał nagrodę Cordis Nobilis za pracę społeczną na rzecz innych, a w 2016 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Olkusza.

Januszek Kazimierz (1932 - 1988) - nauczyciel, animator kultury, dziennikarz, członek chóru „Hejnał”. W latach 1980-1981 redaktor czasopisma „Nasz Głos” NSZZ Solidarność „Ziemia Olkuska”.

Jarno Antoni (1893 - 1946) - pracował w fabryce Westena, założyciel Towarzystwa Śpiewaczego „Hejnał” w 1922 roku.

Jarno Jan (1867 - 1933) - Urodził się w Olkuszu w rodzinie rzemieślniczej. Jego ojciec, był właścicielem kuźni przy ulicy Górniczej. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Olkuszu wstąpił do rosyjskiego seminarium nauczycielskiego w Miechowie, które musiał opuścić za ujawnienie swych postaw patriotycznych. Powrócił do Olkusza i rozpoczął pracę w warsztacie swego ojca. Działał w olkuskiej ochotniczej straży pożarnej, gdzie nieprzerwanie od 1901 do 1931 roku pełnił funkcję naczelnika. Był jednym z założycieli, powstałego w 1911 roku olkuskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Resursy Obywa-

73 Marta Michoń, Wspomnienie o ks. Henryku Januchcie, (w) Ilcusiana 12/2015, s. 108-119

telskiej. Jako aktywny członek dozoru kościelnego parafii św. Andrzeja, zaangażował się w budowę nowej dzwonnicy. Najbardziej aktywnym okresem jego działalności były lata I wojny światowej. W 1914 roku był jednym z inicjatorów powołania Komitetu Bezpieczeństwa Publicznego i kierował milicją miejską. Był olkuskim radnym i członkiem Komitetu Ratunkowego Powiatu Olkuskiego. Angażował się w redagowanie „Kroniki Powiatu Olkuskiego”. Był jednym z inicjatorów usypania w 1917 roku Kopca Kościuszki w Olkuszu oraz członkiem rady założonego w 1917 roku w Olkuszu koła Towarzystwa „Piechur”. Przez całą wojnę Jan Jarno prowadził pamiętnik, który jest bezcennym źródłem informacji o historii Olkusza i ziemi olkuskiej w tym okresie. Po odzyskaniu niepodległości nadal aktywnie angażował się w sprawy miasta. Zbierał miejscowe legendy, opisywał zabytki i historię miasta. Kolekcjonował stare dokumenty i pamiętki, które przekazał do olkuskiego muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Był m.in. członkiem Rady Opiekuńczej olkuskiej szkoły rzemieślniczo-przemysłowej. W 1927 roku został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi nadanym przez Główny Związek Straży Pożarnych RP.⁷⁴

Jarno Jan (1923 - 2008) - Urodził się w Olkuszu. Jego Ojciec Antoni Jarno pracował w fabryce Westena, a mama w magistracie. Po ukończeniu szkoły powszechnej rozpoczął naukę w olkuskim gimnazjum, którą przerwał wybuch wojny. Należał do ZHP. Już w 1939 roku rozpoczął działalność

konspiracyjną. Od 1941 roku działał w strukturach GL-PPS, a potem ZWZ/AK. W 1941 roku został wywieziony na przymusowe roboty. Jesienią 1944 roku przeszedł do partyzantki, do baonu „Suszarnia” 106 Dywizji Piechoty AK, którego dowódcą był kpt. Juliusz Nowak „Babinicz”. Miał pseudonimy „Filip” i „Gorzała”. Po wojnie został powołany do wojska. Był aresztowany i więziony. W 1989 roku był jednym z założycieli olkuskiego oddziału Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej (późniejszego ŚZŻAK). Był jednym z inicjatorów ufundowania pomnika nad zbiorową mogiłą żołnierzy AK na olkuskim cmentarzu. Był współautorem kroniki oddziału „Babinicza”, członkiem zespołu redakcyjnego zeszytów nr 1 i 2 cyklu „Partyzanckie wspomnienia” wydawanego przez ŚZŻAK i autorem książki „Wspomnienia” (Olkusz 1999). Został odznaczony Krzyżem Armii Krajowej.⁷⁵

Jarno Jan Zenon (1894 - 1960) - Z zawodu ślusarz, członek władz Izby Przemysłowo-Handlowej w Sosnowcu, od 1933 roku nauczyciel zawodu w olkuskiej Szkole Rzemieślniczej. Działacz strażacki, od 1933 roku zastępca naczelnika, a potem naczelnik olkuskiej straży pożarnej, członek „Sokoła” i prezes Towarzystwa Śpiewaczego „Hejnał”. Podczas okupacji działał w konspiracji. Syna Jana Jarno seniora (1867-1933).⁷⁶

Jarno Marian (1927 - 1996) - Urodził się w Olkuszu. Był synem Jana Zenona Jarno

74 J. Sypień, Olkusz i ziemia olkuska podczas pierwszej wojny światowej w pamiętnikach Jana Jarno, Olkusz 2018

75 J. Jarno, Wspomnienia żołnierza oddziału partyzanckiego „Babinicz” 106 DP Armii Krajowej, Olkusz 1999

76 T. Sadowski, Wspomnienia o rodzinie Jarno (w) Zeszyty Historyczne Olkusza, 14/2012, s. 34-36

(1894-1960) i Ludmiły Jahn. Podczas nauki w szkole powszechnej wstąpił do harcerstwa. Podczas okupacji, w 1941 roku został wysłany przez rodziców do rodziny w Krakowie, gdzie uczył się w Zasadniczej Szkole Zawodowej. Potem pracował na lotnisku w Rakowicach, jako pomocnik mechanika. Pod koniec wojny zbiegł do partyzantki w Puszczy Niepołomickiej, gdzie pozostał do końca okupacji. Po wojnie wrócił do Olkusza, gdzie kontynuował naukę w Technikum Mechanicznym. Od 1968 roku prowadził w Olkuszu własny zakład ślusarstwa artystycznego, w którym wykonywał m.in. balustrady, świeczniki, lampy i ozdobne detale. Był bardzo aktywny społecznie. Podczas nauki w „Mechaniku” był drużynowym szkolnej drużyny harcerskiej. Potem działał w harcerskiej drużynie pożarniczej, a po odrodzeniu ZHP przez wiele lat był aktywnym instruktorem i członkiem olkuskiej komendy Hufca ZHP. Aktywnie działał w olkuskiej Ochotniczej Straży Pożarnej. Był m.in. prezesem Zarządu Miejsko Gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. Był także członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma „Merkuriusz Strażacki” wydawanego przez olkuską OSP i autorem artykułów. Warto dodać, że był również członkiem chóru „Hejnał”. Jednak najszerszą działalność społeczną prowadził w ramach olkuskiego oddziału PTTK, z którym związał się w połowie lat 50. XX wieku. Sam był zamiłowanym krajoznawcą i przewodnikiem PTTK. Był w gronie działaczy, którzy starali się u ówczesnych władz o przydział odpowiedniego lokalu na Muzeum Regionalne i siedzibę olkuskiego oddziału PTTK, co zaowocowało prze-

kazaniem w 1962 roku pomieszczeń w kamienicy Batorówka (Rynek 20). Potem wielokrotnie zabiegał o środki na wyposażenie muzeum i remont budynku. Jako przedstawiciel olkuskiego PTTK w 1974 roku wziął udział w trwającej niemal pół roku wyprawie etnograficznej Uniwersytetu Warszawskiego do Afryki Północnej, której celem było badanie kultury i zwyczajów Tuaregów, czyli plemion koczowniczych żyjących na Saharze. Plonem wyprawy był szereg eksponatów, które później trafiły do olkuskiego Muzeum Afrykanistycznego. W latach 1957-1972 był sekretarzem, a w latach 1972-1989 wiceprezesem i prezesem zarządu olkuskiego oddziału PTTK. Był radnym pierwszej kadencji Rady Miejskiej w latach 1990 -1994.⁷⁷

Jarno Stanisław (1920 - 1978) - animator kultury, członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Jarnowa Ludmiła (1894 - 1982) - urodziła się w Krakowie, jako Ludmiła Jahn. Wyszła za mąż za Jana Zenona Jarno (1894-1960). Podczas I wojny światowej działała w olkuskiej Lidze Kobiet Pogotowia Wojennego, a 1920 roku była członkinią Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa w Olkuszu, gdzie działała w sekcji oświatowej. W okresie międzywojennym pracowała jako nauczycielka w olkuskiej żeńskiej szkole powszechnej. W latach 1956-1963 była kierowniczką biblioteki pedagogicznej w Olkuszu. Po przejściu na emeryturę pracowała w niej do 1971 roku. Była malarką amatorką i regionalistką. Spisała wspomnienia o rodzinie Jarno pt. Rodzina Jarno. Rękopis

77 T. Sadowski, Wspomnienia o rodzinie Jarno (w) Zeszyty Historyczne Olkusza, 14/2012, s. 36-39

w zbiorach Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu.

Jarosz Józef (zm. 1992) - inżynier górnik, regionalista, przewodnik i działacz PTTK. W latach 1957-1964 oraz 1981-1989 wiceprezes, a w latach 1989-1992 prezes olkuskiego oddziału PTTK.

Jastrzębski Władysław (1906 - 1995) - W latach 1914-1945 mieszkał w Bolesławiu. Wystawiał swoje prace w Olkuszu. Jest autorem projektów witraży w kościele w Bolesławiu. W 1935 roku ukończył Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie. Był uczniem Józefa Mehoffera. Brał udział w kampanii wrześniowej. Podczas okupacji odnawiał polichromie w kościele w Bolesławiu. Po zakończeniu wojny pracował przy odnawianiu fresków na Wawelu. Miał w swoim dorobku artystycznym ponad tysiąc witraży, m.in. w USA i Kanadzie. Pod koniec życia mieszkał w Wieliczce, gdzie zmarł i został pochowany. Odznaczony m.in. Orderem Polonia Restituta. Jego obrazy znajdują się w Muzeum Okręgowym w Toruniu, a dwa obrazy o tematyce górniczej są w zbiorach olkuskiego Muzeum Regionalnego PTTK. W ramach cyklu Bolesławskie Zeszyty Historyczne ukazała się książka Józefa Liszki „Rozmowy z Władysławem Jastrzębskim o dawnym Bolesławiu” (Bolesław 1999).

Jaworska Anna (1930 - 1992) - absolwenta filologii romańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz dwuletniego kursu bibliotekarskiego. Od 1962 roku pracowa-

ła w Bibliotece Pedagogicznej w Olkuszu, a w latach 1963-1985 była kierowniczką placówki. Dzięki jej staraniom w 1970 roku biblioteka otrzymała nowe pomieszczenia w budynku ZNP w Olkuszu. Organizowała akcje kulturalne i wystawy.⁷⁸

Jeleń Edward (1879 - 1924) - nauczyciel matematyki w olkuskim gimnazjum męskim w latach 1921-1924. W latach 1918-1924 był kierownikiem internatu olkuskiego gimnazjum męskiego. Działacz społeczny, redaktor gazety „Wiadomości olkuskie” biuletynu Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa na powiat olkuski wydawanego w 1920 roku.

Jędrusik Kazimierz (..) - animator kultury, kierownik świetlicy zakładowej przy OFNE.

Jędrzejewski Henryk (1953 - 2022) - muzyk, w latach 1973-1991 nauczyciel w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia w Olkuszu w klasie klarnetu, trąbki, akordeonu i perkusji. Od 1965 roku związany z orkiestrą zakładową ZGH „Bolesław”. W latach 1992-2004 dyrygent tej orkiestry.⁷⁹

Jurczyk Zofia (1938 - 2021) - poetka, autorka opowiadań i bajek, laureatka nagrody „Gmerk Olkuski” w 1999 roku.

78 H. Świtlicka, Działalność Biblioteki Pedagogicznej w Olkuszu na rzecz edukacji (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 17/2014, s. 42-54

79 Niech gra, op.cit., s. 70

Kaczmarczyk Anna (1906 - 1969) - kierowniczka Biblioteki Pedagogicznej w Olkuszu w latach 1951-1954.

Kafel Janina (1934 - 2010) - nauczycielka, prowadziła zespoły muzyczne, organizowała wystawy prac plastycznych, zajmowała się rękodziełem artystycznym. W latach 1995-2006 przez 3 kadencje była Przewodniczącą Sekcji Emerytów i Rencistów ZNP. Była osobą bardzo zaangażowaną w pracę społeczną, a pomagał jej w tym mąż Bronisław. Pani Janina pracowała również w Zarządzie Okręgu ZNP w Krakowie. W Olkuszu prowadziła zespoły muzyczne, organizowała wystawy prac rękodzieła artystycznego, jak hafty i wyroby ze słomy, które również sama tworzyła. Opracowała kilka biogramów wybitnych działaczy ZNP.

Kaganek Jerzy (...) - kapelmistrz orkiestry dętej OFNE.

Kaganiec Jarosław (1969 - 2023) - Pochodził ze Sułoszowy. Był absolwentem Państwowej Szkoły Muzycznej w Olkuszu oraz Akademii Muzycznej w Katowicach w klasie prof. Juliana Gembalskiego, a także ukończył mistrzowskie kursy organistrzowskie w Lubece i Kolonii. Przez wiele lat związany z Krakowem, gdzie występował w zespołach jazzowych i klezmerskich (Max Klezmer Band). Jako pianista współpracował z Teatrem Starym oraz z Andrzejem Sikorowskim. Był organistą

w bazylice pw. św. Andrzeja w Olkuszu, a następnie w kościele św. Agnieszki w Krakowie. Od początku istnienia olkuskiej Galerii BWA współpracował z tą instytucją. Przez prawie 23 lata, występował niemal na wszystkich Olkuskich Zadaszkach Jazzowych, które od 2024 roku noszą jego imię i koncertach Jazz Kolędy. Występował także podczas Olkuskich Dni Muzyki Organowej.

Kalarus Władysław (1913 - 2011) - kapelmistrz orkiestry przy olkuskiej fabryce Westena.

Kaleta Edward (1920 - 2006) - animator kultury, opiekun zespołu muzycznego „Orion 5”, kierownik wydziału samorządowego olkuskiego PSS „Społem”.

Kaleciński Czesław (1924 - 2003) - elektryk, wieloletni pracownik OFNE, członek Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej. Był akustykiem-amatorem, posługując się swoim własnym sprzętem nagłaśniał duże imprezy na olkuskim Rynku. Jako ciekawostkę można podać, że w 1987 roku nagłaśniał przemówienie Vice Prezydenta George Busha pod konsulatem USA na ulicy Stolarskiej w Krakowie, za co dostał pisemne podziękowanie z podpisem Prezydenta.

Kallista Barbara (1924 - 2017) - Urodziła się 26 listopada 1924 r. w Słomnikach, w rodzinie o tradycjach patriotycznych. Jej ojciec Józef Kmita był legionistą. Podczas okupacji uczęszczała na tajne komplety. Po wojnie zdała maturę w Krakowie i rozpoczęła studia wychowania estetycznego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie oraz studiowała filologię polską na

Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie w 1948 r. uzyskała tytuł magistra. Po studiach rozpoczęła pracę nauczycielki w Liceum Ogólnokształcącym im. Oswalda Balzera w Zakopanem (1950/1951), potem do 1953 roku pracowała w Wydziale Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie. W 1954 roku rozpoczęła pracę w Technikum Mechanicznym w Olkuszu jako nauczycielka języka polskiego. Od 1955 roku aż do przejścia na emeryturę w 1980 roku, a potem do 1988 roku w niepełnym wymiarze godzin pracowała jako polonistka w olkuskim „Ekonomiku”. Przez dwadzieścia lat była radną, a także przewodniczącą Komisji Oświaty i Kultury Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu. Działała również w olkuskiej Lidze Kobiet, gdzie była przewodniczącą komisji kulturalno-oświatowej. Od początku istnienia (1954) była związana z Powiatowym Domem Kultury w Olkuszu, gdzie reżyserowała spektakle. Była także poetką i współtwórczynią Olkuskiego Klubu Literackiego przy Domu Kultury. Współtworzyła kolejne tomiki Klubu Literackiego: „Próby” 1982-1992, tomik wydany z okazji 10-lecia (1993), „Kontynuacje”, tomik wydany z okazji 15-lecia (1997) oraz „Fascynacje”, tomik wydany z okazji 20-lecia (2003). Wielokrotnie była jurorką konkursu literackiego „O Gmerk Olkuski” organizowanego od 1997 roku. Przez wiele lat związana z Towarzystwem Kultury Teatralnej, w ramach którego organizowała szereg konkursów i akcji. W 1987 roku, jako jedna z pierwszych otrzymała tytuł Honorowego Członka TKT. W latach 2002-2015 pełniła funkcję Honorowego Prezesa

Oddziału Okręgowego Towarzystwa Kultury Teatralnej w Olkuszu. W 2012 roku otrzymała Nagrodę „Cordis Nobilis” za bezinteresowną działalność na rzecz dobra innych w kategorii „osoba”. Była odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Ministra Kultury i Medalem Komisji Edukacji Narodowej, brązowym, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Zasłużony dla Ziemi Katowickiej oraz Złotą Odznaką Zasłużony dla Ziemi Krakowskiej, a także Złotą Odznaką Zasłużony Działacz Kultury.⁸⁰

Kallista Wacław (1905 - 1959) - Urodził się w Grzegorzowcach w gminie Mino-ga. Po ukończeniu olkuskiego gimnazjum, w 1924 roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Dyplom lekarza uzyskał w 1930 roku. Podczas nauki w olkuskim gimnazjum aktywnie działał w harcerstwie, w 1919 roku był członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma „Harcerz”. Po studiach, w latach 1931-1934 pracował w Szpitalu im. św. Łazarza w Krakowie. W 1934 roku został Kierownikiem Powiatowego Ośrodka Zarządu Miejskiego w Olkuszu i równoległe został lekarzem Przychodni Przeciwgruźliczej w Olkuszu. Od 1926 roku był Związku Młodzieży Akademickiej Powiatu Olkuskiego, organizacji która wspierała studiującą młodzież z naszego powiatu oraz prowadziła działalność kulturalną. Podczas okupacji został wysiedlony z rodzinnej willi, którą zajął olkuski Landrat, a od 1945 willę przejął Urząd Bezpieczeństwa. Dopiero w 1948 roku odzyskał rodzinną posiadłość. Podczas okupacji był w konspiracyjnej służbie zdro-

80 G. Wąclaw, Osobowości ziemi olkuskiej Barbara Kallista, Olkusz 2015, s. 3-17

wia Obwodu AK „Srebro”, która opiekowała się medycznie Batalionem „Surowiec”. Po wojnie w 1945 roku został lekarzem kolejowym, a od 1948 roku prowadził jeszcze Poradnię Skórno-Wenerologiczną. Miał też specjalizację w zakresie ginekologii i położnictwa. Po wojnie udzielił gościnny malarce Marii Płonowskiej, którą wspierał finansowo. W 1957 roku był organizatorem i Przewodniczącym Komitetu Jubileuszowego II Zjazdu Wychowanków Gimnazjum i Liceum w Olkusz, którego dorobkiem była Księga Pamiątkowa i Tablica upamiętniająca wychowanków poległych za Ojczyznę.⁸¹

Kałuża Janusz (1946 - 2014) - muzyk (saksofonista) zespołów „Ilkusy” oraz „Olkuszanie”, a także od 1955 roku orkiestry dętej OFNE, a później Olkuskiej Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej przy MOK Olkusz. Współpracował również z orkiestrami dętymi z Klucz i Sierszy. Swą muzyczną przygodę zaczął od perkusji, grał również na klarncie, ale jego ulubionym instrumentem był saksofon tenorowy.

Kałuża Lech (1930 - 2018) - artysta plastyk, filmowiec, zajmował się animacją. W 1947 roku rozpoczął pracę w tworzoneym wtedy Studio Filmów Rysunkowych w Katowicach, które wkrótce przeniosło się do Bielska. Na początku pracował jako rysownik, ale w 1957 roku zadebiutował jako reżyser filmu „Tygrys”. Później zrealizował swój drugi film „Niebo czy piekło”. Jego filmy były nagradzane w międzynarodowych konkursach. Pod koniec lat 50., podczas służbowego wyjazdu do Jugosławii, Leszek Kałuża pozostał w Wiedniu.

Potem wspólnie z żoną Erną, która była artystką plastykiem wyemigrowali do USA. Przez wiele lat był związany z amerykańskimi studiami animacji. Rozpoczął amerykańską karierę w studiu Paramount, gdzie pracował przy realizacji filmów rysunkowych: „Popeye”, „Casper” i „Beetle Bailey”. Potem w studio Hanna-Barbera pracował przy najśłynniejszych kreskówkach m.in. „Flinstonowie”, „Kacper Przyjazny Duszek”, „Miś Yogi”, „Scooby Doo”, „Batman” i wielu innych. Lech Kałuża, czy raczej Les Kaluza, bo takiego nazwiska używał w USA, tworzył też własne filmy rysunkowe, jak „The Owl & The Pussycat” (1971) czy „Why” Potpiurri”, „Oh La La” i „Boogie Woogie Cat”, które zdobywały nagrody na znanych festiwalach. Nadzorował produkcję filmów rysunkowych studia Hanna-Barbera w Polsce, m.in. trzeci sezon kreskówki Yogi łowca skarbów. Wspólnie z żoną brał udział przy produkcji fantastycznonaukowego serialu The Avengers: United They Stand (1999-2000). Po przejściu na emeryturę zamieszkał w Oregonie, gdzie zajmował się malarstwem i spisywał wspomnienia, które ukazały się w języku polskim pod tytułem „Z Olkusza do Hollywood” (2014).

Kałuża Szczepan (1908 - 1986) - muzyk (trębacz) orkiestry dętej OFNE.

Kamiński Ireneusz (1945 - 2019) - malarz-amator i poeta. Brał udział w cyklicznych wystawach artystów olkuskich organizowanych w BWA.

Kamiński Wojciech (1959 - 1989) - muzyk (perkusista) zespołu „Meritum” przy

81 L. Kluczewski, In memoriam, op.cit., s. 37-38

Domu Kultury, grał też z Gaygą (Krystyną Stolarską) i zespołem „Prorok”.

Kański Jan (1888 - 1966) - adwokat, działacz społeczny, więzień KL Dachau, jeden z inicjatorów wznowienia działalności oddziału i muzeum PTK w Olkuszu po 1945 roku.

Kapustówna Janina (1930 - 2020) - nauczycielka przedmiotów zawodowych w olkuskim „Ekonomiku”. Wieloletnia działaczka olkuskiego PTTK, przewodniczka, organizatorka wycieczek i rajdów, regionalistka, miłośniczka historii i przyrody ziemi olkuskiej, aktywna działaczka Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej.

Karóń Danuta (1930 - 2005) - animatorka kultury, wieloletnia kierowniczka referatu kultury przy Powiatowej Radzie Narodowej w Olkuszu, zasłużona w dziedzinie ochrony zabytków. Była współzałożycielką Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu w 1954 roku i członkinią powołanej rok później Powiatowej Rady Społecznej Kultury. Dzięki jej staraniom w 1970 roku Ewa Machnicka-Bejgier sprzedała miastu za niewielką kwotę Dworek Machnickich z przeznaczeniem na kolekcję dzieł Władysława Wołkowskiego. Danuta Karóń była także zaangażowana w remont dworku i urządzenie tam ekspozycji, rekonstrukcję murów miejskich i baszty, inwentaryzację olkuskiego Starego Cmentarza, czy utworzenie w 1974 roku Muzeum Afrykaniistycznego w Olkuszu. Była zaangażowana w budowę nowego Domu Kultury przy ul. Nullo. Wspierała działalność kulturalną

olkuskich stowarzyszeń, m.in. PTTK, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, czy Ochotniczej Straży Pożarnej, której była honorowym członkiem.

Karski Zbigniew (1918 - 2003) - Urodził się w Głogowie koło Rzeszowa. W 1936 roku po ukończeniu liceum w Tarnowie rozpoczął studia na wydziale lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po wojnie podjął przerwane studia, które ukończył w 1949 roku. Pracował w Mysłenicach, a w 1960 roku został ordynatorem oddziału chorób wewnętrznych olkuskiego Szpitala Powiatowego. Od 1967 roku mieszkał i pracował w Brzesku. Był plastykiem amatorem, poetą, melomanem i miłośnikiem sztuki.⁸²

Karwiński Mieczysław (1921 - 2016) - Urodził się 14 lipca 1921 r. w Olkuszu. Pochodził z rodziny od wielu wieków związanej z Olkuszem. Już w szkole powszechnej związał się z harcerstwem. Od 1929 r. był w 46. Zagłębiowskiej Drużynie Harcerzy im. Kazimierza Pułaskiego przy Szkole Powszechnej nr 1 w Olkuszu, a podczas nauki w gimnazjum olkuskim w 10. Zagłębiowskiej Drużynie Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki. W 1934 r. komendantem drużyny został druh Zbigniew Makusz, a od 1938 r. aż do wybuchu wojny funkcję tę pełnił druh Karwiński. Od 1938 r. był również aktywny w organizacji przysposobienia wojskowego w Liceum w Olkuszu i Pogotowiu Harcerzy. Kampanię wrześniową 1939 r. odbywał w ochotniczej służbie wojskowej, skoszarowany już w połowie sierpnia w punkcie obserwa-

82 L. Kluczewski, In memoriam, op.cit. s.39

cyjno-meldunkowym „Pomorska Góra” w Olkuszu, jako jej młodzieżowy dowódca. W dniu 4 września 1939 r. otrzymali rozkaz likwidacji posterunku i koncentracji w rejonie Lwowa. Z tą jednostką dotarł na rowerach do okolic Kruszyny, w pobliże ówczesnej granicy ZSRR, gdzie 17 września jednostka została rozformowana. Mieczysław Karwiński wrócił do Olkusza i rozpoczął działalność konspiracyjną. Najpierw wspólnie z kolegami zajęli się zabezpieczeniem majątku i akt Hufca ZHP. Potem przystąpił do Tajnej Harcerskiej Organizacji Podziemnej „Dziesiątka”, jaką pod koniec września 1939 roku utworzył w Olkuszu były drużynowy Zbigniew Makusz. Członkowie organizacji zajęli się wywiadem i pozyskiwaniem broni, prowadzili także intensywne szkolenie skautowe, zajęcia z terenoznawstwa i obsługi broni. Mieczysław Karwiński rozpoczął również działalność w Szarych Szeregach, w składzie olkuskiego hufca „Srebro”. Wkrótce rozpoczął działalność w strukturach Związku Walki Zbrojnej/Armii Krajowej. W tym czasie używał pseudonimu „Orlik”. Został członkiem kompanii rezerwowej Batalionu AK Surowiec, którym dowodził Gerard Woźnica ps. Hardy. Mieczysław Karwiński zajmował się wywiadem, łącznością i przerzucaniem osób przez granicę pomiędzy Generalną Gubernią i Rzeszą. Po wojnie nie ujawnił się. Ukończył Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu (1946 r.) i studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, uzyskując tytuł magistra na Wydziale Rolniczo-Leśnym (1951 r.). Równoległe prowadził działalność harcerską. W swej pracy zawodowej do 1958 r. jako kierownik inwestycji „Samopomoc Chłopska” realizo-

wał około 60 obiektów magazynowo-usługowych dla rolnictwa. Następnie przez 30 lat, aż do emerytury w 1990 r., pracował w Biurze Planowania Przestrzennego - Pracowni Urbanistycznej w Olkuszu. W latach 1945-1949 oraz 1956-1963 był instruktorem w Komendzie Hufca ZHP w Olkuszu. Od 1963 r. z powodu odgórnich uwarunkowań politycznych działał w nieformalnych środowiskach harcerskich (kultywowanie tradycji, zbieranie i archiwizowanie materiałów historycznych, utrzymywanie wzajemnych kontaktów). Był aktywnym działaczem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, Klubu Inteligencji Katolickiej oraz olkuskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Był również współtwórcą Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego oraz inicjatorem pozyskania na ten cel Dworku Machnickich. Był promotorem odbudowy olkuskiej baszty i murów miejskich, pawilonu wystawowego, współtwórcą promocji obudowy olkuskiej starówki i prac zabezpieczających ruiny zamków w Rabsztynie i Smoleniu. Dziełem jego życia jest odbudowa zabytkowego Starego Cmentarza w Olkuszu jako Reduty Historycznej Pamięci. Z własnych środków finansował prace zabezpieczające i rekonstrukcyjne oraz nadzorował ich przebieg. Był jednym z inicjatorów ustawienia w Olkuszu Pomnika Ofiar Komunizmu oraz fundatorem pomnika Pieta Katyńska na Starym Cmentarzu, odsłoniętego 17 września 2015 r. Mieczysław Karwiński był działaczem Stowarzyszenia „Krań” Harcerskich Pokoleń Ziemi Olkuskiej oraz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Był również członkiem Rady Programowej czasopisma „Ilcusiana”. Ważniejsze odznaczenia:

Opiekun Miejsc Pamięci Narodowej (1971), Zasłużony Działacz Kultury (1974), Złoty Krzyż Zasługi (1980), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1991), Odznaka Weterana Walk o Niepodległość (1995) i inne odznaczenia resortowe i regionalne. Ostatnie odznaczenie to Nagroda Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz dla Osób Działających na Rzecz Dobra Innych „Cordis Nobilis” (2009). Mieczysław Karwiński zmarł 11 kwietnia 2016 r. w Olkuszu i został pochowany na miejscowym cmentarzu.⁸³

Kazibut-Twórca Elżbieta (1959 - 2019) - dziennikarka, absolwentka olkuskiego I LO (1978), a następnie Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Redaktorka naczelna „Gońca Górnośląskiego” (1991-1997), potem dziennikarka i zastępca redaktora naczelnego „Trybuny Śląskiej”, w latach 2004-2010 redaktorka naczelna „Dziennika Zachodniego” w Katowicach. Później odpowiadała za koordynację od strony redakcyjnej projektów specjalnych, dodatków ogólnopolskich, kampanii społecznych realizowanych przez wszystkie tytuły Polska Press. Brała udział w pracach rady ekspertów dla Śląska.

Keferstejn Halina (1929 - 2003) - Urodziła się 24 marca 1929 r. w Kalinówce. Podczas okupacji w 1943 r. przystąpiła do Armii Krajowej i została najmłodszą sanitariuszką w szeregach 106 Dywizji Piechoty. W 1948 r. po maturze w Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1950

roku przeniosła się do Wrocławia, gdzie ukończyła studia polonistyczne i rozpoczęła pracę w szkole średniej. Potem podjęła pracę jako bibliotekarka na Uniwersytecie Wrocławskim, a później Akademii Rolniczo-Technicznej we Wrocławiu. Studiowała Bibliotekoznawstwo. W 1961 r. obroniła pracę magisterską. Potem zamieszkała w Olsztynie, gdzie pracowała jako dyrektor Biblioteki Instytutu Rybactwa Śródlądowego (do 1965), następnie pełniła obowiązki kierownika Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur (1965-1985). W latach 1968-1970 stała na czele Zarządu Okręgowego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W 1978 r. obroniła pracę doktorską „Książka w Braniewie 1565-1626”. Poświęciła się pracy bibliotekarskiej, naukowej i dydaktycznej. Po odejściu na emeryturę w 1985 r. związała się z Działem Przyrody Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Zmarła 17 kwietnia 2003 r. w Olkuszu. Została pochowana na cmentarzu komunalnym w Olsztynie.⁸⁴

Kejzman Laja (1894 - 1942) - urodziła się 13.03.1894 r. w Olkuszu. Była córką Moszka-Jakóba i Gitli z domu Ajdel. Początkowo mieszkała przy pl. Piłsudskiego 3, skąd w 1937 r. przeprowadziła się na ul. Żuradzką 2. Z zawodu była fotografistką - właścicielką zakładu fotograficznego „Światłocień” w Olkuszu. W połowie czerwca 1942 roku została wywieziona do obozu zagłady w trakcie likwidacji olkuskiego getta, gdzie została zamordowana.

Kiciarska Helena (1904 - 1974) - Helena z Burnatowiczów Kiciarska, długolet-

---

83 J. Sypień, Mieczysław Karwiński 14.07.1921 - 11.04.2016, *Ilcusiana* 14/2016, s. 7-12

84 http://leksykonkultury.ceik.eu/index.php/Halina_Keferstejn

nia pracownica olkuskiej służby zdrowia, działaczka społeczna, żona zasłużonego, olkuskiego lekarza Mariana Kiciarskiego (1902-1974). Była animatorką kultury, jedną z pierwszych członkiń reaktywowanego w 1945 roku olkuskiego koła Ligi Kobiet. Wspierała działalność Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu.

Kiciarski Marian (1902 - 1974), Urodził się w Angelówce, w powiecie Złoczów, woj. Tarnopolskie. W latach 1918-1921 jako gimnazjalista-ochotnik brał udział w obrońce Lwowa, za co został odznaczony Krzyżem Walecznych, Medalem Niepodległości, medalem „Obrońcom Kresów Wschodnich 1919” oraz Krzyżem Obrońcom Lwowa 1 XI - 22 XI 1918. W 1925 roku został zwerifikowany w stopniu podporucznika rezerwy. Po maturze studiował medycynę na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie uzyskując dyplom doktora medycyny w 1928 roku. Kontynuował również, rozpoczęte jeszcze we Lwowie, studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, zakończone tytułem magistra prawa w roku 1935. W 1937 roku ukończył Państwową Szkołę Higieny w Warszawie. Po studiach pracował krótko we Lwowie, w 1929 roku jako lekarz powiatowy w Piłźnie koło Tamowa, a od 1930 roku był lekarzem miejskim w Brzostku koło Jasła. W latach 1932-1933 brał udział w akcji zwalczania epidemii tyfusu plamistego w powiecie wileńsko-trockim. Od 1933 roku zamieszkał w Olkuszu, gdzie pracował jako lekarz miejski, lekarz ubezpieczalni

społecznej, kierownik Pogotowia Ratunkowego, lekarz powiatowy, dyrektor i ordynator Szpitala Powiatowego, dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, kierownik Wydziału Zdrowia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, Kierownik Zespołu Opieki nad Matką i Dzieckiem i równocześnie organizator Izb Porodowych na terenie województwa krakowskiego. Był także dyrektorem Państwowego Sanatorium Przeciwgruźliczego „Rabsztyn” w Jaroszowcu i kierownikiem Poradni Przeciwgruźliczej w Olkuszu. Przed wojną był wiceprezesem olkuskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które prowadziło także działalność kulturalną. W okresie okupacji brał czynny udział w ruchu oporu będąc szefem Obwodu Sanitarnego konspiracyjnej służby zdrowia (pseudonim „Jur”), opiekując się medycznie pułkiem „Srebro” i oddziałem Partyzanckim „Surowiec” Hardego stacjonującym w Górach Bydlińskich. W 1945 roku został zwerifikowany do stopnia kapitana rezerwy - lekarz ze starszeństwem przez Komisję Likwidacyjną dla Spraw AK - Okręg Śląski. W latach 1950-1952 był członkiem Krajowego Aktywu Służby Zdrowia. W 1972 roku przeszedł na emeryturę. Był autorem wspomnień z okresu okupacji pt. „Olkuszczyk pod okupacją hitlerowską”, które ukazały się w 1968 roku na łamach Przeglądu Lekarskiego.⁸⁵

Kiełdanowicz Władysław (1905 - 1979) - Urodził się w Wilnie. Podczas wojny był żołnierzem II Korpusu, brał udział w bitwie o Monte Cassino. Po wojnie zamiesz-

85 L. Kluczewski, M. Kundera-Leśniak, In memoriam. Biografie lekarzy, lekarzy dentyistów pracujących na terenie powiatu olkuskiego zmarłych w latach 1918 -2006. Historia powstania Szpitala Św. Błażeja w Olkuszu, Olkusz 2008, s. 42-43

---

kał w Olkuszu. W latach 1965-1967 był kapelmistrzem orkiestry dętej OFNE.

Kieres Jan (...) - muzyk orkiestry dętej olkuskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Kijowska Władysława (...) - nauczycielka biologii w olkuskim gimnazjum męskim w latach 1930-1931, opiekunka Muzeum Regionalnego PTK w latach 1930-1935.

Klewżyc Lech (1930 - 2017) - Urodził się w Olkuszu. Był synem Nikodema Klewżycy (1884-1957), który przed I wojną światową był naczelnikiem poczty w nadgranicznym wówczas Nowym Brzesku. Po wybuchu wojny został wraz z innymi urzędnikami ewakuowany w głąb Rosji. Po zakończeniu wojny przeprowadził się do Olkusza, gdzie był naczelnikiem poczty. Lech Klewżyc po ukończeniu olkuskiego liceum, w 1949 roku rozpoczął studia na Wyższej Szkole Ekonomicznej w Krakowie. Po studiach rozpoczął pracę w Hucie im. Lenina, gdzie został kierownikiem Zespołu Planowania Produkcji i Kosztów. Potem pracował jako ekonomista w Fabryce Maszyn Odlewniczych i Wytwórni Silników Wysokoprężnych, a w 1971 r. podjął pracę w Instytucie Naukowym w Krakowie. W 1976 r. zorganizował w Krakowie oddział Instytutu Ekonomiki Przemysłu Chemicznego. W 1977 r. uzyskał tytuł doktora ekonomii w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. Redagował dział sylwetek wybitnych ekonomistów w czasopiśmie „Problemy ekonomiczne” wydawanym przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. W 1980 r. zakładał NSZZ „Solidarność” w Instytucie Ekonomiki Przemysłu Chemicznego w Krakowie. W 1988 roku otrzymał tytuł docenta. W 1989 r. powołał

Komitet Obywatelski na Czerwonym Prądniku, a od 2000 r. był członkiem zarządu Komitetu Obywatelskiego Miasta Krakowa. Miał na swoim koncie przeszło 390 publikacji. Pod koniec życia napisał wspomnieniową książkę „Niemiecka okupacja Olkusza w latach 1939-1945 w oczach dziecka” wydaną w 2014 roku.

Klich Jan (1916 - 2005) - muzyk (skrzypek), prymista kapeli „Od Olkusza” jaka działała w olkuskim Domu Kultury.

Kluczewski Józef Leszek (1931 - 2022) - Urodził się 26.10.1931 r. w Olkuszu. W 1945 roku po ukończeniu szkoły podstawowej rozpoczął naukę w reformowanym wówczas Gimnazjum i Liceum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu. W 1950 r. po maturze rozpoczął studia na Wydziale Stomatologii Śląskiej Akademii Medycznej w Zabrze-Rokitnicy. Dyplom lekarza dentysty otrzymał 14.12.1955 r. Pracę zawodową rozpoczął 01.04.1956 r. w Poradni Dentystrycznej wiejskiego Ośrodka Zdrowia w Bolesławiu, od 02.11.1961 r. został przeniesiony do Poradni Dentystrycznej Ośrodka Zdrowia w Bukowni. Prawie równocześnie, bo 01.02.1962 r. został mianowany Powiatowym Inspektorem stomatologii, którą to funkcję pełnił przez prawie 10 lat. Specjalizację I-go stopnia w zakresie stomatologii ogólnej otrzymał w 1974 r, II-go stopnia w zakresie protetyki stomatologicznej w 1976 r. Kurs doskonalący na temat Artropatii i ich leczenie odbył w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego w Warszawie - w maju 1978 r. Od 1965 r. do emerytury pracował w Zakładzie Protetyki Stomatologicznej jako jej Kierownik. W 1970 r. odznaczony Srebrnym Krzyżem

Zasługi. Już w czasie nauki w Liceum zaangażował się w ruch harcerski, również, po jego odrodzeniu po Październiku 1956 r. czynnie biorąc udział w działalności harcerskiej, uczestnicząc w obozach. Doszedł do stopnia podharcemistrza. Po kilku latach, kiedy to sytuacja w Polsce nie pozwalała na działalność prawdziwego harcerstwa, ten ruch patriotyczno-społeczny zlokalizował się w olkuskim Oddziale PTTK i trwał do lat dziewięćdziesiątych. Od 1991 roku, kiedy przeszedł na emeryturę rozwinął swoją pasję kronikarską. Zbierał, dokumentował i opisywał znane sobie środowiska: historię olkuskiego harcerstwa, swojej Pracowni Protetycznej, wreszcie, ok. roku 2002 zaczął pisać biografie - wspomnienia nieżyjących (poczynając od początku XX wieku) olkuskich lekarzy i lekarzy dentyków. W 2008 roku, wspólnie z Małgorzatą Kundera-Leśniak wydał książkę „In memoriam: biografie lekarzy, lekarzy dentyków pracujących na terenie powiatu olkuskiego, zmarłych w latach 1918-2006: historia powstania Szpitala św. Błażeja w Olkuszu”. Już po jego śmierci, staraniem syna ukazała się druga część tej publikacji. Inne publikacje to: „Harcerskie kalendarium: Olkusz 1915-1949” (Olkusz 2005), w 2010 r. „O sobie i o nim” - opracowanie wspomnień Konrada Zbyszka Makusza (wspólnie z Mieczysławem Karwińskim), „Hufcowi olkusczy Związku Harcerstwa Polskiego oraz struktury związku w których działali w latach 1919-1949 i 1956-1975 (Olkusz 2010), w 2011 r. „Kalendarium harcerskie II” i „Kapelania Harcerska w Jaroszewcu” - album. W 2013 r. „Proteżownia dentycka w Olkuszu 1952-1992” oraz w 2017 r. „Biografie harcistrzów hufca olkuskiego”. Przedostatnio również, przez kilka lat po-

rządkował i archiwizował ogromne ilości dokumentów zdeponowanych w PTTK po śmierci Mieczysława Karwińskiego. Leszek Kluczewski zachorował nagle pod koniec lutego i po kilku dniach zmarł 04.03.2022 r. Opracował: Marek Kluczewski.

Kluczewski Wiesław (1922 - 2006) - urodził się we wsi Skalskie w rodzinie rolniczej. Jego ojciec Franciszek był wójtem gminy Rabsztyń. Przed wojną rozpoczął naukę w olkuskim gimnazjum męskim. Podczas okupacji był członkiem organizacji Orzeł Biały, później GL PPS-WRN, a od 1943 roku Armii Krajowej Obwodu Olkusz „Srebro”. Służbę zakończył w stopniu porucznika. Po wojnie podjął przerwana naukę w olkuskim liceum, a po jego ukończeniu rozpoczął studia na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Jagiellońskiego, które zakończył w 1951 roku uzyskaniem dyplomu inżyniera leśnictwa i magistra nauk agrotechnicznych. Od 1955 roku kierował referatem leśnictwa w Powiatowej Radzie Narodowej w Olkuszu, a od 1961 roku był Nadleśniczym w Nadleśnictwie Olkusz. W latach 1979-1985 był zastępcą nadleśniczego w Nadleśnictwie Chrzanów. Działał społecznie w ZBOWiD. W 1989 roku był jednym z założycieli olkuskiego oddziału Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej (późniejszego ŚZŻAK). W latach 1990-1999 prezes olkuskiego koła ŚZŻAK. Jeden z inicjatorów ufundowania pomnika nad zbiorową mogiłą żołnierzy AK na olkuskim cmentarzu. Autor książki „Ku wolności: pomniki walk niepodległościowych na Ziemi Olkuskiej” (Olkusz 2005) oraz wystawy o olkuskiej konspiracji i lokalnych tradycjach niepodległościowych, prezentowanej w latach 1997-2004 w szkołach i domach kultury. Został odznaczony m.in. Złotym

Krzyżem Zasługi, Odznaką Weterana Walk o Niepodległość, Krzyżem Armii Krajowej oraz Srebrnym Medalem Opiekuna Pamięci Narodowej.⁸⁶

Kluczewski Zdzisław (1934 - 1999) - kapelmistrz orkiestry dętej OFNE do 1999 roku.

Kolasiński Jerzy (1906 - 1981) Urodził się w Pilicy. Był absolwentem olkuskiego gimnazjum męskiego, gdzie był dyrygentem szkolnej orkiestry. W latach 1926-1930 studiował w Konserwatorium Warszawskim na Wydziale Nauczycielskim i był studentem polonistyki na Uniwersytecie Warszawskim. Po studiach zamieszkał w Wolnym Mieście Gdańsku, gdzie do 1939 roku uczył w konserwatorium. Po wojnie w latach 1947-49 uczył w Państwowej Średniej Szkole Muzycznej w Lublinie, w latach 1951-1953 w Państwowej Szkole Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Warszawie. W latach 1949-1951 był naczelnikiem wydziału szkolnictwa muzycznego przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. Równoległe z pracą pedagogiczną zajmował się publicystyką muzyczną i organizacją instytucji muzycznych. Był także kompozytorem. Jego dorobek obejmuje utwory orkiestrowe, kameralne i fortepianowe, a także pieśni solowe i chóralne. Napisał też podręcznik metodyki nauczania wychowania muzycznego, przeznaczony dla nauczycieli szkół ogólnokształcących.⁸⁷

Kolet Grzegorz (1953 - 1993) - animator i działacz kultury, kierownik olkuskiego klubu „Gwarek” wchodzącego w skład Po-

wiatowego Domu Kultury w Olkuszu. Organizował cały szereg spotkań autorskich, wystaw i koncertów. Był kierownikiem działu organizacji imprez i zastępcą kierownika MDK. W latach 1986-1991 był dyrektorem olkuskiego Domu Kultury, gdzie zapoczątkował koncerty gwiazd ówczesnej polskiej sceny rockowej.

Kołaczkiewicz Anna (1911 - 1992) - społeczna opiekunka biblioteki Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu w latach 1978-1990.

Kołaczkiewicz Piotr (1896 - 1965) - Urodził się pod Radomiem, jako syn robotnika z okolic Suchej Beskidzkiej. Gdy miał trzy lata zmarła jego matka, a gdy miał siedem lat - ojciec. Przygarnęli go znajomi rodziny. W 1913 roku ukończył seminarium nauczycielskie w Radomiu i rozpoczął pracę jako nauczyciel szkoły powszechnej w Radomiu. Ponieważ był obywatelem austro-węgierskim, w 1915 roku ustępujący z miasta Rosjanie wywieźli go w głąb Rosji do miejscowości Orzeł. Była tam duża kolonia polska i powstało gimnazjum polskie, gdzie Piotr Kołaczkiewicz był sekretarzem i nauczycielem. Organizował chóry i zespoły teatralne, a sam dokształcał się muzycznie. Po rewolucji przyjechał do Olkusza. W 1919 roku rozpoczął pracę w oluskim gimnazjum męskim, gdzie uczył muzyki, śpiewu i języka rosyjskiego, a także prowadził szkolny chór i orkiestrę. Sam kontynuował naukę w konserwatoriach w Krakowie i Katowicach, gdzie zdał egzamin dyplomowy. Poza pracą w szkole prowadził chór „Hejnał” i był kapelmistrzem orkiestry dętej w olku-

86 Zmarł Wiesław Kluczewski, (w)Ziemia Olkuska 44/2006. S. 13

87 https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Kolasi%C5%84ski

skiej fabryce Westena. Okres okupacji spędził w Pomorzanach. Po wojnie wrócił do pracy w szkole, do 1951 roku prowadził też chór „Hejnał”.⁸⁸

Konarski Leszek (1953 - 2017) - Absolwent Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1980). W latach 1977-1990 pracował w Olkuskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych, gdzie był kierownikiem wydziału remontowego. W tym okresie był również zaangażowany w tworzenie lokalnych struktur podziemnej „Solidarności”. Był współzałożycielem, a następnie przewodniczącym Komitetu Obywatelskiego Ziemi Olkuskiej „Solidarność”. Był także redaktorem biuletynu „Ziemia Olkuska” Komitetu Obywatelskiego Ziemi Olkuskiej „Solidarność”. W 1990 roku został wybrany do rady Miasta i Gminy Olkusz. W tym samym roku objął stanowisko wiceburmistrza Olkusza. W latach 1990-1998 był kierownikiem Urzędu Rejonowego w Olkuszu. W 1998 roku został radnym Rady Powiatu. W latach 2002-2010 był starostą powiatu olkuskiego. W tym okresie zrealizował szereg inwestycji infrastrukturalnych. Był także inicjatorem założenia miesięcznika samorządowego „Ziemia Olkuska”, jaki ukazywał się w latach 2003-2011. W tym okresie, olkuskie Starostwo Powiatowe wydało szereg publikacji książkowych popularyzujących wiedzę o historii i wybitnych postaciach ziemi olkuskiej.

Konecka-Grzybowska Krystyna (1924 - 2017) - malarka, absolwentka olkuskiego I LO. Po studiach w krakowskiej ASP (1945-1950) zaczęła pracę na Wydziale Malarstwa

ASP, gdzie pracowała 32 lata w pracowni malarstwa na wydziale konserwacji. Wystawiała w kraju i zagranicą. W 1964 roku jej prace wspólnie z obrazami Wacława Kondka i Jana Tarasina były prezentowane na wystawie w olkuskim klubie „Bezaldar”. Była członkinią Grupy 15 Malarzy Krakowskich, do której należał również jej mąż Zbigniew Grzybowski (1926-2012). Grupę tworzyli artyści związani zawodo-wo z ASP w Krakowie. Jej prace znajdują się m. in. w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie.

Kondek Józef (1882 - 1958) - dziennikarz gazet „Kurier Zachodni - Iskra” oraz „7 Groszy”, korespondent Polskiej Agencji Telegraficznej na powiat olkuski, działacz społeczny (Towarzystwo Muzyczno-Dramatyczne „Hejnał” oraz Towarzystwo Sportowe „Vesta”). Jego synem był Wacław Kondek.

Kondek Wacław (1917 - 1976) - Urodził się 18 stycznia 1917 w Dąbrowie Górniczej. W 1921 roku przeniósł się wraz z rodziną do Olkusza, gdzie ukończył gimnazjum. W latach 1935-39 studiował w Instytucie Sztuk Plastycznych w Krakowie, a w latach 1947-1949 w łódzkiej PWSSP. Był grafikiem, rysownikiem i malarzem. Pisał felietony do tygodnika „Odgłosy”. Był też scenografem filmowym i teatralnym. W latach 1952-1953 pracował w wytwórni filmowej w Bielsku-Białej. Pracował krótko jako nauczyciel w olkuskiej szkole rzemieślniczej. Potem przez wiele lat związany z Łodzią. Uczestnik około siedemdziesięciu wystaw zbiorowych w kraju i za granicą.

Autor 28 wystaw indywidualnych w kraju i 9 za granicą.

Konieczny Marian (1933 - 2023) - wieloletni działacz i prezes olkuskiej OSP, kustosz Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej. Współorganizator dorocznych konkursów plastycznych „Straż pożarna w oczach dziecka”. Zasłużony członek olkuskiego Klubu Honorowych Dawców Krwi.

Konopnicka Wanda (zm. 2000) - fotografka, właścicielka olkuskiego zakładu fotograficznego. Była córką Heleny Jachniewicz z domu Mrozowskiej (1893-1986). Od lat pięćdziesiątych prowadziła zakład fotograficzny w Olkuszu, który mieścił się przy ówczesnej ulicy 1 maja (obecnie Króla Kazimierza Wielkiego). Potem przeniosła zakład do domu przy ul. Sławkowskiej 3. Naprzeciwko mieścił się sklep fotograficzny, który prowadził jej mąż. Przez wiele lat kierowała cechem fotografów w ramach olkuskiego Cechu Rzemiosł Różnych. Podczas okupacji działała w konspiracyjnych strukturach ZWZ/AK na Kielecczyźnie (pseudonim „Perełka”). Była jednym z członków-założycieli olkuskiego oddziału Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, jakie zawiązało się w 1989 r.

Konopnicki Eugeniusz (1927 - 2011). Fotografie jego autorstwa stanowią cenny zbiór dokumentujący historię Olkusza.

Kopczyk Tadeusz (1924 - 2009) - muzyk orkiestry dętej olkuskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Kopeć-Bahr Wielosława (1925 - 2017) - Urodziła się w Olkuszu, gdzie spędziła

dzieciństwo. W 1930 roku wraz rodziną przeprowadziła się do Wolbromia, gdzie mieszkała do 1945 roku, kiedy to powróciła do Olkusza. Po maturze w olkuskim liceum rozpoczęła studia w Śląskiej Akademii Medycznej. W 1955 r. ukończyła Wydział Stomatologii, a w 1960 roku Wydział Lekarski. Pracowała w olkuskiej służbie zdrowia jako lekarz stomatolog i laryngolog. Wiersze zaczęła pisać w młodości, a po przejściu na emeryturę powróciła do twórczości poetyckiej. Była związana z Klubem Literackim w MOK Olkusz. W 2002 roku otrzymała drugą nagrodę w Konkursie „O Gmerk Olkuski”. Jej wiersze były publikowane w wydawnictwach zbiorowych Klubu Literackiego, m.in. „Fascynacje” (Olkusz 2003). Pod koniec życia zamieszkała w Krakowie.

Kordaszewski Marian (1930 - 2015) - muzyk, wieloletni członek orkiestry dętej OFNE.

Kordaszewski Franciszek (zm. 1992) - członek orkiestry dętej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Kordaszewski Józef (ur. 1882) - muzyk, dyrektor chóru „Hejnał” w Olkuszu w latach 1918-1939. Absolwent Warszawskiego Instytutu Muzycznego.

Kornobis Jakub (1890 - 1964) - muzyk orkiestry dętej OFNE.

Kościński Ignacy (1919 - 2000) - animator kultury, kolekcjoner i promotor twórczości malarki Marii Płonowskiej. Podczas okupacji żołnierz ZWZ/AK pseudonim „Kary”. Wspólnie z żoną Kingą kolekcjonowali sztuki

kę współczesną. Przez lata w swoim mieszkaniu w Olkuszu gościli znanych krakowskich artystów, m.in. Stanisława Wałacha, Jerzego Panka, Franciszka Paulikowskiego, czy Alojzego Siweckiego. W 1982 r. w Olkuszu odbyła się wystawa „Malarstwo i Grafika ze zbiorów Kingi i Ignacego Kościńskich” w Pawilonie Wystawowym TPZO przy ul. Szpitalnej w Olkuszu. Prezentowano na niej prace ośmiu autorów, m.in. J. Panka, J. Potrzebowskiego, S. Wałacha. Kolejna wystawa pt. „Jerzy Panek i Stanisław Wałach - wystawa malarstwa, grafiki i rysunku” ze zbiorów Kingi i Ignacego Kościńskich” była prezentowana wiosną 1985 roku w olkuskim Domu Kultury. Państwo Kościńscy przez wiele lat kolekcjonowali rozproszone prace Marii Płonowskiej. Starali się zainteresować jej twórczością znanych artystów plastyków oraz krytyków sztuki i dziennikarzy, organizowali wystawy jej prac. Ignacy Kościński wspólnie z żoną opracował album „Maria Płonowska 1878-1955 - malarstwo”, który ukazał się drukiem w 2005 roku.

Kowalski Ignacy (1874 - 1931) - Urodził się w 1874 roku w Lublinie. Jego ojciec Kaletan był znany przedsiębiorcą i majstrem budowlanym. Jako młody chłopak trafił do Warszawy, gdzie uczęszczał do szkoły technicznej. Zaangażował się także w nielegalną działalność patriotyczną, za co został aresztowany przez carską policję. Po wyjściu z więzienia, wspólnie z żoną opuścili Warszawę i przenieśli się do Olkusza. Rozpoczął pracę w nowo utworzonej olkuskiej Szkole Rzemieślniczej (1900). Uczył rzemiosła, czyli ślusarstwa

i kowalstwa. Zaangażował się w życie społeczne Olkusza. Był członkiem założonego w 1911 roku olkuskiego koła Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, a rok później wszedł w skład zarządu muzeum, jakie zostało założone przez PTK. Spisywał trasy i opisy wędrowek turystycznych w okolicach Olkusza do planowanego przewodnika. Aktywnie zaangażował się także w działalność olkuskiej straży pożarnej, gdzie był członkiem zarządu. Przez całą I wojnę światową prowadził pamiętnik, który zachował się we fragmentach. Opisywał w nim nie tylko sytuację na frontach światowej wojny, ale także wydarzenia w Olkuszu i okolicy, których był świadkiem i uczestnikiem. Po odzyskaniu niepodległości nadal pracował w szkole. Był członkiem olkuskiego Towarzystwa Dobroczynności, a także inicjatorem i współzałożycielem Stowarzyszenia Nauczycieli Okręgu Olkuskiego. W 1931 r. został zastrzelony w swoim domu przez nieznanego sprawcę. Spoczywa na olkuskim cmentarzu.⁸⁹

Kozar Maria (1924 - 2011) - Urodziła się w Maczkach, ale od wczesnego dzieciństwa mieszkała w Olkuszu, gdzie ukończyła szkołę podstawową oraz gimnazjum. Podczas okupacji pracowała i uczyła się na tajnych kompletach. Od 1950 roku przez 30 lat pracowała w Powszechnej Spółdzielni Spożyców „Społem” w Olkuszu. Była jedną z pierwszych członkiń Klubu Literackiego przy MOK Olkusz. Pisała wiersze i prozę. Jej utwory ukazywały się w zbiorowych wydawnictwach Klubu Literackiego MOK m.in. „Fascynacje” (Olkusz 2003).

89 J. Sypień, Rok 1914 w Olkuszu na kartach pamiętnika Ignacego Kowalskiego, Ilcusiana 19/2018, s.6-26

Kozieł Cecylia (1906 - 1986) - poetka związana z Klubem Literackim MOK Olkusz.

Kozłowski Jan (1949 - 2019) - muzyk, kapelmistrz orkiestry dętej OFNE od 1977 roku.

Kozłowski Józef (1947 - 1997) - muzyk, kapelmistrz orkiestry dętej OFNE, a także orkiestry dętej ZGH „Bolesław” i big bandu w Bukownie.

Krokosz Tadeusz (1907 - 1974) - prawnik, w okresie międzywojennym założyciel i prezes „Koła Olkuszan Wychowanków Uniwersytetu Poznańskiego” w Olkusz, które prowadziło działalność społeczno-oświatową oraz kulturalną, m.in. urządzało odczyty, przedstawienia amatorskie, festyny i bale. Podczas okupacji był kierownikiem rejonu konspiracyjnego Okręgowego Biura Oświaty i Kultury, które organizowało tajne nauczanie. Po wojnie był prezesem sądu w Olkusz, a później sędzią Sądu Najwyższego w Warszawie. W okresie powojennym zaangażował się w rozwój olkuskiego sportu. W latach 1945-1950 był prezesem KS OMTUR Olkusz.

Krokosz Zofia (1913 - 2003) - W latach 1929-1931 była uczennicą olkuskiego liceum, a w latach 1931-1935 studiowała na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1936 roku uzyskała absolutorium. Podczas okupacji pracowała jako kasjerka w sklepie galanterijnym. Była kurierką ZWZ/AK, a także była zaangażowana w tajne nauczanie. Po wojnie pracowała, jako nauczycielka i bi-

bliotekarka w olkuskich szkołach, gdzie angażowała się w życie kulturalne. Pracowała również w olkuskiej Bibliotece Pedagogicznej. Była w składzie powołanego w 1995 roku komitetu redakcyjnego drugiego tomu Księgi Pamiątkowej olkuskiego I LO.⁹⁰

Królewicz Wiesław (1937 - 1982) - Urodził się 27 lipca 1937 roku w Warszawie. W 1945 roku wraz z rodziną zamieszkał w Bolesławiu, gdzie ukończył Szkołę Podstawową. Już wtedy przejawiał talenty malarskie. Po ukończeniu Szkoły Zawodowej w Olkusz, przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował, jako kreślarz w biurach projektowych. W 1963 roku wrócił do Bukowna, gdzie ukończył Technikum Górnictwa Rud. Przez wiele lat pracował w KGH „Bolesław”, gdzie m.in. brał udział w powstaniu Sali Tradycji, do której wykonał elementy z metaloplastyki i projekt ekspozycji. W jego pracowni w mieszkaniu w bloku na olkuskim osiedlu Pakuska powstały jego pierwsze prace malarskie z cyklu „Szlakiem Orlich Gniazd”, „Ziemia Olkuska” i „Zagłębie Dąbrowskie”. Zaprojektował sztandar dla Szkoły Podstawowej w Bolesławiu oraz Salę Tradycji w Szkole Podstawowej Nr 4 w Olkusz, dla której wykonał kompozycję pt. Ściana Martyrologii. W swej twórczości coraz częściej podejmował tematykę pejzażu. Namalował cykl krajobrazów okolic podwarszawskich. Brał udział w wielu plenerach i wystawach. Jego prace znajdują się w zbiorach prywatnych w kraju i za granicą. Wystawy indywidualne: Bukowno (1976), Bolesław (1978), Olkusz (1979, 1980, 1981), Zabrze (1982), Olkusz (1982). Wystawy zbiorowe: Bukowno

90 P. Krokosz, Moja matka w dokumentach, Zeszyty Historyczne Olkusza, 12/2011, s. 25-35

(1976), Olkusz (1977), Chrzanów - Dąbrowa Górnicza (1978), Katowice (1978), Lublin (1978), Głogów (1979), Olkusz 1979), Kołobrzeg (1980). „Wiesław Królewicz wierny i gorący portrecista rodzimej przyrody, zafascynowany poetyką wspomnień, scala je z materią malarską w integralną całość. Stąd skojarzenia z liryką poetycką, liryką refleksyjną.” - napisał prof. Włodzimierz Hodys w katalogu jednej z wystaw Wiesława Królewicza. Opracowane na podstawie informacji przekazanych przez Grażynę Królewicz oraz synów Wirginiusza i Arkadiusza Królewiczów.

Królikowski Władysław (1918 - 1991) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku, muzyk orkiestry tanecznej braci Jerzego i Włodzimierza Kubicków.

Królisz (Królikowski) Konstanty (1878-1950) - muzyk, kapelmistrz orkiestry dętej przy fabryce Westena. Działacz strażacki, przed wojną był członkiem Zarządu Okręgowego Straży Pożarnych w Olsztynie.

Krukowiecki Zenon (1948 - 2024) - zasłużony działacz kulturalny, w 2019 roku uhonorowany tytułem Ambasadora Kultury, czyli wyróżnieniem specjalnym Olsztyńskiej Nagrody Artystycznej. Był solistą i konferansjerem Zespołu Pieśni i Tańca Uniwersytetu Jagiellońskiego „Słowianki”, a potem zespołu „Prasłowianki”. W ciągu przeszło pół wieku pracy artystycznej wystąpił na ponad 800 koncertach w kraju i za granicą. Był również zaangażowany w działalność Olsztyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Był także wiceprzewodniczącym Olsztyńskiej Rady Seniorów I kadencji.

Krzykawski Mikołaj (1896 - 1971) - propagator czytelnictwa, pracownik OFNE, muzyk (trębacz) w orkiestrze dętej fabryki Westena w 1918 roku.

Krzykawski Stanisław (...) - muzyk orkiestry dętej olsztyńskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Krzysikowa Irena (1893-1993) - nauczycielka języka polskiego w olsztyńskim gimnazjum w latach 1919-1924, redaktorka „Wiadomości Olsztyńskich” w 1920 roku. Podczas okupacji zaangażowana w tajne nauczanie. Po wojnie nauczycielka w olsztyńskich szkołach średnich.

Krzywicka Wiktoria (1904 - 2003) - poetka związana z Klubem Literackim MOK Olsztyn, w 1982 roku wspólnie z Haliną Świerczek, Janiną Majewską i Anną Piątek założyła Olsztyński Klub Poetycki przy Domu Kultury. Opiekunka Klubu Seniora w Domu Kultury.

Kubarska-Koźmińska Anna (1917 - 2011) - Urodziła się w 1917 roku w Warszawie. Po maturze w 1934 roku, do 1939 roku studiowała na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, uzyskując tuż przed wojną dyplom magistra praw. Podczas wojny działała w Związku Walki Zbrojnej (potem AK). Była łączniczką, a potem została kierownikiem II Zespołu Kolportażu Biuletynu Informacyjnego. Została aresztowana i więziona przez pół roku na Pawiaku i tuż przed wybuchem Powstania Warszawskiego wywieziona do obozu koncentracyjnego Ravensbrück, gdzie przebywała do końca wojny. Za swoją działalność w czasie wojny została mia-

---

nowana podporucznikiem AK, a także odznaczona Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej oraz 4-krotnie Medalem Wojska Polskiego. Po powrocie do Polski w maju 1945 roku zamieszkała w Krakowie i w 1947 roku rozpoczęła studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończyła w 1952 roku. Po ukończeniu studiów pracowała w Krakowie, a potem w Warszawie. W 1962 roku obroniła pracę doktorską, a stopień doktora habilitowanego uzyskała w 1969 roku. W tym samym 1969 roku wyjechała do Zairu i po uzyskaniu tytułu profesora rozpoczęła pracę w Lubumbashi jako kierownik Katedry Dermatologii, potem pracowała na Uniwersytecie Narodowym Zairu w Kinszasie, a następnie na stanowisku kierownika Uniwersyteckiej Kliniki Dermatologicznej w Lubumbashi i prodziekana do spraw nauki i kształcenia podyplomowego. Do Polski powróciła na stałe w latach 90. ubiegłego wieku i będąc na emeryturze, zajęła się głównie historią polskiej dermatologii. Jej dorobek naukowy liczy ponad 100 artykułów. Profesorka miała również szerokie zainteresowania pozamedyczne. Znała biegle język francuski, niemiecki, angielski i włoski, wiele podróżowała poznając kulturę różnych krajów Afryki, Ameryki i Europy. Jej pasją było także kolekcjonowanie afrykańskich dzieł sztuki, głównie malarstwa. Wspólnie z mężem od 2001 roku przekazywali swoje bogate zbiory do olkuskiego Muzeum Afrykanistycznego. W 2007 roku oficjalnie otwarto Kolekcję sztuki i malarstwa Czarnej Afryki im. prof. dr hab. Anny i pilota Leona Kubarskich.

Kubarski Leon (1917 - 2011) - urodził się w Rogaczewie w Rosji. Przed wojną odby-

wał służbę w Szkole Podchorążych Technicznych Lotnictwa w Warszawie. Podczas kampanii wrześniowej walczył, jako pilot 26 eskadry obserwacyjnej Armii „Kraaków”. Został ranny. Podczas okupacji mieszkał w Warszawie. Od 1943 roku był żołnierzem Armii Krajowej - batalion „Kiliński” - 2. kompania „Szare Szeregi”. Podczas powstania warszawskiego w składzie batalionu „Kiliński” i „Bończa” brał udział w walkach na Starym Mieście. Po wojnie wraz z żoną wyjechał do Afryki, gdzie kolekcjonował sztukę afrykańską. Od 2001 roku wraz z żoną przekazywali eksponaty do Muzeum Afrykanistycznego w Olkuszu.

Kubiczek Andrzej (1943 - 1997) - członek kabaretu „Klepisko” przy olkuskim Domu Kultury.

Kubiczek Jerzy (1931 - 2002) - muzyk (pianista), członek zespołu Powiatowego Domu Kultury. Wspólnie z bratem Włodzimierzem prowadzili orkiestrę taneczną, a wspólnie ze skrzypkiem Henrykiem Sławcem prowadził Zespół Estradowy w olkuskim „Ekonomiku”. Kierownik świetlicy i zespołu muzycznego przy OFNE.

Kubiczek Włodzimierz (1924 - 2020) - muzyk (pianista), działacz kulturalny w świetlicy OFNE, wspólnie z bratem Jerzym prowadzili orkiestrę taneczną.

Kubok Stanisław (1938 - 2000) - działacz (członek zarządu) olkuskiego Klubu Inteligencji Katolickiej.

Kulak Edward (1910 - 1986) - pracownik OFNE, brał udział w uruchomieniu fabryki w 1945 roku, był kierownikiem admini-

---

stracji, a potem biura fabrykacji. Był także członkiem redakcji zakładowego czasopisma „Życie Emalierni”. Członek chóru „Hejnał” do 1951 roku, poeta związany z Klubem Literackim przy Domu Kultury.

Kulman Marek (1950 - 1990) - Urodził się w Bytomiu. Uczeń grafika lwowskiego Kazimierza Moździeża, zrzeszony w olkuskim Cechu Rzemiosł Różnych. Grafiką zajmował się od 1982 roku. Uprawiał rysunek, malarstwo o licznych technikach graficznych. Preferował linoryt i drzeworyt - Zabytki i ruiny, Lokomotywy. Stworzył pierwsze logo Zakładów Koksowniczych Przyjaźń oraz pierwszy Ex-libris Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu. Brał udział w wystawie prac artystów nieprofesjonalnych z ziemi olkuskiej (Nowy Sącz, 1984) oraz w Krajowej wystawie nieprofesjonalistów „Exlibris, architektura, portret”.
Opracowanie: Konrad Kulman.

Kuminek Henryk (1911 - 1940) - Urodził się 5 grudnia 1911 r. w Olkuszu. W 1920 roku wraz z rodzicami przeprowadził się do Bydgoszczy. W 1934 r. rozpoczął pracę w „Dzienniku Bydgoskim”, pisywał również do „Gazety Bydgoskiej”, „Przeglądu Bydgoskiego” i do „Wici Wielkopolskich”, gdzie zamieszczała kronikę bydgoską, poświęconą sprawom kultury i literatury. Od 1937 roku kierował sekcją literacką bydgoskiego oddziału Pomorskiej Rozgłośni Polskiego Radia. Jego pasją była kultura i literatura regionalna. Wydał książkę „Region twórczy” (1936). Jako podporucznik piechoty rezerwy brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli sowieckiej i został osadzony w obozie NKWD w Kozielsku. W 1940 r. wraz z innymi jeń-

cami polskimi, został przez NKWD zamordowany w Katyniu.

Kundera Józef (1908 - 1992) - Urodził się w Końskich, ponieważ jego ojciec Franciszek był podoficerem armii carskiej, wraz z całą rodziną przenieśli się do Rosji. W 1916 r., rozpoczął naukę w szkole w Orszy nad Dnieprem. W 1918 roku wraz z całą rodziną wrócił do Polski, gdzie zamieszkali w rodzinnej wsi Domaszowice. W 1925 r. rodzina przeniosła się do wsi Ujazd, koło Gniezna. Józef Kundera w 1927 roku ukończył średnią Szkołę Handlową w Kielcach i rozpoczął pracę w banku. W 1931 roku ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Łączności w Zegrzu i otrzymał stopień plutonowego podchorążego. W 1933 roku przeprowadził się do Olkusza, gdzie podjął pracę w Urzędzie Skarbowym. W kampanii wrześniowej walczył w składzie 5. Batalionu Telegraficznego w Krakowie. Podczas okupacji był w Służbie Zwycięstwu Polsce, a potem w ZWZ/AK. Na polecenie przełożonych nadal pracował w Izbie Skarbowej, żeby informować o planach i poczynaniach skarbowych okupanta. Od 1943 r. pod pseudonimem „Bartosz”, a następnie „Orlik” był szefem referatu łączności AK Obwodu Kielce. W 1944 roku w składzie 4. Pułku Piechoty Legionowej brał udział w walkach w ramach akcji „Burza”. Został awansowany do stopnia kapitana. Po wojnie pracował w olkuskim urzędzie skarbowym, z którego został zwolniony w 1953 roku z powodów politycznych. Po 1956 roku pracował jako kierownik Powiatowej Kolumny Transportu, a następnie kierownik Wydziału Budżetowo-Gospodarczego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Olkuszu. W tym czasie zaangażował

się w działalność społeczną w ZBOWiD. Do 1969 roku był prezesem koła ZBOWiD w Olkuszu. Aktywnie działał także w Społecznym Komitecie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Był inicjatorem upamiętniania pomnikami, głazami, tablicami miejsc potyczek partyzanckich, pacyfikacji i miejsc straceń ludności cywilnej na terenie powiatu olkuskiego. Działał również w Towarzystwie Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, był także członkiem Światowego Związku Żołnierzy AK. Otrzymał awans na stopień podpułkownika w stanie spoczynku. Był odznaczony m.in. Krzyżem Virtuti Militari, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami; dwukrotnie Krzyżem Walecznych i czterokrotnie medalem „Ojczyzna swemu obrońcy”.⁹¹

Kurzejowa Olga (1884 - 1971) - Córka Mieczysława. Jeszcze przed 1914 rokiem działała w olkuskiej Polskiej Macierzy Szkolnej, która w 1921 r. przejęła olkuskie Liceum Żeńskie i prowadziła je do wybuchu wojny. W 1920 roku była członkinią Olkuskiego Komitetu Współdziałania w Obronie Ojczyzny. Występowała z odczytami na wiecach, publikowała artykuły w prasie. W okresie międzywojennym była nauczycielką języka polskiego i kierowniczką żeńskiej szkoły powszechnej w Olkuszu. Działała społecznie. Była członkinią zarządu „Rady Koła Rezerwistów w Olkuszu”, a także aktywną działaczką Ligi Kobiet w Olkuszu. W okresie międzywojennym była kierowniczką olkuskiego Robotniczego Domu Kultury (Dom Kultury „Robot-

nik”) przy ulicy Gęsej, który był prowadzony przez powiązane z PPS Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych. Organizowała m.in. koncerty radiowe, występy zespołów amatorskich, odczyty, koncerty, występy teatralne i zabawy. Podczas okupacji była zaangażowana w tajne nauczanie. Po 1945 roku wspólnie z Zofią Okrajni reaktywowała działalność Ligi Kobiet w Olkuszu. Jako kierowniczka szkoły dla dorosłych w Olkuszu, była zaangażowana w akcję likwidacji analfabetyzmu. Utworzyła także amatorski zespół teatralny przy Lidze Kobiet, a także zespół w świetlicy fabrycznej przy OFNE. Zajmowała się wszystkim od adaptacji scenariuszy, po reżyserię. W 1947 roku została przewodniczącą powiatowego zarządu Ligi Kobiet. Była członkinią Polskiej Partii Socjalistycznej. Była organizatorką i pierwszą kierowniczką utworzonego w 1954 roku Powiatowego Domu Kultury. Poza wcześniej istniejącym zespołem teatralnym, już w pierwszym roku działalności zorganizowała w PDK cztery zespoły: czytelniczy i recytatorski, taneczny, śpiewaczy oraz sportowy. Reżyserowane przez nią spektakle były prezentowane nie tylko w Olkuszu, ale także innych miejscowościach powiatu. Funkcję kierowniczki Powiatowego Domu Kultury pełniła do 1958 roku, kiedy przeszła na emeryturę. Nadal była członkinią utworzonej w 1955 roku Powiatowej Rady Społecznej Kultury. Była także osobą zasłużoną w organizacji Biblioteki Miejskiej a następnie Powiatowej. W 1948 roku była zastępcą przewodniczącej Miejskiej Rady Bibliotecznej (Miejskiego Komitetu Bibliotecznego), jaki działał przy Miejskiej Radzie

91 Małgorzata Kundera-Leśniak, Wspomnienia o mim ojcu, Zeszyty Historyczne Olkusza 15/2013, s. 44- 52

Narodowej w Olkuszu. Została odznaczona m.in. medalem 10. lecia Polski Ludowej.

Kuźniak Stanisław (1890 - 1950) - animator kultury, przed wojną tworzył teatry amatorskie w Olkuszu, członek amatorskiego zespołu muzycznego przy fabryce Westena. Ojciec Haliny Kuźniakównej.

Kuźniak Zofia (1942 - 2010) - działaczka olkuskiego Klubu Inteligencji Katolickiej utworzonego w 1981 roku. Członkini zarządu (skarbnik).

Kuźniakówna Halina (1921 - 2013) - Urodziła się w Olkuszu. Była córką Stanisława i Wacławy Kuźniaków. Ukończyła olkuską szkołę powszechną, a następnie Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące, w którym zdała maturę. Podczas okupacji brała udział w działalności konspiracyjnej ZWZ/AK na Śląsku, za co uzyskała tytuł kapita-
na sił zbrojnych RP oraz odznakę „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny”. Po wojnie, w 1949 roku ukończyła Państwową Wyższą Szkołę Aktorską w Krakowie i z tym miastem związała się na resztę życia prywatnego i zawodowego. Jeszcze jako studentka w 1948 roku, zadebiutowała rolą Zuzi w Romansie z wodewilu na scenie Starego Teatru w Krakowie. Występowała na scenach krakowskich Miejskich Teatrów Dramatycznych (w sezonie 1948/49), Państwowych Teatrów Dramatycznych (1949-1954) oraz Starego Teatru (1954-1981). Występowała w filmach, m.in.: Godziny nadziei (1955), Co jest w człowieku w środku (1969), Noc w wielkim mieście (1976), Ocalić miasto (1976), czy Gry uliczne (1996), a także serialach: Parada oszustów, 07 zgłoś się, Układ krążenia i Z biegiem lat, z bie-

giem dni... Zmarła w Krakowie, została pochowana 25 maja 2013 na Cmentarzu Parafialnym w Olkuszu. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal 10-lecia Polski Ludowej, Odznaka „Honoris Gratia”, Złota Odznaka „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”, Srebrna Odznaka „Zasłużony Działacz Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki”.

Kwiecień Jacek (1946 - 1998) - kompozytor, wokalista olkuskich zespołów bigbityowych „CTA 102” założonego w 1960 roku oraz „Szybkie słonie” powstałego w 1961 roku. Występował także w harcerskim kabarecie „Klepisko”.

Lampka Remigiusz (...) - nauczyciel, muzyk, twórca i kierownik zespołu mandolinistów w Szkole Podstawowej nr 3. Kierownik Szkoły Podstawowej nr 1 w Olkuszu, a następnie od 1958 roku Szkoły Podstawowej nr. 3.

Latacz Józef (1921 - 2013) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Latacz Roman (1896 - 1955) - muzyk (perkusista) w orkiestrze dętej fabryki Westena w 1918 roku.

Leja Stanisław (1952 - 2016) - muzyk, w latach 1972-1987 nauczyciel w olkuskiej szkole muzycznej, gdzie uczył gry na akordeonie, gitarze, skrzypcach, kontrabasie oraz fortepianie. Był także organistą w kościele

w Braciejówce. Spoczywa na cmentarzu w Chochołowie.⁹²

Lender Flora (...) - W okresie międzywojennym była prezeską żydowskiego stowarzyszenia kulturalno-oświatowego „Postęp”, przy którym działała biblioteka i czytelnia oraz organizowano przedstawienia i koncerty.

Leśniowski Stanisław (1943 - 1990) - muzyk (skrzypek), nauczyciel w olkuskiej szkole muzycznej, gdzie w latach 1976-1980 uczył gry na fortepianie i gitarze.⁹³

Libura Innocenty (1901 - 1993) - Urodził się 17 czerwca 1901 w Michałowicach. Jego ojciec Ludwik Libura, był wiejskim nauczycielem. Ukończył szkołę podstawową, a następnie męskie gimnazjum w Olkuszu. Od 1915 roku był członkiem Polskiej Organizacji Skautowej, a następnie Związku Harcerstwa Polskiego, harcmistrzem. W 1918 roku, jako uczeń gimnazjum zgłosił się na ochotnika do wojska i brał udział w walkach o granice Polski. Po maturze studiował polonistykę i historię sztuki na Uniwersytecie Warszawskim (1921-1924), a potem Uniwersytecie Jagiellońskim (1925-1926). Podczas studiów pracował jako wolontariusz przy budowie Gdyni. Podczas rocznej przerwy w studiach wyjechał do Francji, aby zarobić na dalsze kształcenie, a po powrocie pracował jako nauczyciel w olkuskim gimnazjum. Po ukończeniu studiów od 1926 roku był nauczycielem języka polskiego w Państwowym Gimnazjum w Rybniku. W 1931 roku uzyskał stopień

doktora filozofii. Walczył w wojnie obronnej 1939 roku w 75 pułku piechoty. Dostał się do niewoli. Jako jeńiec wojenny przebywał w obozie w Braunschweigu w 1940, a potem Oflagu II C Woldenberg do 1945 r. Po wojnie uczył języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr 1 w Rybniku (1945-1951), Liceum Ogólnokształcącym nr 2 w Rybniku (1951-1961), języka rosyjskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr 2 w Rybniku (na emeryturze). Przez całe życie był związany z harcerstwem. Był drużynowym, a później opiekunem IV Drużyny ZHP im. Henryka Sienkiewicza w Rybniku. Działał społecznie m.in. w Lidze Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym i Towarzystwie Miłośników Rybnika. Choć związał się z Rybnikiem nie utracił kontaktu z rodzinnym Olkuszem. Był członkiem zawiązanego w 1956 roku Komitetu Organizacyjnego obchodów jubileuszu i zjazdu wychowanków olkuskiego liceum. Wspólnie z Janiną Majewską i Januszem Hryniewiczem był redaktorem Księgi pamiątkowej Liceum w Olkuszu 1916-1956 wydanej w 1957 roku. We wspomnianej księdze opublikował wspomnienia oraz sylwetki nauczycieli i wychowanków. Był także inicjatorem i jednym z fundatorów tablicy pamiątkowej profesorów i uczniów szkoły - ofiar dwóch wojen światowych, jaka została wtedy wmurowana w szkole. W 1962 r. na zlecenie KGH „Bolesław” napisał pracę „Kruszcom Polski zajaśniało słońce” o olkuskim górnictwie. Brał też udział w zjeździe wychowanków olkuskiego liceum w 1991 roku. Wybrane pu-

92 Jubileusz 50 lecia Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Olkuszu (b.r.w.)

93 tamże

blikacje: Maksymilian Basista - rybnicki księgarz i społecznik (1883-1967). (1991), Z dziejów domowych powiatu. Gawęda o ziemi rybnickiej (1984), Przewodnik po ziemi rybnicko-wodzisławskiej (1965). Wydane pośmiertnie staraniem O. Konrada Małysy OSB: Krokiem zdobywców. Opowieść o drużynie (1914-1920) (2018), Poprzez dwudziestolecie (2020), Dziennik jeńca Oflagu IIC Woldenberg (2022). Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1975), Krzyż Walecznych (1982), Krzyż za udział w Wojnie 1918-1921, Medal „Za udział w wojnie obronnej 1939” (1982), Złota Odznaka ZNP (1986), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1991).

Lisak Krystyna (1928 - 2009) - nauczycielka, działaczka społeczna, prezes Klubu Inteligencji Katolickiej w Olkuszu (1982-1987), współzałożycielka stowarzyszenia „Złota Arka”, członkini zespołu redakcyjnego Zeszytów Historycznych Olkusza.

Liszka Józef (1930 - 2019) - Urodził się 19 listopada 1930 roku w Krzykawie (gmina Bolesław), jako syn Józefa - z zawodu cieśli. W 1943 r. rodzina Liszków została eksmitowana z domu, który przejęli koloniści niemieccy. Krótco po wojnie skończył olkuskie Technikum Mechaniczne. W 1972 r. ukończył Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie (był inżynierem mechanikiem o specjalności budowa maszyn i urządzeń hutniczych metali nieżelaznych). Od 1954 r. zatrudniony w Zakładach Górniczo-Hutniczych „Bolesław” w Bukownie (kolejno na stanowiskach: kierownika Działu Zbytu i Transportu, mechanika wydziałowego Huty Tlenku Cynku i Zakładu Ołowiu, inżyniera Wydziału Badaw-

czo-Doświadczalnego, kierownika Warsztatów Remontowo-Mechanicznych, zastępcy Głównego Energo-Mechanika). W Zakładach Remontowo-Montażowych Przemysłu Metali Nieżelaznych w Piekarach, w latach 1979-1982 był dyrektorem technicznym i naczelnym. Ponownie wrócił do ZGH „Bolesław”, jako kierownik wykonawstwa inwestycyjnego. W 1990 roku przeszedł na emeryturę. Miłośnik i badacz historii regionu, autor wielu artykułów i książek opisujących Ziemię Olkuską. Był członkiem Stowarzyszenia Autorów Polskich, Oddział Będzin. Osiemnaście lat pełnił funkcję przewodniczącego Klubu Techniki i Racjonalizacji w ZGH „Bolesław”, był też przewodniczącym koła Bolesławskiego Robotniczego Stowarzyszenia Twórców Kultury i przewodniczącym Koła Miłośników Historii Bolesławia i okolicy (od 1984 r.). Założyciel i redaktor naczelny „Kroniki Miasta Bukowno”, które to czasopismo potem przekształciło się w „Głos Bukowna”. Należał do Stowarzyszenia Mediów Polskich, jako redaktor naczelny dwumiesięcznika „Korzenie”, wydawanego od 1997 roku przez GOK w Bolesławiu. Był członkiem Rady Fundacji „Pracownia Inicjatyw Regionalnych” w Bukownie. Jego hobby była rzeźba i ogrodnictwo. Mieszkał w Krzykawie. Wybrane publikacje, dotyczące Bolesławia, Bukowna i ogólnie Ziemi Olkuskiej: „Legendy i opowiadania znad brzegów Białej Przemszy” (1990), „25 lat Szkoły Podstawowej im. 1000-lecia Państwa Polskiego w Bukownie” (1992), „Przydrożni świadkowie historii - Kapliczki, figury, krzyże: Olkusz, Bukowno, Bolesław, Krzykawa, Sławków i okolice” (1992), „Zabytkowy dworek w Krzykawce” (1991), „Pamięć Powstania Styczniowego na Ziemi Olkuskiej 1863-

1993”, „Dwa wieki Parafii Bolesław” (1995), „Nazwiska - przezwiska z Bukowna i okolicy” (1995), „Historia Bukowna w okolicy w nazwach miejscowych zapisana” (1995), „Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław”. Dzieje - Wydarzenia - Ludzie (współautorką była Elżbieta Świć, trzy wydania, ostatnie w 2013 r.), „Kartki z dziejów Gminy Bolesław” (dwa tomy, 1998-2000), „Legendy i podania Srebrnej Krainy” (wespół z niezującym już Edwardem Gawareckim), „Bolesławscy twórcy”, „Diabła Góra w Bukownie. Legenda i prawda” (2005), „Ziemia kryje skarby” (2005), „Łuny nad olkuskimi lasami” (2007), „Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa Oddział „Bukowno”. Dzieje - Kadra - Myśl techniczna” (2009). Dzięki staraniom Józefa Liszki GOK w Bolesławiu wydał cztery tomy prozy Jana Waśniewskiego, pochodzącego z Krążka przedwojennego pisarza i spikera Polskiego Radia. Józef Liszka był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. Honorowy Obywatel Gminy Bolesław; otrzymał też tytuł Zasłużonego dla miasta Bukowno.⁹⁴

Lorek Leszek (1922-1977) - Urodził się 28 listopada 1922 w Ujkwie Starym. W 1935 roku ukończył szkołę powszechną w Olkuszu. Podczas okupacji przebywał na robotach przymusowych w Niemczech. Po wojnie rozpoczął studia w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Katowicach, a następnie studiował w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Był na jednym roku z Andrzejem Wajdą. Zamieszkał w Katowicach, gdzie w 1947 roku przy redakcji „Trybuny

Robotniczej” zawiązało się Eksperymentalne Studio Filmów Rysunkowych, którego był współzałożycielem. W 1948 roku studio zmieniło nazwę na Zespół Produkcyjny Filmów Rysunkowych „Śląsk”, który przeniósł się do Wisły, a potem na stałe do Bielska. W roku 1948 roku powstał pierwszy film studia, poświęcony tematyce wojennej „Czy to był sen?”, którego współtwórcą był Leszek Lorek. Pracował także przy filmie „Wilk i niedźwiadki” (W. Wajser), który w 1950 roku, jako pierwszy film bielskiego studia został dopuszczony przez władze kinematografii na ekrany, jako dydaktyczna rozrywka dla dzieci. Współautor plastycznych postaci w serialu „Bolek i Lolek” (1963-1964). Scenarzysta, i autor opracowań plastycznych m.in. do serii „Przygody Bolka i Lolka,,, „Bolek i Lolek na wakacjach” (1965-1966), „Zabawy Bolka i Lolka,,, „Przygody Błękitnego Rycerzyka” (1963-1965) czy „Pajacyk i Pikuś” (1958-1960). Laureat I nagrody na festiwalu filmowym w Mar del Plata w 1962 roku za film „Scyzoryk,,. Był też reżyserem m.in. serii „Plastusiowy Pamiętnik” (1962).⁹⁵

Lorek Stanisław (1913 - 1988) - Urodził się 10 marca 1913 roku w Ujkwie Starym. Brał udział w kampanii wrześniowej, podczas okupacji pracował jako robotnik przy budowie dróg, potem krótko w kluczewskiej papierni. Po wojnie, przez przeszło trzydzieści lat był zawodowo związany z Olkuską Fabryką Naczyń Emaliowanych, gdzie pracował, jako ślusarz-elektromonter. Był wszechstronnie utalentowany. Jako malarz-amator tworzył obrazy olejne - najczę-

94 O. Dziechciarz, Srebrna Jura, Bukowno 2024, s.

95 J. Sypień, Artystyczna rodzina Lorków, Ilcusiana 5/2011, s. 52-63

ściej pejzaże, ale także portrety. Próbował swoich sił w miedziorycie. Wykonywał dekoracje i scenografię na potrzeby spektakli teatralnych wystawianych w Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu. Jego autorstwa była słynna brama, która stała przy wejściu w ulicę Krakowską z okazji Dni Olkusza. Był autorem projektu i wykonawcą sztandaru dla olkuskiej Szkoły Podstawowej nr 5. Opiekował się kołem plastycznym działającym w tej szkole. Przeprowadził renowację kurtyny dla amatorskiego teatru, jaki przed wojną działał w Bolesławiu. Parał się także rzeźbą. Jego autorstwa jest rzeźba przedstawiająca śmigło samolotu trzymane przez ptaka stylizowanego na lotniczą „gapę”. Ten pomnik znajduje się na oluskim cmentarzu parafialnym na grobie porucznika pilota Karola Lubańskiego. W 1975 roku otrzymał nadawane przez ministerstwo uprawnienia zawodowego artysty plastyka. Brał udział w kilku wystawach zbiorowych oluskich artystów. Miał także wystawy indywidualne, między innymi w Olkuszu, Jaroszewcu, czy Bolesławiu. Poza tym pisał wiersze, był członkiem Klubu Literackiego przy ówczesnym Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu. Jego wiersze ukazywały się drukiem w zbiorowych tomikach Klubu zatytułowanych „Pod skrzydłem dobrej gwiazdy”. Pisał także opowiadania opisujące dawne tradycje rodzinne, czy związane z górnictwem. Angażował się także w działalność sekcji teatralnej olkuskiego Powiatowego Domu Kultury, gdzie jako aktor występował w spektaklach.⁹⁶

Lubański Józef (1906 - 1993) - Urodził się w Olkuszu. Po ukończeniu szkoły po-

wszechniej w Olkuszu rozpoczął naukę w oluskim Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego, gdzie w 1927 r. zdał maturę. Potem wstąpił do Szkoły Podchorążych Marynarki Wojennej w Toruniu, ale po pierwszym roku został przeniesiony do 11. Pułku Piechoty w Tarnowskich Górach. Po ukończeniu służby wojskowej rozpoczął studia na wydziale leśnictwa Uniwersytetu Poznańskiego. Po studiach rozpoczął pracę w leśnictwie. Wraz z żoną wyjechali na Suwalszczyznę. Do 1939 r. był zastępcą nadleśniczego w Nadleśnictwie Krasnopol. W czasie kampanii wrześniowej dowodził oddziałem Przysposobienia Wojskowego Leśników w Baonie Korpusu Ochrony Pogranicza. Po kapitulacji przekroczył granicę z Litwą i został internowany w obozie w Olicie (Alytus), skąd udało mu się wydość. W połowie października 1939 r. wyjechał z Litwy, a następnie przez Rygę, Sztokholm, Bergen, Newcastle dotarł do polskiej szkoły podchorążych w Coetquidan we Francji, gdzie formowała się Pierwsza Dywizja Grenadierów oraz 2. Dywizja Strzelców Pieszych. Został skierowany do formującej się Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich. Brał udział w walkach o Narwik, a potem w walkach we Francji. Po klęsce Francji dotarł do Tuluzy, a następnie z fałszywym paszportem przedostał się przez Hiszpanię do Portugalii, a stamtąd do Gibraltaru. W końcu września 1940 r. dotarł do Anglii, gdzie został przydzielony do formującej się 4. Brygady Kadrowej Strzelców, która wkrótce została przemianowana na 1. Samodzielną Brygadę Spadochronową. We wrześniu 1942 roku zgłosił się na ochotnika do formującej się międzynarodowo-

96 tamże

wej 1. Samodzielnej Kompanii Commando. W 1943 roku wraz z jednostką trafił do Algieru, został mianowany do stopnia podporucznika. W latach 1943-1944 brał udział w walkach we Włoszech, był dowódcą zwiadu, został ranny podczas bitwy o Monte Cassino. Po wojnie pracował w Anglii, a w 1952 r. wraz z żoną wyemigrowali do USA. Zamieszkali w miasteczku Sutter Creek w Kalifornii. Tam pracował w leśnictwie, a potem otworzył niewielką szkołę językową. W latach siedemdziesiątych Józef Lubański rozpoczął wydawać na własny koszt skróconą wersję paryskiej „Kultury” w języku angielskim. Swoje czasopismo zatytułował „Fragments” i wydawał je pod pseudonimem Charles Joel. Pierwszy numer „Fragments” ukazał się w grudniu 1973 r. Poszczególne zeszyty zawierały najwyżej trzy teksty z „Kultury”, czasem bardzo skrócone, objętość zeszytu nie przekraczała 26 stron. W sumie Lubański wydał 60 numerów (nakład ok. 300 egz.), zawierających ok. 100 tekstów ponad 30 autorów. Ostatni zeszyt ukazał się z datą 1979 r. Czasopismo „Fragments” wysyłał do bibliotek i ośrodków naukowych w USA. Kilka tekstów i listów Lubańskiego zostało opublikowanych na łamach „Kultury”. W 1983 r. jako Josef Lubanski wydał własnym sumptem książkę „Vive la Pologne”. Jej współautorem był Jerzy Jan Lerski ps. Jur (1917-1992). W 1985 r. Lubański wydał liczącą 175 stron książkę „Cara, a dog”. Józef Lubański zmarł w wieku 87 lat, 13 stycznia 1993 r. w Sutter Creek i został pochowany na miejscowym cmentarzu.⁹⁷

Łaganowski Karol (1856 - 1917) - Urodził się 1 listopada 1856 w Olkuszach. Był synem Józefa i Emilii z Pomichowskich. Ukończył gimnazjum w Kielcach, a potem prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Choć był adwokatem, pisał też artykuły i felietony do gazet - współpracował z warszawskim czasopiśmie „Nowiny” (1883), a po jego zamknięciu z „Kurierem Codziennym”, a potem pracował w redakcji „Kuriera Warszawskiego”. Około 1884 r. otworzył kancelarię adwokacką w Łodzi, współpracując nadal z prasą warszawską i od 1887 r. z „Dziennikiem Łódzkim”. Publikował m.in. felietony, krytyki teatralne i literackie. W 1889 r. wszedł w skład redakcji i do 1892 roku był redaktorem naczelnym pisma. W latach 1898-1903 współpracował z „Gońcem Łódzkim”, zamieszczał w nim stały felieton „Wrażenia artystyczne i literackie”. We wrześniu 1903 r. wystąpił z redakcji „Gońca” i przeniósł się do „Rozwoju”, gdzie publikował artykuły poświęcone problematyce politycznej, społecznej i prawnej. W 1904 roku wydał tomik poezji „Znużonym”. Zmarł w Warszawie 17 kwietnia 1917 r., został pochowany na cmentarzu Powązkowskim.⁹⁸

Łanik Zygmunt (1949 - 2021) - muzyk (gitara, gitara basowa) w zespole „Ilkusy”, a potem „Olkuszanie”, kompozytor i aranżer.

97 J. Sypień, Józef Lubański (1906-1993) - leśnik, komandos i pisarz. W: Ilcusiana 12/2015, s. 71-99

98 https://pl.wikipedia.org/wiki/Karol_%C5%81aganowski

Łasak Włodzimierz (1943 - 2023) Muzyk, nauczyciel, dyrektor olkuskiej Szkoły Muzycznej w latach 1983-1987. W latach 1969-1986 uczył w szkole muzycznej m.in. gry na akordeonie, klawirze, saksofonie, flecie i fortepianie. Prowadził także chór i orkiestrę.⁹⁹

Łebek Józef (1940 - 2019) - działacz społeczny i polityczny, kolekcjoner i miłośnik starych zegarów, które samodzielnie naprawiał.

Łęska Michalina (1882 -1940) - działaczka społeczna i oświatowa, nauczycielka, założycielka i liderka Polskiego Towarzystwa „Oświata” w Mińsku (1905-1917). W latach 1921-1931 pracowała jako nauczycielka języków obcych oraz matematyki w szkołach w Olkuszu, Łomży, Katowicach i Białymstoku. Od 1931 r. zamieszkała na stałe w Wilnie. W 1939 została wydana jej praca (napisana wspólnie z Ludwiką Życką) pt. Działalność popowstaniowa Polaków na Ziemi Mińskiej (Materiały i wspomnienia).

Łyczakowski Janusz (1943 - 2018) - Już jako uczeń olkuskiego liceum zainteresował się twórczością popularnych w owym czasie popowych piosenek amerykańskich, jak Brenda Lee, czy Nancy Sinatra, której Fan club prowadził, będąc na studiach prawniczych w Krakowie. Później przyszła fascynacja zespołami The Beatles i The Rolling Stones. Kolekcjonował płyty winylowe, w tym rzadkie wydania przesyłane przez rodzinę z USA. Z czasem płyto-tekta zaczęła się powiększać o muzykę różnych stylów, jak rock&roll, rhythm & blu-

es, progressive rock, country music i inne. Wiedzę czerpał z polskich magazynów muzycznych takich jak Jazz Forum, Rock'n-Roll, czy amerykańskich pism RollingStone i brytyjskiego Melody Maker Magazine. W czasach transformacji ustrojowej miał w planach stworzenie prywatnej księgarni, którą chciał wybudować na Osiedlu Młodych, jednak plany bez zaplecza finansowego spełzły na niczym. Wtedy pojawiła się myśl, aby z hobby zrobić sposób na życie. W kamienicy Rynek 23, gdzie mieszkali jego rodzice, przekształcił dawną sien w mały sklep muzyczny o nazwie „Roxy”. To był czas kaset magnetofonowych i pojawiających się na rynku bardzo drogich płyt CD. Dlatego kopiował na kasety muzykę z płyt mało dostępnych w Polsce, jakie miał w swoich zbiorach i prowadził także sprzedaż oryginalnych płyt i kaset. Dla wielu osób była to jedyna możliwość zakupu kaset z ulubioną muzyką i to w miarę niewielkim kosztem. Niewielki sklepik „Roxy” cieszył się popularnością ze względu na oferowany bardzo szeroki zakres stylów muzycznych i na niepowtarzalną atmosferę, gdzie z właścicielem można było długo rozmawiać o muzyce. Potem nastał czas dużych firm zajmujących się sprzedażą płyt, w internecie pojawił się Spotify z nieograniczoną ilością utworów do odsłuchania. Małe sklepiki muzyczne, jak „Roxy” poszły w niepamięć, chociaż do dziś znajdują się osoby, które z nostalgią wspominają Janusza i Jego kultowy sklep „Roxy”. Janusz odszedł w 2018 roku, został po Nim ogromny zbiór płyt i książek. Zostały też wspomnienia. Opracowała: Grażyna Łyczakowska.

---

99 Jubileusz 50 lecia Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Olkuszu (b.r.w.)

Łydka Stanisław (...) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Łydka Władysław (zm. 1987) - Absolwent olkuskiego Liceum Ogólnokształcącego, duchowny, ks. prof. dr hab. Był m.in. współautorem książki „Miłość w postawie ludzkiej” Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W latach 1979-1982 był rektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, gdzie był także wykładowcą teologii dogmatycznej i ekumenizmu. Publikował m.in. w „Przeglądzie piśmiennictwa teologicznego”, periodyku Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Machnicki Aleksander (1880 - 1961) - Urodził się w 1880 roku w Olkuszu. Po ukończeniu szkoły powszechnej i rosyjskiego seminarium nauczycielskiego w Jędrzejowie wrócił do Olkusza. Podjął pracę nauczyciela w wiejskiej szkole w Jangrocie, a od 1907 r. w szkole Polskiej Macierzy Szkolnej w Olkuszu. Równocześnie, jako wolny słuchacz rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Studiował filozofię, historię i ekonomię. Był działaczem założonej w 1907 roku Resursy Obywatelskiej, która była nie tylko miejscem spotkań, prelekcji i odczytów, ale także placówką kulturalną, w której występowały objazdowe grupy teatralne i odbywały się koncerty. Aktywnie działał w olkuskim kole Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Jego dom przy ulicy Szpi-

talnej (Dworek Machnickich) był miejscem spotkań kulturalnych, koncertów i występów teatralnych. Po wybuchu I wojny światowej czynnie włączył się w działalność Komitetu Bezpieczeństwa Publicznego, a następnie Komitetu Ratunkowego Powiatu Olkuskiego. Był w składzie komitetu organizacyjnego olkuskich obchodów wybuchu powstania listopadowego (28.11.1915 r.), które połączono z pierwszą rocznicą bitwy pod Krzywopłotami. Był także jednym z organizatorów obchodów drugiej rocznicy bitwy, kiedy do Olkusza zawiął Józef Piłsudski. Publikował na łamach „Kroniki Powiatu Olkuskiego” wydawanej w latach 1917-1919. Odegrał bardzo dużą rolę w powstaniu olkuskiego gimnazjum męskiego im. Kazimierza Wielkiego w 1916 roku, które kontynuowało działalność założonego w 193 roku rosyjskiego gimnazjum męskiego. Zaangażował się także w reaktywowanie olkuskiej szkoły rzemieślniczej. Był w zarządzie szkoły i wykładał tam literaturę polską. W tym samym roku miał wykłady na wakacyjnych kursach uzupełniających dla nauczycieli szkół powszechnych. Machnicki brał też udział w powstaniu w Olkuszu ośmioklasowego liceum żeńskiego w 1917 r. Był członkiem komitetu usypania Kopca Kościuszki w Olkuszu w 1917 r. z okazji 100. rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki. W okresie międzywojennym był dyrektorem olkuskiej Komunalnej Kasy Oszczędności. Po wojnie pracował na szeregowych stanowiskach w spółdzielczości, a potem w sekretariacie olkuskiej Szkoły Podstawowej nr 1. Po „odwilży” 1956 roku zaangażował się w przygotowania zjazdu z okazji 70-lecia olkuskiego I Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Kazimierza Wielkiego oraz wydanej z tej

---

okazji publikacji książkowej. Wziął udział w uroczystym zjeździe, który odbył się w 1957 r. - był tam najstarszym nauczycielem z pierwszego grona nauczycielskiego szkoły. Zmarł 1 sierpnia 1961 r. i został pochowany na olkuskim cmentarzu. dbył się w 1957 r. - był tam najstarszym nauczycielem z pierwszego grona nauczycielskiego szkoły. Zmarł 1 sierpnia 1961 r. i został pochowany na olkuskim cmentarzu.

Majda Zygmunt (1943 - 1977) - górnik, sztygar w Zakładach Górniczo Hutniczych „Bolesław” w Bukowni. Amatorsko zajmował się fotografią i filmem.

Majewska Irena (1892 - 1972) - prezeska oddziału Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet w Olkuszu, który prowadził także działalność kulturalną. Żona Mieczysława Majewskiego burmistrza Olkusza. W latach 1925-1929 prowadziła Zakład Lecznicy „Goplana” w Ojcowie.

Majewska Janina (1916 - 2004) - Urodziła się 7 października 1915 r. w Skale. Dzieciństwo spędziła w Ojcowie, gdzie jej ojciec Mieczysław Majewski był wójtem gminy Skala, a od 1923 r. dyrektorem nowo powstałej spółki akcyjnej Uzdrawisko Ojców. Od 1929 roku mieszkała w Olkuszu, gdzie jej ojciec był burmistrzem. Ukończyła olkuskie Gimnazjum Żeńskie, rozpoczęła studia na wydziale filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, ale choroby, a następnie wybuch wojny zmusił ją do przerwania nauki. Podczas okupacji mieszkała wraz z rodziną w Wolbromiu. Po wojnie przez 35 lat aż do emerytury była główną księgową olkuskiego oddziału PZU. Była aktywną działaczką społeczną. Po wojnie była zaan-

gażowana w Komitecie Radiofonizacji Kraju, była współorganizatorką amatorskiego Zespołu Teatralnego przy Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu. Była także działaczką: Ligi Ochrony Przyrody, Komitetu Pomocy Społecznej, Społecznej Rady Powiatowego Domu Kultury, Komisji Oświaty i Kultury Miejskiej Rady Narodowej, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Przez osiem lat była kustoszem Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu. Była także członkinią komisji PTTK; opieki nad zabytkami, historycznej, krajoznawczej, rewizyjnej, bibliotekarzem i kronikarzem oddziału, przewodnikiem po woj. Krakowskim i zamku w Pieskowej Skale, autorką wielu akcji kulturalnych jak; Dni Ziemi Olkuskiej, Kopca Kościuszki, pomnika Nieznanego Żołnierza i redakcji Księgi pamiątkowej Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu w 1957 r. Zgromadziła bogate prywatne archiwum, będące źródłem wiedzy o ziemi olkuskiej, które przekazała do PTTK. Uczestniczyła w realizacji wielu audycji radiowych i telewizyjnych. Była autorką wielu artykułów w prasie ogólnopolskiej i regionalnej, dotyczących historii miasta i regionu, historii zabytków i szlaków turystycznych na Ziemi Olkuskiej. Społecznie wygłaszała prelekcje w szkołach i placówkach kulturalnych powiatu olkuskiego. Była także poetką, a w swoich utworach opisywała piękno ziemi olkuskiej. Wydała tomiki poezji: „Piosenka Jubileuszowa”, arkuusz poetycki „Olkusz srebrne miasto” (1987), tomik autorski „W łupinie werandy” (1984). Była współzałożycielką i aktywną członkinią Klubu Literackiego w MOK Olkusz. Jej wiersze ukazały się w zbiorowych wydawnictwach m.in. „Pod skrzy-

dłami dobrej gwiazdy”, „W krainie Jury”, „Jeszcze dziś, jeszcze żyjemy”, „Na granicy marzeń”, „Sen kasztanowej dziewczynki” (1990), „Próby”. Zbiory jej wierszy „Strojeńce Polskie” (1996) i „Serdeczne Krajobrazy” (1996) ukazały się w serii Biblioteczka Przeglądu Olkuskiego wydawanej wspólnie przez Miejski Ośrodek Kultury i Przegląd Olkuski. Pośmiertnie ukazały się jej wspomnienia z okresu dzieciństwa „Pamiętnik Lali Majewskiej: 1929-1933” (2011). Była wielokrotnie nagradzana za swoją twórczość i wyróżniana wieloma odznaczeniami i dyplomami m.in. Nagrodą burmistrza - Grand Prix - za całokształt twórczości poetyckiej, publicystycznej i animatorskiej. Za pracę społeczną otrzymała wiele odznaczeń i dyplomów w tym: - Srebrna Honorowa Odznaka PTTK (1969 r.), Złota Odznaka „Światowida” - GKKFiT (1975 r.), Złota Honorowa Odznaka PTTK (1977 r.), Złota Odznaka Ligi Ochrony Przyrody (1977 r.), Złota Odznaka Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej (1977 r.), Złota Odznaka Związku Emerytów i Rencistów (1982 r.), Odznaka „Zasłużony dla woj. Katowickiego” (1984 r.), Wpis do Złotej Księgi PTTK woj. Katowickiego (1986 r.), Honorowy Obywatel Olkusza (1997 r.).

Majewski Jerzy (..) syn Mieczysława Majewskiego, burmistrza Olkusza. Prezes warszawskiego oddziału Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej.

Majewski Władysław (1880 - 1948) - Brat Mieczysława Majewskiego, burmistrza Olkusza. W młodości był zaangażowany w wydarzenia rewolucji 1905 r. w Skale, za co został ukarany grzywną. Ukończył Akademię Ekonomiczną w Berlinie, a w la-

tach 1929-1939 i 1945-1948 był dyrektorem Szkoły Rzemieśniczej w Olkuszu przy ulicy Górniczej. Przed wojną był działaczem i prezesem olkuskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Malininowa Olga (1878 - ...) - Urodziła się 24 listopada 1878 roku w Kielcach. Jej rodzicami byli Włodzimierz Kondaki i Bronisława z domu Świącicka. W latach 1923-1939 oraz 1945-1946 była nauczycielką języka francuskiego w olkuskim gimnazjum. Utworzyła i prowadziła szkolny chór żeński, który później połączył się z chórem „Hejnał”. Podczas okupacji była zaangażowana w tajne nauczanie.

Maliszewski Ryszard (1947 - 2020) - historyk regionalista, zainteresowany historią, archeologią, paleozoologią oraz mitologiami. Absolwent olkuskiej SP 3, a następnie Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu. Od 1968 roku przez 30 lat pracował w OFNE. Od 1969 roku kolekcjonował archiwalne materiały związane z historią Olkusza, a zwłaszcza Olkuskiej Fabryki Naczyń Emaliowanych, w której wiele lat pracował. W latach 2014-2020 prowadził swój blog „Z całego świata tamta strona”, gdzie opublikował wiele artykułów i archiwalnych fotografii dotyczących historii Olkusza. Był autorem opracowań: Historia małopolskiej gałęzi rodziny Maliszewskich (rękopis w posiadaniu autora), Pamiętniki (rękopis w posiadaniu autora), a także artykułu Folwark Mroczkowskich, Ilcusiana 9/2013.

Maliszewski Władysław (1918 - 1978) Ojciec Ryszarda Maliszewskiego, wieloletni pracownik OFNE, nauczyciel w szkole przy-

zakładowej. Działacz społeczny i sportowy, członek Klubu motocyklowego „Stal” Olkusz, a także członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Marchewka Andrzej (1895 - 1972) Urodził się 19 listopada 1895 roku we wsi Koziegłówki w powiecie będzińskim. W 1922 roku otrzymał święcenia kapłańskie. W 1928 roku został szambelanem papieża Piusa XI, a w 1935 roku kanonikiem honorowym Kapituły Kieleckiej. Był także kapelanem bp. Augustyna Łosińskiego. W 1946 roku został proboszczem olkuskiej parafii św. Andrzeja Apostoła. W 1963 roku został mianowany kanonikiem gremialnym Kapituły Wielickiej. W olkuskim kościele prowadził prace remontowo konserwatorskie, ołtarzy, stalli i polichromii. Odtworzył wschodnie okno w prezbiterium i przebudował oświetlenie elektryczne. Dokonał adaptacji centralnej krypty pod prezbiterium dla urzędnika powietrznego ogrzewania kościoła, które nie zostało ostatecznie zrealizowane. Rozbudował cmentarz parafialny w kierunku południowym. Ufundował nowe dzwony, w miejsce dzwonów zrabowanych w czasie wojny przez niemieckie władze okupacyjne. Zmarł w 1972 roku i został pochowany na olkuskim cmentarzu.¹⁰⁰

Marczukiewicz Władysław (1924 - 1974) - Był żołnierzem I Armii Wojska Polskiego. Ukończył krakowską Akademię Sztuk Pięknych. Był artystą rzeźbiarzem, ale zajmował się również malarstwem. Jego najbardziej znanym dziełem jest pomnik „Poległym za Ojczyznę i pomordowanym przez faszystów 1939-1945”, jaki został uroczystie odsłonięty w 1961 roku na olkuskim

rynku. Inicjatorami budowy pomnika byli mieszkańcy ziemi olkuskiej, którzy przeżyli wojnę i okupację. Jesienią 2011 roku, z racji na prace przy rewitalizacji olkuskiej Starówki, pomnik został zdemonstrowany i poddany konserwacji. Wtedy pod pomnikiem odkryto kilkadziesiąt urn zawierających ziemię z pobojuwisk i miejsc martyrologii II wojny światowej. Zostały one umieszczone pod pomnikiem, który po zakończeniu renowacji w 2013 roku został ustawiony w Parku Miejskim im gen. Stefana Buchowieckiego. Był ojcem znanego artysty plastyka Adama Marczukiewicza.

Maryszewski Marian (1935 - 2007) - zawodowo przez wiele lat związany z Hutą Szkła w Jaroszewcu. Był regionalistą i plastykiem-amatorem, autorem rysunków i szkiców. Był także autorem projektu herbu Gminy Klucze przyjętego w 1992 roku. Był także prezesem Koła Polskiego Związku Filatelistycznego w Jaroszewcu oraz kustoszem Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu (do 1992 roku). Założyciel i pierwszy prezes Stowarzyszenia „Zamek Rabsztyn” w latach 2000-2007. Zainicjował organizację Turniejów Rycerskich na zamku Rabsztyn, jakie są organizowane od 2003 roku. Był autorem ulotek i folderów poświęconych historii zamku, a także artykułów m.in. Zasypywanie historii, jaki ukazał się w czasopiśmie Spotkania z Zabytkami 26/12 (190) (2002). Był także autorem monografii pt. 100 lat Jaroszewca/Pierwszy wiek Jaroszewca (1996).

Mentlewicz Lesław (1926 - 1986) - działacz społeczny i polityczny, animator

100 W. Leśniak, Bazylika olkuska, op.cit., s. 87-88

---

kultury. Urodził się 20 stycznia 1926 roku w miejscowości Dobra (powiat Radziejów) na Kujawach. Po wybuchu wojny wraz z rodziną ewakuowali się na wschód i dotarli do miejscowości Równe, wkrótce zajętej przez Armię Radziecką. Został powołany do wojska. W składzie 1. Armii Wojska Polskiego brał udział w walkach na terenie Ukrainy. Był także w składzie oddziałów 1. Armii Wojska Polskiego, które w dniach 15-19 września 1944 r. próbowały uchwycić przyczółki w lewobrzeżnej Warszawie podczas powstania warszawskiego. Potem brał udział w walkach nad Łabą. Służbę wojskową w stopniu podporucznika zakończył w Szczakowej. Był trzykrotnie ranny, w tym raz podczas walk w Warszawie. Po wojnie osiedlił się w Olkuszu. Ukończył Liceum Ekonomiczne w Chorzowie. Pracował w Zakładach Górniczo-Hutniczych „Bolesław” w Bukowni, potem w olkuskim Zakładzie Usług Radiotechnicznych i Telewizyjnych „ZURIT”, a następnie w przedsiębiorstwie Miejski Handel Detaliczny „MHD”. Był aktywnym działaczem społecznym. Działał m.in. w Polskim Czerwonym Krzyżu, Towarzystwie Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, był działaczem i prezesem olkuskiego oddziału Ligi Obrony Kraju, a także prezesem (aż do śmierci) olkuskiego koła Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Zajmował się historią regionu i miejscami pamięci narodowej. Wspólnie z Bogdanem Szczygłem i Gabriłą Zub opracował broszurę o Krwawej środzie 1940 wydaną w 1984 roku. Zmarł 26 lipca 1986 roku. Został odznaczony: Orderem Virtuti Militari (za walki na Wale Pomorskim i Kołobrzeg), Warszawskim Krzyżem Powstańcym, or-

derem Polonia Restituta, złotym Krzyżem Zasługi, medalem „Za wyzwolenie Warszawy” oraz medalami i odznaczeniami branżowymi (LOK, PCK, ZBOWiD). Opracował: Janusz Mentlewicz

Mędrrek Zenon (1927 - 2017) - Urodzony się w 23 grudnia 1927 r. w Olkuszu. Przed wojną rozpoczął pracę w olkuskiej fabryce Westena. W 1943 r. został zaprzysiężony pod pseudonimem „Kłucz” w szeregi konspiracyjnego pułku „Srebro” Obwodu Olkusz AK. Jako pracownik magazynu w fabryce Westena odgrywał istotną rolę w zdobywaniu zaopatrzenia dla celów podziemia. Po powstaniu w 1989 r. olkuskiego koła ŚZZAK został jego członkiem. Udzielał się m.in. w komisji historycznej, co zaowocowało wydaniem kilku tomów „Partyzanckich wspomnień”, których był redaktorem i autorem wspomnień. W latach 1999-2003 był prezesem Zarządu Koła Olkusz ŚZZAK. Dzięki jego staraniom w 2001 r., odsłonięto na Starym Cmentarzu w Olkuszu tablicę ku pamięci żołnierzy AK z terenu ziemi olkuskiej. We wrześniu 2016 r. Zarząd Okręgu Śląskiego ŚZZAK nadał Zenonowi Mędrkowi tytuł Honorowego Prezesa koła Olkusz za pełnienie wieloletniej funkcji prezesa oraz długoletnie wspieranie swoim autorytetem środowiska ŚZZAK. Zenon Mędrrek zmarł 25 listopada 2017 r. Został pochowany na cmentarzu w Olkuszu.¹⁰¹

Miarka Stefania (1917 - 2012) - pracownica OFNE, animatorka kultury, działaczka Ligi Kobiet, opiekunka Klubu Seniora w Domu Kultury.

---

101 <https://akolkusz.blogspot.com/p/blog-page.html>

Migdał Stanisław (1887 - 1922) - nauczyciel wychowania fizycznego w olkuskim gimnazjum męskim w latach 1919-1921, muzyk, twórca szkolnej orkiestry. Działacz harcerski, olkuski hufcowy w 1921 r. Zmarł w rodzinnej Bochni.

Minkiewicz Antoni (1881 - 1920) - Urodził się 16 września 1881 w Łyczówce w guberni wołyńskiej. Po ukończeniu gimnazjum rozpoczął studia na Uniwersytecie Kijowskim. Został z niego usunięty za udział w patriotycznej manifestacji w 1905 roku i zesłany do karnego batalionu na Kaukazie. Po amnestii wyjechał z Rosji i studiował w Akademii Górniczej w Leoben (Austria). Następnie zamieszkał w Olkuszu, gdzie pracował, jako inżynier górniczy w kopalni „Józef” na Starym Olkuszu. Aktywnie zaangażował się w życie społeczne miasta. Był jednym z inicjatorów ustawienia pomnika na grobie płk. Francesco Nullo na olkuskim cmentarzu. Z jego inicjatywy, w 1911 roku w Olkuszu powstało koło Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego został prezesem. Aktywnie działał w olkuskiej Resursie Obywatelskiej, był też członkiem straży pożarnej. W tym okresie był prawdopodobnie członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) Frakcji Rewolucyjnej. Szczególną aktywność wykazał podczas I wojny światowej. Stał na czele Komitetu Bezpieczeństwa Publicznego, jaki zawiązał się w Olkuszu ukrótce po wybuchu wojny. Był też delegatem Naczelnego Komitetu Narodowego na powiat olkuski, a także twórcą i kierownikiem gminnego oraz powiatowego Komitetu Gospodarczo-Zapomogowego, a następnie Komitetu

Ratunkowego Powiatu Olkuskiego. Za inicjował wydawanie przez Komitet czasopisma „Kronika Powiatu Olkuskiego”. Z jego inicjatywy, w 1916 roku powstało w Olkuszu gimnazjum męskie, a rok później liceum żeńskie. Minkiewicz prowadził też tajną działalność. Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej, gdzie pełnił funkcję prezesa Zarządu Okręgu a następnie tzw. Delegacji Naczelnego Komitetu Narodowego (NKN). Brał czynny udział w organizowaniu na terenie powiatu olkuskiego organizacji „Piechur” związanej z POW. Pod koniec wojny został członkiem Wydziału Powiatowego, a w kwietniu 1918 roku został wybrany do Rady Stanu w Warszawie. Od 23 października 1918 roku do 30 września 1919 roku Antoni Minkiewicz był ministrem aprowizacji, a następnie naczelnym komisarzem Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego. W dniu 12 lipca 1920 roku zginął na Kresach w niewyjaśnionych okolicznościach, gdy pociąg którym podróżował został zaatakowany przez oddziały sowieckie. Pośmiertnie został odznaczony Orderem Polonia Restituta III kl.¹⁰²

Mirek Lisowska Barbara (1951 - 2018) - pracownica OFNE, malarka - amatorka.

Misiowiec Romuald (1919 - 1999) - Długoletni pracownik OFNE. Podczas okupacji zaangażowany w konspirację ZWZ/AK. Muzyk orkiestry dętej fabryki Westena i członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Miska Mieczysław (1925 - 2021) - wieletni pracownik OFNE, członek prezydium komisji zakładowej „Solidarności”

102 Antoni Mińkiewicz, autor Zbigniew Landau (w) Internetowy Polski Słownik Biograficzny, <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/antoni-minkiewicz-minkiewicz> (dostęp 30.01.2018)

---

w 1981 roku, jeden z inicjatorów ustawienia metalowego krzyża z trzema pamiątkowymi tablicami przy OFNE w 1981 roku oraz ufundowania pomnika Petera Westena w Olkuszu. Autor wspomnień o fabryce.

Mitka Michał (1887 - 1951) - nauczyciel języka polskiego, łaciny i historii w olkuskim gimnazjum w latach 1916-1939 i 1945-1951. Twórca teatru szkolnego w olkuskim gimnazjum, w którym w latach 1925-1935 wystawił kilkanaście sztuk teatralnych. Dziennikarz, redaktor naczelny „Wiadomości Olkuskich” Biuletynu Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa na Powiat Olkusi wydawanego w 1920 roku w Olkuszu.

Mitka Stanisława (1903 - 1990) - redaktorka „Wiadomości Olkuskich” w 1920 roku.

Mitka Teofil (zm. 1981) - policjant, rzeźbiarz, współpracownik Pawła Turbasa.

Mrówka Adam (1946 - 2009) - muzyk zespołu „Orion 5” przy PSS Społem w Olkuszu.

Mrówka Lucjan (1937 - 2023) - muzyk - akordeonista, wieloletni kierownik i muzyk Zespołu Ludowo-Folklorystycznego „Pomorzany” założonego w 1968 roku i działającego przy MOK Olkusz. W latach 2006-2010 kierownik i muzyk kluczowskiej kapeli „Jasie”. Kilkukrotnie nominowany do Olkuskiej Nagrody Artystycznej.

Mystek Marian (1933 - 2006) - muzyk (skrzypek) i kapelmistrz orkiestry dętej w Olkuszu. Potem skrzypek w Koszalińskiej Filharmonii im. Stanisława Moniuszki

i pierwszy skrzypek Koszalińskiej Orkiestry Symfonicznej (1968). W składzie tej orkiestry brał udział m.in. w VI Festiwalu Pianistyki Polskiej w Słupsku (1973).

Narębski Wojciech (1925 - 2023) - Urodził się 14 kwietnia 1925 we Włocławku. W 1941 roku został aresztowany przez NKWD i więziony. Po utworzeniu Polskich Sił Zbrojnych trafił do 2 Korpusu, z którym brał udział w kampanii włoskiej, w tym bitwie o Monte Cassino. W 1947 roku powrócił do Polski. Ukończył studia chemiczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracował w Muzeum Ziemi PAN w Krakowie, a potem był wykładowcą akademickim. W 1957 roku uzyskał stopień doktora, a w 1965 roku doktora habilitowanego. W 1973 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1986 roku profesora zwyczajnego nauk o Ziemi. Równocześnie działał społecznie w harcerstwie. Był także długoletnim członkiem i wiceprezesem krakowskiego, a potem olkuskiego Towarzystwa Przyjaźni Polski Włoskiej. Był zaangażowany m.in. w organizację rocznicowych obchodów śmierci płk. Francesco Nullo na olkuskim Starym Cmentarzu, a także ufundowanie tablic upamiętniających mieszkańców ziemi olkuskiej, którzy polegli podczas walk we Włoszech podczas II wojny światowej.¹⁰³

Naworyt Natalia (...) - członkini zarządu i aktywna działaczka Towarzystwa Śpie-

---

¹⁰³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojciech_Nar%C4%99bski

---

waczego i Muzycznego „Dźwięki”, czyli chóru i orkiestry przy parafii św. Andrzeja w Olkuszu.

Nosowicz Jan (1928 - 2005) - Urodził się w Olkuszu, ukończył Technikum Mechaniczne, gdzie aktywnie działał w harcerstwie. Był też dyplomowanym mistrzem fotografii. W latach 50. rozpoczął pracę w Olkuskiej Fabryce Naczyni Emaliowanych. Pracował tam przez 40 lat dokumentując wydarzenia w fabryce. Był jednym z założycieli Amatorskiego Klubu Filmowego przy Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu. Zajmował się także fotografią miejską i prasową. Przez wiele lat był stałym współpracownikiem „Wiadomości Zagłębia” wydawanych w Sosnowcu. Współpracował także z TVP Katowice. Wykonywane przez niego fotografie są bezcennym źródłem wiedzy o historii Olkusza.

Novak Zygmunt (1897 - 1972) - Urodził się 11 lipca 1897 w Tarnawie. Studiował na Wydziale Architektury Politechniki Lwowskiej, naukę kontynuował w Wiedniu. Był nauczycielem olkuskiej Szkoły Rzemieślniczej, a potem przez wiele lat wykładowcą akademickim w Krakowie. Był jednym z twórców tzw. krakowskiej szkoły krajobrazu. W 1956 roku przedstawił ideę stworzenia Jurajskich Parków Krajobrazowych, była to pierwsza w historii kraju koncepcja parku krajobrazowego. W 1968 w krakowskim oddziale Polskiej Akademii Nauk założył Sekcję Architektury Krajobrazu Komisji Urbanistyki i Architektury. Zasiadał w Radzie Naukowej Ojcowskiego Parku Narodowego. Zainicjowany przez Zygmunta Nováka Zespół Jurajskich Parków Krajobrazowych powstał w 1981 r.

Był także plastykiem, autorem ciekawych rysunków i szkiców.

Nowak Marek (1937 - 2017) - górnik, długoletni pracownik ZGH „Bolesław”, regionalista, opiekun zabytków, wieloletni członek zarządu i wiceprezes olkuskiego oddziału PTTK, przewodnik i długoletni prezes Koła Przewodników, kustosz Muzeum Regionalnego PTTK (od 1992 roku), autor artykułów historycznych dotyczących głównie historii olkuskiego górnictwa. Publikował m.in. w czasopiśmie „Ilcusiana”. Zajmował się także fotografią i specjalizował w zdjęciach przyrody.

Nowicki Józef (...) - założyciel orkiestry skautowej i gimnazjalnej w Olkuszu w 1917 roku.

Nowosad Roman (1941 - 2010) - nauczyciel języka polskiego w olkuskich szkołach podstawowych SP 2 i SP 4 oraz średnich m.in. Technikum Mechanicznego, a potem Zespołu Szkół Budowlanych. Za swoje zaangażowanie w „Solidarność” został pozbawiony stanowiska wicedyrektora Technikum Mechanicznego i przeniesiony do Technikum Budowlanego, gdzie objął funkcję kierownika zajęć pozalekcyjnych. W latach 1985-2001 uczył języka polskiego w I LO, Był pasjonatem poezji i teatru oraz animatorem kultury, reżyserował szkolne spektakle teatralne i organizował konkursy recytatorskie w I LO, był współautorem (z Marią Wilk) programu artystycznego jubileuszu 75-lecia I LO w 1991 roku. Był redaktorem okazjonalnych wydawnictw poetyckich w I LO, m.in. „Spod szkolnej ławy” (1996). Był działaczem sportowym, pasjonatem piłki ręcznej, prowadził szkol-

---

ne drużyny szczypiornistek. Był najpierw kierownikiem sekcji piłki ręcznej w LKS „Kłos” Olkusz (od 2003 roku), a potem trenerem drużyny, członkiem zarządu i kierownikiem biura Stowarzyszenia Piłki Ręcznej w Olkuszu. Od 2012 roku rozgrywany jest Memoriał im. Romana Nowosada. Przez wiele lat prowadził teatr eksperymentalny w olkuskim Domu Kultury, który odnosił znaczące sukcesy. Był współzałożycielem i redaktorem czasopisma „Pokój Wam” dodatku do tygodnika „Źródło”, jaki był wydawany w latach 1994-2009, gdzie publikował swoje artykuły. Pisał także do „Przeglądu Olkuskiego”. Był ojcem poety, literata i krytyka literackiego Jarosława Nowosada.

Odrobiński Marian (1946 - 2022) - działacz społeczny, członek zarządu olkuskiego oddziału PTTK, przewodnik beskidzki i terenowy, pilot wycieczek, wieloletni członek Klubu Przewodników PTTK w Olkuszu, odznaczony złotą odznaką „Zasłużony w pracy wśród młodzieży” przyznawaną przez Zarząd Główny PTTK. Pracownik administracji i obsługi w olkuskiej oświacie. Miłośnik historii regionu, jeden ze współzałożycieli i członek zarządu Stowarzyszenia „Zamek Rabsztyń”.

Okrajni Antoni (1870 - 1941) - aptekarz, działacz społeczny, olkuski radny (1915 i 1918), członek zarządu olkuskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (od 1913 roku), a także Komitetu Bezpie-

czeństwa Publicznego (1914 r.). Był także członkiem komitetu organizującego obchody rocznicy śmierci Francesco Nullo w 1923 roku w Olkuszu. Wydawał także olkuskie pocztówki (1908 r.).

Okrajni Zofia (1876 - 1947) - Urodziła się w Warszawie, gdzie ukończyła II Gimnazjum Żeńskie, a potem przez 4 lata była nauczycielką prywatną w Warszawie. Współpracowała z PPS. Wysłała za mąż za prowizora farmacji Antoniego Okrajniego i w 1900 roku przenieśli się do Olkusza. Była aktywną działaczką olkuskiego koła Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, a także Polskiej Macierzy Szkolnej i opiekowała się szkołą powszechną prowadzoną przez PMS. W 1906 r. założyła w Olkuszu ochronkę dla biednych dzieci robotników i rzemieślników. W 1914 roku zaczęła pracę dla Legionów, należąc do Ligi Kobiet - pełniła funkcję skarbniczki w Okręgu Olkuskim (do 1919 r.) i prowadziła dział opieki nad żołnierzami. Współpracowała z Polską Organizacją Wojskową. W 1919 r. zorganizowała Komitet Opieki nad żołnierzami polskimi w Olkuszu i została jego przewodniczącą. Od 1924 r. jako prezes Towarzystwa Dobroczynności prowadziła dokarmianie uczniów szkół powszechnych finansowane przez Magistrat Miasta Olkusza. Od 1919 r. pracowała w Zarządzie Czerwonego Krzyża, a w 1925 r. została prezesem oddziału. Od 1920 r. opiekowała się schroniskiem dla sierot, założonym przez Komitet Ratunkowy Powiatu Olkuskiego. Od 1915 r. pracowała w Kole Przyjaciół Harcerstwa Polskiego, a od 1922 r. jako wiceprezes Polskiej Macierzy Szkolnej opiekowała się Gimnazjum Żeńskim i Bursą. Była współzałożycielką

Komitetu Ligi Obrony Powietrznej i Przemysłowej (LOPP), członkinią Strzelca (od 1927 r.) oraz współzałożycielką Koła Przyjaciół Akademików Polskich w Olkuszu. Po 1945 roku była zaangażowana w rozwój teatrów amatorskich w Olkuszu.¹⁰⁴

Oliwa Józef (1943 - 2010) - muzyk, organista w kościele św. Andrzeja w latach 1977-1983. Po wyjeździe z Olkusza zamieszkał w rodzinnych Sułkowicach, gdzie był organistą i założył orkiestrę. Był także wykładowcą na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie oraz członkiem Komisji Organistowskiej przy Kurii Metropolitarnej w Krakowie.

Opalski Józef (1864 - 1926) - lekarz powiatowy w Olkuszu, działacz społeczny, jeden z inicjatorów potajemnego ustawienia w 1909 roku pomnika na grobie płk. Francesco Nullo na olkuskim cmentarzu, prezes banku spółdzielczego w Olkuszu, radny Rady Miejskiej od 1914 r., członek miejscowych stowarzyszeń m.in., Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, wydawca serii olkuskich pocztówek (1915), członek komitetu organizującego obchody rocznicy śmierci Francesco Nullo w 1923 roku w Olkuszu.

Opalski Konrad (...) - działacz społeczny, założyciel i prezes powołanego w 1916 roku Towarzystwa Muzyczno-Dramatycznego „Hejnał” w Olkuszu.

Opatowiecki Stanisław (...) - wydawca serii olkuskich pocztówek w 1916 roku.

Orczyk Krzysztof (1934 - 2017) - nauczyciel, kierownik szkoły samochodowej przy olkuskim „Ekonomiku”, nauczyciel i dyrektor olkuskiego „Mechanika” w latach 1990-1991, założyciel szkolnego muzeum w „Mechaniku” utworzonego w 1984 r.

Osmołowski Jan (...) - architekt, działacz społeczny, regionalista, współtwórca i pierwszy kustosz Muzeum Regionalnego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Olkuszu.

Osmołowska Janina (1873 -) Urodziła się w Piotrkowie Trybunalskim. Wraz z mężem inżynierem Janem Osmołowskim mieszkała w Olkuszu, gdzie założyła i prowadziła przedsiębiorstwo produkujące kilimy. Działaczka Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego.

Osuch Henryk (1914 - 2005) - Absolwent olkuskiej Państwowej Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowej, którą ukończył w 1931 r. Długoletni pracownik OFNE, działacz społeczny i sportowy, członek fabrycznego chóru. Zastępca przewodniczącego Koła Zakładowego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich w OFNE. Autor książki „Życie Emalierni” (2013) napisanej w 1974 roku i wydanej w opracowaniu Olgerda Dziechciarza w 2013 roku. Autor artykułów w zakładowym czasopiśmie „Głosu z Zakładu” (1954), a następnie „Życie Emalierni” (1956-1957), a także w „Gazecie Olkuskiej” (1956). Był też autorem kroniki Olkusza czasów II RP, która zaginęła.

104 M. Radomski, Życie i działalność Zofii Okrajni 1876-1947, w „Ilcusiana” 20/2019, s.30-50

Osuch Stanisław (...) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Pałka Hanna (1944 - 2000) - działaczka Towarzystwa Przyjaźni Polsko Włoskiej.

Papiernik-Wisor Wiesława (1936 - 2009) - animatorka kultury, malarka-amatorka.

Pasierbiński Tadeusz (1901 - 1968) - Urodził się w Szczekocinach. Był absolwentem olkuskiego gimnazjum męskiego (1921), a potem Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (polonistyka, historia). Doktor filozofii z 1930 r. Podczas studiów pracował jako nauczyciel gimnazjalny w Sosnowcu i w Dąbrowie Górniczej. W 1936 r. został podinspektorem obwodu ostrowskiego, a w 1938 r. wizytatorem szkół kuratorium w Brześciu nad. Bugiem. Podczas kampanii wrześniowej w składzie 5 pułku ułanów walczył w działaniach SGO Poleśie, w tym w bitwie pod Kockiem, gdzie był dowódcą szwadronu. Dostał się do niewoli i do 1945 roku był więźniem Oflagu, gdzie założył tajne Koło Nauczycieli, któremu przewodniczył. Po wyzwoleniu kierował szkolnictwem polskim w Niemczech. W styczniu 1946 r. został delegatem Ministerstwa Oświaty do spraw szkolnictwa polskiego na obszarze byłej Rzeszy. W 1946 r. powrócił do kraju. Został naczelnikiem Wydziału Wychowania w Departamencie Szkolnictwa Ogólnokształcącego Ministerstwa Oświaty. W latach 1949-1952 był

zastępcą pełnomocnika rządu do walki z analfabetyzmem, a w latach 1953-1954 r. dyrektorem biura Rady Czytelnictwa i Książki przy prezesie Rady Ministrów. Wykładał na Uniwersytecie Warszawskim, w Akademii Nauk Politycznych, oraz Wyższej Szkole Pedagogicznej. Aktywnie działał m.in. w Związku Nauczycielstwa Polskiego, Ogólnopolskim Komitecie Frontu Jedności Narodu i Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Był także inicjatorem powołania Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej oraz jego wiceprezesem. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim, Orderem Odrodzenia Polski oraz medalem „Zasłużony Nauczyciel PRL”.

Paul Ignacy (1889 - 1957) - urzędnik, radny Rady Miejskiej od 1918 roku, założyciel Towarzystwa „Hejnał” w 1922 roku.

Pazdanowski Jerzy (1902 - 1977) Urodził się w 1902 r. w Porębie-Żegoty, koło Krakowa, gdzie jego dziadek był administratorem dóbr hrabiego Szembeka. Jego ojciec był profesorem łaciny i greki oraz dyrektorem żeńskiego gimnazjum Emilii Plater w Krakowie. Ukończył z wyróżnieniem krakowską Akademię Sztuk Pięknych. Po studiach otrzymał stypendium i wyjechał do Włoch. Należał do Związku Artystów Plastyków, oraz do Stowarzyszenia Zachęta. W okresie międzywojennym mieszkał w Olkuszu, gdzie pracował, jako nauczyciel rysunku w olkuskim Gimnazjum Męskim. W czasie wojny więziony w KL Dachau. Wykonane tam rysunki są obecnie własnością Muzeum Historycznego miasta Krakowa. Po wojnie mieszkał w Krakowie. Brał udział w licznych konkursach malarskich i wystawach. Zajmował się także renowacją obrazów.

Penconek Stanisław (1905 - 1983) - członek amatorskiego zespołu artystycznego Emalii.

Perek (Perkówna) **Mieczysława** (1900 - 1991) - bibliotekarka, działaczka społeczna. Od 1929 roku była związana z olkuską Biblioteką Publiczną, w której zawodowo pracowała od 1932 roku. W 1936 roku uczestniczyła w V Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Warszawie. Do 1940 roku była kierowniczką Biblioteki. W 1940 roku, kiedy władze niemieckie zamknęły Bibliotekę i zamierzały przekazać całość zbiorów na makulaturę, z narażeniem życia, wyniosła przez okno część księgozbioru i rozdała go do przechowania swoim czytelnikom. W 1945 roku zajęła się odbudową Biblioteki Miejskiej. Otrzymała wyróżnienie za swoje wspomnienia, które napisała na konkurs „Wspomnienia bibliotekarzy”, ogłoszony na łamach „Poradnika Bibliotekarza”. Była członkinią Miejskiej Rady Bibliotecznej (Miejskiego Komitetu Bibliotecznego). W 1969 roku przeszła na emeryturę, ale nadal pracowała na pół etatu. W ramach swojej pracy w Bibliotece prowadziła szereg działań kulturalnych, organizowała wystawy, prelekcje, konkursy i spotkania z autorami. Została odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi (1956), Złotym Krzyżem Zasługi (1968) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia (1985).¹⁰⁵

Pędras Mieczysław (1913 - 1992) - Urodził się 13 września 1913 roku w Bolesławiu jako syn Adama, muzyka-kapelmistrza orkiestry dętej w Bolesławiu, który był

wykwalifikowanym muzykiem carskiej orkiestry wojskowej, a w 1928 roku został dyrygentem górniczej orkiestry dętej w Bolesławiu. Jego syn Mieczysław już w dzieciństwie nauczył się gry na skrzypcach. Później lekcje muzyki i gry na skrzypcach pobierał przez 10 lat u skrzypka, koncertmistrza orkiestry symfonicznej kopalni „Bolesław”, który przygotowywał go do egzaminów wstępnych do Konserwatorium Muzycznego w Katowicach. W latach 1931-1938 był słuchaczem Śląskiego Konserwatorium Muzycznego w Katowicach, gdzie jego głównym instrumentem były skrzypce, a pobocznym fortepian. Tam też uczył się dyrygentury. Równoległe grał w orkiestrze kierowanej przez ojca. Prowadził także orkiestrę dętą Ochotniczej Straży Pożarnej w Bolesławiu oraz zespół muzyczny Odeon przy Kole Kulturalno-Oświatowym w Bolesławiu. Latem 1939 roku rozpoczął pracę w Głównym Urzędzie Pocztowym w Warszawie i został muzykiem (kornet) w orkiestrze reprezentacyjnej (dętej) Głównego Urzędu Pocztowego, pełniąc jednocześnie funkcję zastępcy dyrygenta. Po klęsce wrześniowej wrócił do Bolesławia, gdzie podjął pracę w miejscowej kopalni. W 1943 roku Mieczysław Pędras został aresztowany przez gestapo i osadzony w areszcie w Sosnowcu, później wywieziony do obozu koncentracyjnego. Był więźniem KL Auschwitz, a potem Sachsenhausen-Oranienburg. Grał w orkiestrach obozowych, co uratowało mu życie. Oswobodzony 3 maja 1945 roku z tak zwanego „Marszu śmierci” trafił do Lubeki, skąd w 1946 wrócił do rodzinnego Bolesławia,

105 K. Kulman, B. Szandor, Monografia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu 1917-2007 (w) Ilcusiana 6/2012

gdzie podjął pracę w kopalni. Reaktywował orkiestrę, której został kapelmistrzem. Prowadził też inne zespoły, jak: chór mieszany przy ZGH „Bolesław”, orkiestrę symfoniczną przy PSS „Społem” Olkusz, orkiestrę dętą Ochotniczej Straży Pożarnej w Przegini. Był także kapelmistrzem orkiestry dętej olkuskiej Ochotniczej Straży Pożarnej reaktywowanej w 1982 roku. Wspólnie z Piotrem Kołaczem skomponował również hejnał na jubileusz 750-lecia Olkusza, który był odgrywany przez trębaczki z wieży ciśnienia na olkuskim rynku. Orkiestrą w Bolesławiu kierował, aż do śmierci. Zmarł w siedzibie orkiestry w remizie OSP w Bolesławiu po powrocie zespołu z ceremonii pogrzebowej.¹⁰⁶

Piątek Anna (1935- 2015) - Urodziła się w Połańcu, od 1964 roku mieszkała z rodziną w Olkuszu. Debiutowała w 1982 r. w konkursie literackim ogłoszonym przez miesięcznik „Przyroda Polska”. Jej wiersze nagradzane były w wielu literackich konkursach regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych. Przez przeszło 25 lat pełniła funkcję Honorowego Prezesa Klubu Literackiego przy Miejskim Ośrodku Kultury w Olkuszu. Aktywnie działała w grupie inicjującej powstanie Klubu i zachęcała twórców, aby prezentowali szerzej swoje utwory. W 2000 r. poetka otrzymała Nagrodę Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz za całokształt pracy twórczej. Opublikowała tomiki poetyckie: „W gałązce dłoni” (Kraków 1990 r.), „Noc po kryjomu” (Katowice 1991 r.), „Maluję świat niedobranym

kolorem” (Dąbrowa Górnicza 1995 r.) oraz „W gałęziach coraz więcej światła” (Olkusz 2006 r.) i „Prywatny konfesjonał” (Olkusz 2012 r.). Jej wiersze zamieszczane były w wielu antologiach, wydaniach zbiorowych i pokonkursowych zbiorach poetyckich. W 2003 roku została przyjęta do Związku Literatów Polskich Oddział w Radomiu. Za zasługi w dziedzinie literatury została uhonorowana w 2007 r. wpisem do VII wydania biuletynu biograficznego „Who is Who”. W 2007 roku została laureatką Olkuskiej Nagrody Artystycznej przyznanej przez Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz. Czynnie uczestniczyła w życiu kulturalnym miasta i regionu, organizując spotkania z młodzieżą w szkołach, wieczory poetyckie w Centrum Kultury, współpracując z poetami innych klubów literackich. Była członkiem Towarzystwa Kultury Teatralnej - Oddział Okręgowy w Olkuszu. W 2012 r. została wyróżniona przez TKT za całokształt działalności. Była członkinią zespołu redakcyjnego czasopisma „Pokój Wam”, a także aktywną członkinią Klubu „Zielone Światło” zrzeszającego osoby zmagające się z chorobą nowotworową. Zajmowała się także malarstwem.¹⁰⁷

Piątek Józef (...) - muzyk orkiestry dętej olkuskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Piątkowski Stanisław (1874 - 1918) - inżynier chemik, nauczyciel przyrody i chemii w olkuskiej szkole rzemieślniczej, oraz gimnazjum męskim i liceum żeńskim

106 J.R. Chojowski, T. Sawicki, Niech gra - Zakładowa Orkiestra Dęta Zakładów Górniczo-Hutniczych „Bolesław” S.A., Bolesław-Bukowno 2020

107 A. Piątek, Prywatny konfesjonał, Olkusz 2012

w latach 1916-1917. Współzałożyciel wydawnictwa „Książka”, a podczas I wojny światowej współzałożyciel i redaktor „Kroniki Powiatu Olkuskiego”, jaka ukazywała się w latach 1917-1920. Działacz i członek zarządu olkuskiego koła Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (1916 r.). Jeden z założycieli Biblioteki Publicznej w Olkuszu.

Piekarska-Kozakiewicz Maria (1938 - 1990) Urodziła się 13 grudnia 1938 r. w Stanisławowie. Jej ojciec Kazimierz Kozakiewicz, za walkę w obronie Lwowa, odznaczony został Medalem Orłów Lwowskich. W 1945 roku wraz z rodziną została repatriowana do Tarnowa, gdzie ukończyła szkołę podstawową i liceum. Po ukończeniu studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (filologia polska) rozpoczęła pracę zawodową w I Liceum Ogólnokształcącym im Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu. Była inicjatorką i organizatorką wielu szkolnych i miejskich uroczystości i imprez artystycznych. Przez wiele lat prowadziła zajęcia szkolnego Kółka Recytatorskiego i Teatralnego. Nagrody i odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi i Medal Komisji Edukacji Narodowej, dyplom Komitetu Głównego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego za osiągnięcia w rozwoju zainteresowań młodzieży w zakresie ogólnej kultury humanistycznej, a zwłaszcza literatury polskiej (1985), dyplom uznania Zarządu Głównego Towarzystwa Kultury Teatralnej.¹⁰⁸

Piekarski Jacek (1940 - 2020) - absolwent Akademii Wychowania Fizycznego, sportowiec. Nauczyciel wychowania fi-

zycznego w I LO w latach 1964-1974 oraz 1994-1996. Działacz polityczny i społeczny, dyrektor Liceum dla Pracujących w Olkuszu, Naczelnik Miasta i Gminy Olkusz, propagator regionalizmu, turystyki i sportu w powiecie olkuskim.

Piekoszewski Jerzy (1937 - 1994) - animator kultury, związany z Powiatowym Domem Kultury w Olkuszu.

Piotrowski Julian (zm. 1978) - muzyk, długoletni członek orkiestry dętej OFNE.

Piwowar Lech (1909 - 1940) - Urodził się w 7 lutego 1909 w Krakowie. Mieszkał w Olkuszu, gdzie w 1928 roku ukończył miejscowe gimnazjum męskie. Ukończył studia na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i w Szkole Nauk Politycznych w Katowicach. Był związany z lewicową awangardą literacką Krakowa, członek Koła Literacko-Artystycznego (Lirtart) 1932-1935, od 1933 roku Polskiego Akademickiego Klubu Artystycznego. Współautor szopek politycznych Teatru Artystów Cricot. Autor zbiorów wierszy pt. Raj w nudnym zajeździe (1932), Śmierć młodzieńca w Śródmieściu (1934), Co wieczór (1936). Podczas kampanii wrześniowej w stopniu porucznika walczył w składzie 73 pułku piechoty. Trafił do niewoli sowieckiej i został przewieziony do obozu w Starobielsku. Wiosną 1940 roku został zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Charkowie i pogrzebany w bezimiennej, zbiorowej mogile w Piatichatkach.¹⁰⁹

108 Zeszyty Historyczne Olkusza 10/2010, s. 134-135

109 https://pl.wikipedia.org/wiki/Lech_Piwowar

Płonowska Maria (1878 - 1955) - Urodziła się 14 grudnia 1878 w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie jej ojciec był architektem gubernialnym. W 1904 roku rozpoczęła naukę w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie, pod kierunkiem prof. Konrada Krzyżanowskiego. Była jedną z pierwszych kobiet-studentek tej uczelni. Odebrała wiele podróży artystycznych po całej Polsce, odwiedziła też, jak wielu ówczesnych twórców, Rzym, Paryż, Monachium oraz Wiedeń. Przed pierwszą wojną światową była związana z głównymi środowiskami artystycznymi, co miało wpływ na kształt jej twórczości. Ulegała wpływom modnych prądów zrodzonych na początku XX w. Urzekła ją folklor i kultura Podhala. Około roku 1908 zamieszkała na parę lat w Zakopanem, gdzie należała do stowarzyszenia „Sztuka Podhalańska”. Wielokrotnie zmieniała miejsca zamieszkania, początkowo ze względów zdrowotnych, później zmuszona przez okoliczności. Mieszkała w Warszawie i Zakopanem. Już przed I wojną światową związała się z ziemią olkuską. Mieszkała w Bolesławiu i Krzykawce, a później w Olkuszu, gdzie uczyła rysunków w miejscowym gimnazjum żeńskim. Jej ulubionymi dziedzinami były pejzaże oraz portrety. Posługiwała się różnymi technikami: olejem, akwarelą oraz pastelami, przy portretach często korzystała z ołówka lub węgla. W malarstwie Płonowskiej widoczne są wpływy secesji i impresjonizmu. Wzorce czerpała również z malarstwa Krakowskiej Szkoły Stanisławskiego. W swej twórczości przedstawiała często krajobrazy Jury Krakowsko-Częstochowskiej, ale również motywy z terenów całej Polski. Malowała zawsze z na-

tury. Przed I wojną światową brała udział w wielu wystawach zbiorowych: w Zakopanem, Krakowie, Lwowie, Wilnie, Moskwie i Warszawie, między innymi w 1907 r. na „Wystawie prac malarskich kobiet” Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. W grudniu 1912 r. w Olkuszu zorganizowano jedyną za życia artystki wystawę indywidualną: „Krajobraz ukraiński”. W latach 1932-1935 jej obrazy pojawiały się na wystawach Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. Już po jej śmierci prace artystki można było zobaczyć na wystawach w Sandomierzu w 1978 r., w Pałacu Sztuki w Krakowie w 1979 r., w Muzeum Narodowym w Warszawie w 1991 r. (na wystawie „Artystki Polskie”) oraz kilkakrotnie w Olkuszu. Największy w Polsce zbiór jej prac został zgromadzony w Olkuszu przez Ignacego i Kingę Kościńskich, którzy byli kolekcjonerami i promotorami jej twórczości.¹¹⁰

Poczęsny Lucjan Stanisław (1948 - 2011) - Urodził się w Bolesławiu. W 1967 roku ukończył Państwową Szkołę Budownictwa w Bytomiu. Studiował na Politechnice Krakowskiej i Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Pracował w budownictwie. W latach 1968-1975 był korespondentem Gazety Krakowskiej. Publikował także w Głosie Młodzieży Wiejskiej, Wieściach, Przeglądzie Olkuskim, Dzienniku Polskim i w Nowej Wsi. W 1990 roku założył w Olkuszu czasopismo i wydawnictwo „Adress”. Twórczością poetycką zajął się już w młodości. Swoje wiersze publikował w tomikach: „Zapisywanie” (Olkusz 1996), „Odnalezione” (Bolesław 1999), „Tu jestem”

110 Maria Płonowska 1878-1955 - malarstwo, [oprac.] Kinga i Ignacy Kosiński, Olkusz 2005

(Bolesław 2002), a także w wydawnictwach zbiorowych, m.in. „Jeszcze dziś jeszcze żyjemy” (Olkusz 1985), „W krainie jawy” (Olkusz 1985), „Jak znaki zapytania” (Olkusz 1987), „Sen kasztanowej dziewczynki” (Olkusz 1990), „Próby” (Olkusz 1992), „Kontynuacje” (Olkusz 1996) i „Fascynacje” (Olkusz 2003). Był także autorem książki „Malarz - wspomnienie o Marii Płonowskiej” (Bolesław 1997).

Połotyńska Janina (1897 - 1940) - pochodziła z Będkovic, od 1933 roku mieszkała w Olkuszu, gdzie była nauczycielką w olkuskiej szkole powszechnej, stworzyła pierwszy w powiecie teatrzyk kukiełkowy.

Prade-Miecugow Krystyna (1936 - 2003) - Urodziła się w Krakowie, gdzie pracowała, jako aktorka oraz aktor-lalkarz. Od 1955 roku związana z krakowskim Teatrem Lalek „Groteska” i Teatrem Rapsodycznym, a także z Teatrem Lalek Arlekin w Łodzi. Była inicjatorką powołania teatru poezji w Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu po 1954 roku.

Przechadzki (Przechacki) Icek (...) - prezes żydowskiego stowarzyszenia kulturalno-oświatowego „Postęp” w Olkuszu, przy którym działała biblioteka i czytelnia.

Przewięźlikowski Adam (1949 - 2018) - Absolwent Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego, wieloletni (13 lat) pracownik WZPG Stomil w Wolbromiu i wiceprzewodniczący zakładowej Solidarności. Był technologiem, kierownikiem, specja-

listą do spraw inwestycji. W 1987 r. przeprowadził się do Olkusza, a w 1990 roku wygrał konkurs na dyrektora OFNE. Funkcję Prezesa Zarządu Emalia S.A. (OFNE) w Olkuszu pełnił do 1998 roku. Dokumentował i popularyzował historię olkuskiej i wolbromskiej fabryki. Był inicjatorem ufundowania pomnika Petera Westena na Starym Cmentarzu w Olkuszu oraz wydania okolicznościowej broszury.

Przewoźnik Marek „Szyna” (1974 - 2002) - muzyk (gitarzysta) olkuskiego zespołu punkowego „Labre”, który wydał kasetę p.t. „Śmiać się czy płakać”. Animator kultury, organizator koncertów rockowych w olkuskim pubie „Czarny Piotruś”, w którym występowały m.in. takie zespoły, jak Pidżama Porno, Dezerter, czy Post Regiment.¹¹¹

Raab Józef (...) - olkuski wydawca kart pocztowych, współwłaściciel firmy „Majewski i Raab Olkusz”, która działała w latach 1912-1918.

Rosiak Roman (1899 - 1976) Przed wojną prowadził sklep z artykułami elektro-technicznymi i fotograficznymi w Olkuszu. Podczas okupacji sklep działał pod nazwą „Elektrotechnische und Foto- Artikel”. Był pasjonatem fotografii. Miał własną ciemnię fotograficzną i wykonywał zarobkowo od-

---

111 <https://przeglad.olkuski.pl/ze-wspomnien-bywalca-olkuskich-lokali-gastronomicznych-od-pznego-prl-u-do-wsplczesnosci-cz-2/>

---

bitki fotograficzne zarówno przed wojną, w okresie okupacji, jak i po wojnie. Jeszcze przed wojną, jako jeden z nielicznych miał kamerę filmową i wykonywał amatorskie filmy pokazujące Olkusz.

Roś Kazimierz (1932 - 1986) - Pochodził z Sułoszowej. W 1965 r. ukończył studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie ze stopniem magistra historii. Był dyrektorem Liceum Ogólnokształcącego w Skale w latach 1973-1975 r., a także dyrektorem Liceum dla Pracujących w Olkuszu. Działacz społeczny, historyk-regionalista. Autor książki „Dzieje Sułoszowej 1315-1945” (2007).

Rotner Bajla (Bella) (1921 - 2024) - Urodziła się w Olkuszu. W marcu 1942 roku została wysłana do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Bernsdorf bei Trautenau (Bernartice u Trutnova) w Czechosłowacji. Po wojnie wróciła do Olkusza, lecz cała jej rodzina została zamordowana przez Niemców. W 1947 roku wyszła za mąż za olkuszanie Chaima Rotnera. W 1969 roku wyjechali do Wiednia, potem do Rzymu, a w 1970 roku do Nowego Jorku. Do 98. roku życia mieszkała samodzielnie w swoim mieszkaniu na Brooklynie, a potem przeprowadziła się do córki do miejscowości Teaneck w stanie New Jersey. W latach 2015-2018 prowadziła korespondencję z prof. Michałem Ostrowskim z Olkusza, a jej listy i przesłane archiwalne fotografie są bezcennym źródłem wiedzy o życiu codziennym Polaków i Żydów w przedwojennym Olkuszu. Jej listy pisane w języku polskim zostały zamieszczone na stronie internetowej „Olkuscy Żydzi. Ludzie, imiona i pamięć”.

Rumprecht Zofia (1907 - 1978) - animatorka kultury, regionalistka, redaktorka gazety „Z drogi”, jaka była wydawana od 1934 roku w Olkuszu, prezes, wiceprezes i skarbnik olkuskiego oddziału PTTK, społeczna kustosz Muzeum Regionalnego PTTK w Olkuszu w latach 1971-1978. Członkini powołanego w 1956 roku Komitetu Organizacyjnego obchodów 40. lecia Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu.

Russocki Marian (1901 - 1985) - chemik, w młodości członek zespołu redakcyjnego czasopisma „Harcierz”, jakie ukazywało się w Olkuszu od 1919 roku. Autor publikacji o przemyśle chemicznym.

Ryza Joanna (1939 - 2015) - od 1959 do 1999 roku pracowała, jako bibliotekarka w olkuskiej Bibliotece Publicznej.

Ryza Ryszard (1937 - 2018) - Absolwent Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu (matura 1955), a następnie wydziału prawa na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach 1956-1975 pracował w Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu, a od 1975 roku w Kombinacie Metalurgicznym - Huta Katowice. Pomagał przy tworzeniu parafii pw. Dobrego Pasterza w Olkuszu. Działacz społeczny, radny Rady Miejskiej w Olkuszu VII kadencji, przewodniczący Gminnej Rady Seniorów w Olkuszu, regionalista, literat, animator kultury, inicjator organizacji obchodów rocznicowych pod olkuskim Kopcem Kościuszki. Autor wspomnieniowej książki „Moje z Olkuszem brylantowe gody” (Olkusz 2017).

Rzadkowski Zygmunt (1880 - 1968) - lekarz, działacz społeczny, w 1914 roku wywieziony do Saratowa w Rosji, wrócił w 1919 roku do Olkusza, gdzie objął posadę Sekretarza Sejmiku Powiatowego w Olkuszu. Regionalista, współtwórca Muzeum Regionalnego PTK po 1945 roku. Ojciec prof. Ewy Rzadkowskiej (1913-2009) historyczki literatury francuskiej i tłumaczki. Zajmowała się okresem oświecenia, była autorką przekładów i opracowań krytycznych głównych utworów Jana Jakuba Rousseau.

Sapińska Aleksandra (1910 - 1999) - pianistka, mieszkała w Olkuszu, gdzie udzielała prywatnych lekcji gry na fortepianie.

Sapiński Andrzej (1947 - 2003) - muzyk, organista w kościele pw. św. Andrzeja Apostoła w latach 70. XX wieku. Przez pewien czas był studentem seminarium duchownego.

Schmidt Zofia (1883 - 1956) - działaczka społeczna, bibliotekarka w olkuskiej Bibliotece Publicznej po 1918 roku.

Siemiński Mieczysław (1891 - 1965) - artysta plastyk, nauczyciel rysunków w oluskim gimnazjum w latach 1920-1921. W latach międzywojennych związany z warszawskim środowiskiem artystycznym, po wojnie mieszkał w Łodzi, członek ZPAP.

Siermantowski Antoni (1891 - 1940) - pochodził z Pilicy, mieszkał w Olkuszu. Na-

uczyciel, działacz społeczny, regionalista, prezes olkuskiego oddziału PTK w latach 1933-1936. Aresztowany i od kwietnia 1940 r. więziony w KL Dachau i KL Mauthausen, gdzie zginął jesienią 1940 roku.

Siwiński Józef (1947 - 2021) - działacz społeczny i polityczny, taternik, członek Speleoklubu PTTK w Olkuszu, instruktor ZHP (podharc mistrz), wieloletni dozorca i kierownik Ośrodka Harcerskiego „Orle Gniazdo” w Olkuszu, członek Komendy Hufca ZHP w Olkuszu, organizator harcerskich rajdów turystycznych, popularyzator historii regionalnej. Działacz NSZZ „Solidarność”. Podczas stanu wojennego w latach 1982-1985 w piwnicy jego mieszkania w ośrodku harcerskim mieściła się nielegalna drukarnia, gdzie drukowano m.in. Tygodnik Mazowsze, Wolnego Związkowca i Solidarność Walcząca. Po przeniesieniu drukarni w inne miejsce zajął się dostarczaniem papieru do drukarni śląskich i krakowskich, a także kolportażem nielegalnych wydawnictw. Literat, dziennikarz, wydawca gazet „Konserwatysta” oraz „Obserwator”. Organizator wystaw poświęconych Solidarności. Autor wspomnieniowej książki „Wypisy z dni” (Olkusz 2002)

Skarbowski August (1857 - 1939) - prezes olkuskiego „Sokoła” do 1939 r., animator kultury.

Skawińska Jolanta (1956 - 2012) - nauczycielka języka polskiego w oluskich Zespołach Szkół nr 3 i 4 oraz I i II LO. Założycielka klubu literackiego w II LO, a potem w olkuskiej „Budowlance”, który przekształcił się „Galerię Olkuskich Poetów”. Animatora kultury, inicjatorka powołania

---

w 2002 roku Oddziału Okręgowego Towarzystwa Kultury Teatralnej w Olkuszu i wiceprezes TKT, organizowała małopolski konkurs „Bliżej teatru”. Pracownica olkuskiego Domu Kultury, opiekunka powstałego w 1986 roku Klubu Literackiego przy Domu Kultury, laureatka Olkuskiej Nagrody Artystycznej (2008).

Skóra Janusz (1932 - 2016) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Skrzynecki Dariusz (1958 - 2020) - plastyk amator, animator i uczestnik szeregu przedsięwzięć kulturalnych. Przez wiele lat związany z Grupą Malarstwa działającą w ramach Olkuskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Miejskim Ośrodku Kultury w Olkuszu. Uczestnik wystaw zbiorowych i plenerów.

Sławiec Henryk (1913 - 1984) - muzyk (skrzypek) związany z Powiatowym Domem Kultury w Olkuszu, członek oraz instruktor zespołu estradowego przy olkuskim „Ekonomiku”.

Sobieraj Stanisław (1906 - 1969) - Pochodził z Kazimierzy Wielkiej, gdzie ukończył szkołę podstawową i prywatne gimnazjum. W 1925 roku rozpoczął naukę w Seminarium Duchownym w Kielcach, a w 1932 roku przyjął święcenia kapłańskie. Przez rok był wikariuszem parafii św. Wojciecha w Kielcach, a potem trafił do parafii św. Andrzeja w Olkuszu. Miał dobry kontakt z młodzieżą i w 1935 roku został mianowany prefektem szkół powszechnych i gimnazjum żeńskiego w Olkuszu, gdzie pracował przez sześć lat. W latach 1934-1936 uczył też

religii w szkole powszechnej w Kluczach, a w latach 1938-1939 w olkuskim Gimnazjum Męskim. Patron Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej w Olkuszu, które prowadziło działalność kulturalną. W 1941 r. został administratorem parafii w Ogrodzieńcu, gdzie był do 1962 r. Potem objął probostwo w Brzegach, gdzie zmarł.

Sokołowski Jan (1924 - 2018) - Urodził się w Starczynowie. Był absolwentem Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 1940 roku pracował w Fabryce Drutu i Gwoździ w Sławkowie, a od 1947 roku w organach administracji państwowej i partyjnej (m.in. jako I sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR w Olkuszu od 1962 do 1969). W latach 1969-1973 był wiceprzewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, a w latach 1973-1975 wicewojewodą krakowskim. Od 1975 do 1980 roku był wojewodą tarnowskim. Był jednym z inicjatorów i pierwszym prezesem powołanego w 1965 roku Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej.

Sowula Stanisław (1931 - 2016) - Urodził się w Zadrożu. Podczas okupacji zaangażował się w konspirację niepodległościową. Był łącznikiem Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej placówki w Zadrożu ps. Sojka. W życiu zawodowym związany był ze szkolnictwem, jako nauczyciel i pedagog oluskich szkół. W latach 1958-1986 był nauczycielem Przysposobienia Wojskowego (Przysposobienia Obronnego) w I LO w Olkuszu. Działał w Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Od 2003 r. do śmierci pełnił funkcję prezesa Zarządu

---

Koła Olkusz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Był również członkiem zarządu Powiatowej Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych przy staroście olkuskim. Po powstaniu 14 lutego 2013 r. Klubu Historycznego im. AK przy IV LO w Olkuszu został jego honorowym prezesem. Był inicjatorem wydawania serii „Partyzanckie wspomnienia”, autorem tekstów i redaktorem.

Stachurska Maria (1880 - 1949) - Urodziła się w miejscowości Węzłów w powiecie krakowskim. Byłą córką Józefa i Marii Brojewskich. W 1910 roku wyszła za mąż za Jana Stachurskiego urodzonego w 1878 roku w Miechowie, który przed przeprowadzką do Olkusza mieszkał w Pieskowej Skale. Byli właścicielami kamienicy przy ulicy Górniczej 6 w Olkuszu oraz drukarni w parterowym budynku w podwórzu. Stachurski był członkiem trzyosobowego tzw. dozoru kościelnego, którego staraniem wzniesiono dzwonnice przy kościele św. Andrzeja w Olkuszu. Jeszcze przed I wojną światową Jan Stachurski został burmistrzem Olkusza i prowadzeniem drukarni zajęła się żona. W 1915 r. burmistrz Stachurski, jako były urzędnik rosyjski został aresztowany przez władze austro-węgierskie i wywieziony na teren monarchii austro-węgierskiej. Od tego czasu drukarnię samodzielnie prowadziła Maria Stachurska. Od 1916 roku wydawała w niej olkuskie pocztówki, a w latach 1917-20 drukowała czasopismo „Kronika Powiatu Olkuskiego”. Działaczka społeczna, członkini powiatowego Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa w 1920 roku. W okresie międzywojennym w jej drukarni ukazało się kilka książek, m.in. broszura „Bukowno.

Osiedle letniskowo-leśne i ośrodek sportu wodnego (1934), czy „Ilustrowany przewodnik po Ziemi Olkuskiej z mapką” (1938). W 1947 roku firma „Drukarnia i Introligatornia Maria Stachurska” została upaństwowiona.

Stachurski Jan (1922 - 1992) - animator kultury, syn Jana i Marii Stachurskich, od 1971 roku kierował zespołem teatralnym w Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu.

Stanek Marianna (1937 - 2018) - animatorka kultury, wieloletnia członkini i liderka zespołu folklorystycznego „Braciejowianki”, kandydatka do Olkuskiej Nagrody Artystycznej w 2001 roku.

Stankiewicz Marian Bogusław (zm. 2004) - poeta, członek klubu literackiego MOK, plastyk-amator, tworzył rzeźby z korzeni.

Stolarska Wanda (1902 - 1945) - aktywna działaczka Towarzystwa Muzyczno-Dramatycznego „Hejnał” w Olkuszu.

Stopa Stefan (...) - członek orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Stroński Jerzy (1888 - 1940) - Urodził się w Petersburgu. Był synem Dionizego i Ludmiły. Jego żoną była Ludmiła, córka Mikołaja i Praksedii Stefanow. W okresie międzywojennym mieszkali w Miechowie. Do Olkusza sprowadzili się w lutym 1939 r. Jerzy Stroński był właścicielem olkuskiego kina „Rosa” (wcześniej „Robotnik”), które działało w budynku przy ul. Gęsiej wykupionym przez Związek Zawodowy Metalowców olkuskiej Emalielni. Został

rozstrzelany przez Niemców w publicznej egzekucji 16 czerwca 1940 roku (20 straconych).¹¹²

Strugacz-Leszczyńska Aleksandra (1936 - 2024) - muzyk, nauczycielka w olkuskiej szkole muzycznej, gdzie od 1969 roku uczyła śpiewu solowego.

Strzelecki Józef (1904 - 1940) - Urodził się w Olkuszu. Pracował, jako fotograf olkuskiego zakładu fotograficznego „Świątłocień”, był także członkiem kościelnego chóru „Hejnał”. Został rozstrzelany przez Niemców w publicznej egzekucji 16 czerwca 1940 roku (20 straconych).¹¹³

Strzelecki Wacław (1906 - 1980) - absolwent olkuskiego gimnazjum męskiego, inżynier, kierownik Wojewódzkiego Biura Projektów, autor kilkunastu artykułów dotyczących ochrony zabytków i sztuki. Publikował m.in. w czasopiśmie *Ochrona Zabytków*. Autor rozdziałów o historii sztuki oraz zabytkach ziemi olkuskiej w *Księdze Pamiątkowej Liceum w Olkuszu* (Kraków 1957)

Sudoł Barbara (1944 - 2014) - Urodziła się 8 sierpnia 1944 w Kętach, ale przez pół wieku była związana z Olkuszem. Z wykształcenia była chemikiem, ukończyła Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Pracowała w przemyśle. Była twórczynią liczącego 12 książek cyklu powieściowego dla najmłodszych dzieci o Kogutku Ziutku, opublikowanego przez Wydawnictwo Skrzat. Pisała także opowiadania dla dzieci. Bajka jej au-

torstwa została zamieszczona w „Elementarzu Sześciolatka”. Była autorką szarad, w tym anagramów, homonimów, logogryfów i rebusów, które publikowała w wielu czasopiśmiech, głównie w piśmie „Rozrywka”. Była też autorką palindromów i małych form wierszowanych tzw. limeryków. Członkini Krakowskiego Klubu Szaradzystów „Agora”, a także Klubu Literackiego MOK Olkusz. W 2011 roku została nagrodzona Olkuską Nagrodą Artystyczną za całokształt osiągnięć twórczych.

Suwalski Józef (1874 - 1949) - Urodził się w Bolesławiu. Był synem Piotra i Felicji z Żuchowskich. W 1907 roku poślubił Stanisławę Książczyńską. Do 1913 roku mieszkali w Bolesławiu, skąd przeprowadzili się do Olkusza, gdzie Suwalski stworzył pracownię rzeźbiarską. Prawdopodobnie nauczył się rzeźbiarstwa pracując w składzie ekipy rzeźbiarza Pawła Turbasa, który do 1906 roku wykonywał kompletny wystrój rzeźbiarski kościoła w Bolesławiu. Jak wynika z reklamy zamieszczonej w wydany w Olkuszu katalogu, zajmował się wykonywaniem „figur w drzewie i kamieniu, ołtarzy, pomników z kamienia, ambon i chrzcielnic w różnych stylach”. Jego najbardziej znanym dziełem jest pomnik Jana Kilińskiego na wólbromskim rynku odsłonięty w 1924 roku. Prawdopodobnie był też autorem figury św. Barbary stojącej u wlotu ulicy Głównej w Bolesławiu. Rzeźba została wykonana około 1905 roku i ufundowana przez górników kopalni „Jerzy” w Tłukience Mógłby na to wskazywać fakt, że, jak pisał ks. Wiśniewski w swoim

112 J. Sypień, Dwudziestu straconych. Kim były ofiary, Ilcusiana 18/2018, s. 64

113 tamże

dziele Opis kościołów..., rzeźbę św. Barbary w kościele w Bolesławiu wykonał „Suwałski, parafianin tutejszy w Częstochowie”.

Swolkień-Ziółkowska Halina (1909 - 1984) - członkini zarządu „Rady Koła Rezerwistów w Olkuszu”, które prowadziło także działalność kulturalną.

Syguła Władysław (1909 - 1976) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Sypień Mieczysław (1936 - 2016) - Urodził się w Zarzeczcu. Absolwent olkuskiego Technikum Mechanicznego. W młodości działacz społeczny m.in. Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Młodzieży Wiejskiej, gdzie zajmował się m.in. działalnością kulturalną. Działał w Rejonowej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy Zarządzie Miejsko-Gminnym ZSMP w Olkuszu, spisał relacje i wspomnienia, które ukazały się w książce „Z dziejów ruchu młodzieżowego na ziemi olkuskiej w latach 1945-1956”, pod red. Jana Kantyki (1988). Pod koniec życia spisał swoje wspomnienia oraz zebrał relacje i wspomnienia członków rodziny, które opublikował w książce pt. „Rodzina Sypieniów” (2016). Odznaczony m.in. Orderem Odrodzenia Polski, Polonia Restituta.

Szajowska Waleria (1930 - 1983) - muzyk, nauczycielka w olkuskiej Szkole Muzycznej w latach 1968-1983. Uczyla śpiewu i gry na fortepianie. Zginęła tragicznie. Pochowana na cmentarzu Bronowickim w Krakowie.¹¹⁴

Szarek Władysław (1940 - 2013) - w młodości aktor amator w Powiatowym Domu Kultury w Olkuszu.

Szczepanek Zygmunt (1938 - 2010) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Szczygieł-Gruszyńska Bożena (1930 - 2020) - Urodziła się w Ostrowcu Świętokrzyskim, ale dzieciństwo spędziła w Gdyni, gdzie pracował jej ojciec inż. Wacław Gierdziejewski (1890-1939), członek Rady Głównej Ligi Morskiej i Kolonialnej. W sierpniu 1939 r. pani Bożena wraz z rodzicami wyjechała do krewnych w Grodnie. Jednak jej ojciec po ogłoszeniu mobilizacji wrócił do Gdyni. Po kapitulacji miasta został aresztowany przez gestapo i zamordowany 11 listopada 1939 r. w pierwszej masowej egzekucji w Piaśnicy. Podczas okupacji przebywała w Warszawie. Brała udział w Powstaniu Warszawskim. Po jego upadku trafiła do obozu w Pruszkowie, a potem do Rozprzys, skąd zdołała uciec. Jesienią 1944 roku znalazła schronienie u rodziny w Olkuszu. Tu poznała Bogdanę Szczygłą. Związek małżeński zawarli w 1952 roku. Wcześniej ukończyli studia medyczne, Bożena Szczygieł ukończyła studia na Wydziale Stomatologii Akademii Medycznej w Gdańsku. W 1966 roku Bożena i Bogdan Szczygłowie wyjechali wraz z córką Ewą do Nigru, gdzie przez kilkanaście lat pracowali jako lekarze. Miała na swoim koncie kilkanaście publikacji naukowych z zakresu medycyny i stomatologii. Podczas niemal dwunastoletniego pobytu w Afryce państwo Szczygłowie zgromadzili bogatą kolekcję dzieł sztuki

114 Jubileusz 50 lecia Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Olkuszu (b.r.w.)

---

ludów Czarnego Łądu. Swoje reportaże o Afryce publikowała m.in. na łamach czasopism: Służba Zdrowia, Dookoła Świata i Motor. Po powrocie do Olkusza państwo Szczygłowie przekazali swe zbiory Towarzystwu Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, które zorganizowało stałą ekspozycję kolekcji. Początkowo mieściła się ona w dawnej fabryczce ojca Bogdana Szczygła przy ulicy Szpitalnej, a od 1984 roku w zaadaptowanych na ten cel pomieszczeniach dawnego szpitala. Po śmierci Bogdana Szczygła w 1986 roku pani Bożena kontynuowała działalność męża, uzupełniała zbiory, organizowała wystawy i odczyty, a działalność placówki propagowała w radiu i telewizji. Angażowała się w bieżącą działalność i rozwój nowo powstałego Muzeum Afrykanistycznego prowadzonego przez Miejski Ośrodek Kultury w Olkuszu. Była aktywną uczestniczką i współorganizatorką różnorodnych przedsięwzięć propagujących kulturę Czarnego Łądu i aktywnie włączała się w życie kulturalne i społeczne Olkusza. Była korespondentka polonijnych czasopism dla pań pt. „A propos” i „Kobieta” wydawanych w Chicago. Działała w Klubie Literackim przy MOK i jej wiersze ukazywały w antologiach olkuskich poetów oraz wydawnictwach pokonkursowych m.in. „Kontynuacje” (1997) i „Fascynacje” (2003), a w 2005 roku wydała drukiem tomik swoich wierszy zatytułowany „Od świtu do zmierzchu”. Otrzymywała nagrody i wyróżnienia w konkursach poetyckich, m.in. zajęła drugie miejsce w konkursie „O gmerk olkuski” (1998). Pod koniec życia mieszkała w USA pod opieką córki Ewy Szczygieł Michalskiej i jej rodziny. Swoją pasję do Afryki i literatury przeniosła na córkę, która w 2006 roku wydała

książkę „Baśnie spod baobabu”. W 2013 roku pani Bożena Szczygieł-Gruszyńska została patronką olkuskiego Muzeum Afrykanistycznego, które już wcześniej nosiło imię Jej męża.

Szczygieł Bogdan (1928 - 1986) Urodził się w Olkuszu. Jego ojciec Franciszek był właścicielem wytwórni młynków do kawy. Ukończył szkołę powszechną oraz gimnazjum męskie w Olkuszu. W młodości aktywnie działał w harcerstwie, w 1947 roku uzyskał stopień podharcmistra. Po maturze studiował na Wydziale Stomatologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie w 1953 roku otrzymał dyplom lekarza dentysty. Pracował w Ośrodku Zdrowia przy Zakładach Górniczych w Bolesławiu oraz Sanatorium Przeciwgruźliczym w Jaroszewcu. Równocześnie od 1955 roku kontynuował studia lekarskie w Śląskiej Akademii Medycznej i w 1960 roku uzyskał dyplom lekarza medycyny. W latach 1960-1964 pracował jako lekarz radiolog w Olkuszu. Po 1956 roku aktywnie działał w reaktywowanym Związku Młodzieży Wiejskiej. Uczestniczył w zakładaniu klubów kultury, m.in. bezalkoholowego klubu „Bezaldar” w Olkuszu. Współtworzył powiatowe Koło Lekarzy ZMW oraz był inicjatorem rad lekarskich przy zarządach wojewódzkich i Zarządzie Głównym Związku. Do 1966 roku działał we władzach wojewódzkich ZMW w Krakowie. Od września 1964 do czerwca 1965 przebywał w Algierii, gdzie w Tlemcen był zatrudniony jako kierownik ekipy medycznej Międzynarodowej Służby Cywilnej (Service Civil International). Po powrocie pracował jako radiolog w Przychodni Obwodowej w Olkuszu,

uzyskując przy tym specjalizację z radiologii. Był współzałożycielem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej. W 1966 roku wyjechał do Republiki Niger, gdzie został kierownikiem oddziału radiologicznego w szpitalu w Niamey. Został też doradcą ds. służby zdrowia prezydenta Nigru. Równocześnie kontynuował działalność naukową i w 1968 roku uzyskał stopień doktora nauk medycznych. Publikował artykuły z zakresu radiologii, medycyny tropikalnej i organizacji ochrony zdrowia. Od 1974 roku wykładał radiologię i biofizykę na wydziale medycznym uniwersytetu w Niamey. W 1977 roku wrócił do Polski i został adiunktem Zakładu Organizacji Ochrony Zdrowia w Instytucie Medycyny Społecznej Akademii Medycznej w Krakowie. Od listopada 1979 do marca 1980 przebywał ponownie w Afryce, kierując delegowaną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki ekipą dokumentacyjną «Afryka 79», podróżującą od Angoli przez Zair, Kongo, Gabon, Kamerun i Nigerię do Beninu. W 1980 roku po obaleniu w Kampuczy (obecnie Kambodża) reżimu Pol Pota pracował tam przez trzy miesiące, jako szef medyczny jednej z ekip PCK w szpitalu w Kompong Cham nad Mekongiem. W 1983 roku po zawale serca przeszedł na rentę inwalidzką i poświęcił się działalności literackiej oraz społecznej. Był jednym z inicjatorów organizacji uroczystości upamiętniających „Krwawą Środę” 1940 roku w Olkuszu. W 1982 roku wmurowano dwie tablice pamiątkowe, na rynku i na Skwerku, a później wydano książkę „1940 Krwawa środa” (1984). Popularyzatorskie artykuły podróżnicze publikował w różnych okresach w czasopiśmie: „Dookoła Świata”, „Kontynenty”, „Motor”, „Przekrój”, „Tygodnik Kulturalny”

i „Zarzewie”. Wspólnie z żoną kolekcjonowali sztukę afrykańską. Swoje zbiory przekazali Towarzystwu Przyjaciół Ziemi Olkuskiej co zapoczątkowało utworzenie Muzeum Afrykanistycznego, mieszczącego się najpierw w byłej fabryczce jego ojca, a od 1984 roku w zaadaptowanym na ten cel budynku sióstr zakonnych przy dawnym Szpitalu św. Błażeja. Bogdan Szczygieł kierował Muzeum społecznie; zbiory stale uzupełniał, organizował wystawy i odczyty, a działalność placówki propagował w radiu i telewizji. Był członkiem krakowskiego oddziału Związku Literatów Polskich i Unii Polskich Pisarzy Lekarzy. Należał do Sekcji Schweitzerowskiej Polskiego Towarzystwa Szpitalnictwa i był współzałożycielem Polskiego Tow. Schweitzerowskiego. Pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Afrykańskiej i przewodniczącego Zarządu olkuskiego oddziału TPPA. Jako wiceprzewodniczący Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej w latach 1977-1984 wchodził w skład Rady Doradczej Ministra Kultury i Sztuki ds. Towarzystw Regionalnych. Był współzałożycielem powstałego w 1981 roku Stowarzyszenia Autorów Polskich i członkiem Rady Głównej Stowarzyszenia. Po powstaniu w r. 1982 Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego wszedł do Prezydium jego Rady Miejsko-Gminnej w Olkuszu; należał też do Narodowej Rady Kultury. Zmarł nagle w 1986 roku. Był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką «Zasłużony Działacz Kultury», a także Krzyżem Oficerskim Legii Honorowej Republiki Nigru. Wybrane publikacje książkowe: Maska z niama-niama (1966), Tubib wśród nomadów (1966), Rubikon czar-

nych dziewcząt (1980), Nieprzespany sen Afryki (1982, 1985), Mnisi w szafranowych szatach : [notatki z Kampuczy] (1983), Tajemnicze oblicze Afryki (1984), Z całego świata tamta strona (1984), Płatanią afrykańskich dróg (wspólnie z Grzegorzem Lubczykiem) (1984), Maski, bogowie, firmament (1985), Reportaże afrykańskie - wybór (1986), W służbie czarnych ekscelencji (wyd. pośmiertne 1989). W latach osiemdziesiątych pracował nad powieścią sensacyjną o kolekcjonerach znaczków pocztowych i sztuki afrykańskiej pt. Błąd na epoletach oraz powieścią historyczną pt. Wyrośnię z naszej krwi, poświęconą działalności Józefa Piłsudskiego. Fragmenty były publikowane w Gazecie Krakowskiej. W 2003 roku ukazał się album Tajemnicze oblicze Afryki (red. J. Roś) o maskach afrykańskich z kolekcji państwa Szczygłów prezentowanych w Muzeum Afrykanistycznym, a w 2012 roku książka „Muzeum Afrykanistyczne im. dr Bogdana Szczygła: kolekcja sztuki i malarstwa Czarnej Afryki im. prof. dr hab. Anny i pilota Leona Kubarskich w Olskuszu (tekst Maciej Nabiałek).¹¹⁵

Szlązak Bolesław (1906 - 1995) - Urodził się w Strzemieszycach Wielkich. Ukończył olskuskie gimnazjum męskie, studiował na Wydziale Architektury Politechniki Lwowskiej, a potem na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. W latach trzydziestych pracował w Prokuraturii Generalnej RP. Po wojnie wznowił pracę w Prokuraturii Generalnej RP w Poznaniu. W 1958 roku został wiceprezesem Najwyższej Izby Kontroli. Pełnił tę funkcję do czasu przejścia na emeryturę w 1977 r. W latach 1980-1991

był członkiem Kolegium NIK. Był posłem na Sejm PRL II kadencji (1957-1961), a także członkiem Trybunału Stanu (1982-1985). Działał społecznie w organizacjach lokalnych. Był m.in. prezesem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olskuskiej (1960-1967) oraz w latach 80. XX wieku honorowym prezesem Towarzystwa Miłośników Sławkowa, gdzie spędził wiele lat swego życia i znany był jako lokalny społecznik.

Szoła Piotr (1931 - 2014) - długoletni kinooperator olskuskich kin „Emalia” i „Zbyszek” w MOK Olskuszu.

Szubel Lucyna (1932 - 2020) - poetka, prozautorka i publicystka. Była laureatką ponad 40 konkursów literackich ogólnopolskich i regionalnych. Wydała 17 zbiorów poetyckich. Była współautorką 46 antologii. Opracowała i opatrzyła wstępem 18 zbiorów poetyckich. W latach 1977-1997 była prezesem Grupy Literackiej Gronie w Żywcu. Była także współzałożycielką Grupy Twórczej Cumulus w Chrzanowie, gdzie mieszkała. Była także członkinią Klubu Literackiego MOK Olskuszu.

Ściążko Antoni (1906 - 1969) - działacz strażacki olskuskiej OSP po 1945 roku, radny Miejskiej Rady Narodowej, animator kultury związany z Powiatowym Domem Kultury w Olskuszu.

115 Bogdan Stanisław Szczygieł (oprac. Krzysztof Brożek) iPSB - internetowy Polski Słownik Biograficzny

---

Ścibor Feliks Aleksander (zm. 1927) - urzędnik (taksator towarzystwa ubezpieczeniowego), radny olkuskiej Rady Miejskiej po 1914 roku, działacz strażacki, prezes Związku Floriańskiego w Olkuszu, autor artykułów w „Kronice Powiatu Olkuskiego”, przewodniczący sekcji Straży Obywatelskiej Olkuskiego Komitetu Współdziałania w Obronie Ojczyzny w 1920 roku.

Ścigaj Ryszard (1933 - 1995) - wieloletni pracownik olkuskiego Domu Kultury, kustosz Muzeum Afrykanistycznego w Olkuszu i opiekun Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego.

Śladkowski Jerzy (1908 - 1974) - absolwent olkuskiego liceum, pisarz, podróżnik, dziennikarz, nauczyciel, autor książek „Chimarrao” (Warszawa 1948) opisującej życie Polaków w Brazylii oraz „Przednówek” (Warszawa 1955). Publikował artykuły w m.in. Trybunie Ludu, Polska i świat, Świat Młodych.

Ślęczka Ryszard (1957 - 2023) Artysta malarz. Specjalizował się w pisaniu ikon. Jego prace były pokazywane na wystawach w całej Europie i wielokrotnie eksponowane na Wystawach Artystów Olkuskich w Galerii BWA w Olkuszu. W 2016 roku w olkuskiej Galerii BWA odbyła się indywidualna wystawa jego ikon.

Śliż Jerzy (1939 - 2005) - inżynier górnik, wieloletni pracownik ZGH „Bolesław”. Miłośnik, znawca i popularyzator tradycji górniczych. Współorganizator i prowadzący tradycyjne, barbórkowe „Karczmy Piwne” w Bukownie.

Świątkowska Alexandrowicz Mieczysława (...) - absolwentka olkuskiego liceum, poetka, autorka wierszy publikowanych w Księdze Pamiątkowej Liceum (1957).

Świerczek Halina (1929 - 2007) - Urodziła się w Busku koło Lwowa. Jej ojciec był zawodowym wojskowym i po wybuchu wojny został aresztowany i wywieziony w głąb ZSRR. Wkrótce zmarła jej matka. Wraz z siostrą i częścią rodziny została wysiedlona i zamieszkała w Wierzchosławicach koło Tarnowa. Po zakończeniu wojny wyjechała z rodziną do Legnicy, gdzie zdała małą maturę. Po powrocie ojca, który z II Korpusem wyszedł z ZSRR, walczył w Afryce i we Włoszech zamieszkali w Olkuszu. Ukończyła olkuskie liceum i do 1953 roku pracowała jako nauczycielka w szkole podstawowej w Olkuszu. W 1956 roku rozpoczęła pracę jako instruktorka w Wydziale Kultury Powiatowej Rady Narodowej. W 1958 roku została kierowniczką Powiatowego Domu Kultury w Olkuszu, którym, już pod nazwą Miejski Dom Kultury w Olkuszu kierowała nieprzerwanie do 1986 roku. Za jej kadencji powstała obecna siedziba Domu Kultury (1982), rozwijała się działalność zespołów artystycznych, a także działalność regionalistyczna. W latach 1973-1974 przy Domu Kultury działało historyczne Studium Wiedzy o Regionie prowadzone przez prof. Feliksa Kiryka. W 1982 roku z inicjatywą Haliny Świerczek i Janiny Majewskiej, przy Domu Kultury powstał Klub Literacki. Po przejściu na emeryturę nadal była związana z oluskim Domem Kultury, gdzie opiekowała się zespołami folklorystycznymi oraz Klubem Seniora. Wiersze zaczęła pisać już podczas okupacji. Do twórczości poetyckiej

wróciła po przejściu na emeryturę. Swoje wiersze publikowała m.in. w tomikach „Powroty” (Katowice 1991) oraz „Grupa poetów z Olkusza” wydanych przez Oficynę Wydawniczą Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Katowicach. Była współredaktorką tomików poezji wydanych z okazji kolejnych jubileuszy Klubu Literackiego: „Próby” (Olkusz 1992), „Kontynuacje” (Olkusz 1996) i „Fascynacje” (Olkusz 2003), gdzie były także publikowane jej wiersze. Była także współredaktorką czterech pokonkursowych tomików „O Gmerk Olkuski”. Swoje utwory publikowała także na łamach m.in. Gazety Lwowskiej, Niedzieli Przemyskiej, Panoramy Bułgarii, czy Przeglądu Olkuskiego. Jej wiersze ukazały się także w zbiorowym wydawnictwie „Spod szkolnej ławy” (Olkusz 1996), almanachu „Polska Poetów” (Tarnów 1993) czy Antologii poezji Libiąskiego Centrum Kultury (Libiąż 1993). Była autorką scenariuszy przedstawień teatralnych dla dzieci i dorosłych oraz tekstów piosenek. Jej wiersze nagradzane były w konkursach poetyckich w Sławkowie, Świętochłowicach i Libiążu. Za teksty piosenek „Kołysanka” i „Jest takie miejsce” otrzymała nagrodę w Przeglądzie Pieśni Polskiej w 1978 r. Zdobyła nagrodę za scenariusz spektaklu „O panu Twardowskim i olkuskim srebrze” w ogólnopolskim konkursie w Bydgoszczy, a za scenariusz i reżyserię inscenizacji „Historia i pieśń” otrzymała nagrodę Towarzystwa Kultury Teatralnej w Katowicach. Została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi za 30 lat pracy w kulturze.¹¹⁶

Tabor Leokadia (1931 - 2018) - Urodziła się w Belgii. Od 1948 roku mieszkała w Olkuszu. Pracowała w różnych zawodach, jako kierownik Urzędu Stanu Cywilnego, położna, a w latach 1983-1988 jako bibliotekarka w Bibliotece Miejskiej w Olkuszu. Była laureatką konkursów poetyckich w Olkuszu, Bolesławiu i Sławkowie. Przez wiele lat była związana z Klubem Literackim MOK w Olkuszu. Swoje wiersze publikowała w wydawnictwach pokonkursowych, a także w arkuszach poetyckich Miejskiego Domu Kultury w Olkuszu, w Przeglądzie Olkuskim, wydawnictwie Animator Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Katowicach, a także jubileuszowych wydawnictwach zbiorowych olkuskiego Klubu Literackiego MOK: „Próby” (Olkusz 1992), „Kontynuacje” (Olkusz 1996) i „Fascynacje” (Olkusz 2003).

Taborek Tadeusz (1928 - 2006) - Urodził się 3 XI 1928 roku we Włodzimierzu Wołyńskim. Do szkoły powszechnej zaczął uczęszczać w Olkuszu i Sławkowie, gdzie mieszkała jego rodzina. Szkołę powszechną ukończył w Sochaczewie, gdzie rozpoczął naukę w Szkole Handlowej. Od 1942 roku mieszkał w Szymanowie, gdzie uczył się w Szkole Rolniczej i na tajnych kompletach gimnazjalnych zdając tzw. małą maturę w 1945 roku. Liceum typu humanistycznego ukończył w 1947 roku. W tym samym roku zdawał na Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego, lecz nie

116 Fascynacje, red. B. Kallista, H. Świerczek, Olkusz 2003, s. 99

ła naukę na uniwersytecie latającym. Potem została nauczycielką języka polskiego w niższych klasach na prywatnej pensji. W 1899 r. wyszła za mąż. W 1909 roku przeprowadziła się wraz z mężem do Olkusza. Była sekretarką w Towarzystwie Zakroczymskim, potem bibliotekarką w olkuskim kole Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Prowadziła pogadanki i kursy dla analfabetów. W 1915 r. zapisała się do Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w Olkuszu. Początkowo pełniła obowiązki sekretarki, a w 1916 r. została przewodniczącą okręgu olkuskiego i delegatką do Naczelnego Zarządu. W tym samym roku zajęła się Polską Organizacją Skautową; należała do Patronatu Harcerskiego. W 1919 r. po zlikwidowaniu okręgu olkuskiego Ligi Kobiet działała w Kole w Olkuszu jako przewodnicząca, a potem z powodu braku czasu jako sekretarka lub wiceprzewodnicząca. Podjęła pracę w gimnazjum żeńskim jako inspektorka, a potem sekretarka. Od 1919 r. prowadziła z ramienia Ligi Kobiet Bibliotekę Publiczną w Olkuszu. W 1920 r. należała do olkuskiego oddziału Komitetu Obrony Państwa, jako przewodnicząca sekcji sanitarnej. Z chwilą utworzenia Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet została przewodniczącą oddziału olkuskiego. Po 1931 roku została odznaczona Krzyżem i Medalem Niepodległości.¹¹⁸

Tacikowski Władysław (1900 - 1983) - absolwent olkuskiego gimnazjum męskiego, gdzie aktywnie działał w harcerstwie. Inżynier, przed wojną był członkiem zarządu drukarni Kierograf w Warszawie. Autor słowników poligraficznych i współautor

podręczników poligrafii. W latach 1956-1968 kierownik warsztatów szkolnych Warszawskiej Szkoły Poligraficznej oraz nauczyciel chemii i materiałoznawstwa. Redaktor czasopisma „Poligrafika”.

Tarasin Jan (1926 - 2009) - Urodził się w Kaliszu. Po wojnie zamieszkał w Olkuszu, gdzie w 1946 roku ukończył Liceum im. Kazimierza Wielkiego w Olkuszu. Studiował na ASP w Krakowie (1946-1951). W latach 1963-1967 był pedagogiem na Wydziale Architektury Wnętrz krakowskiej ASP. Od 1967 roku mieszkał w Warszawie, gdzie od 1974 r. kierował Pracownią Malarstwa warszawskiej ASP. W 1985 roku mianowany został profesorem nadzwyczajnym. W 1987 roku objął stanowisko rektora warszawskiej ASP, które sprawował do 1990. Członek „Grupy Krakowskiej” (od 1962). W latach 1974-1982 wydawał autorskie Zeszyty z serigrafiami i tekstami. Uprawiał malarstwo, grafikę warsztatową (litografia, serigrafia) i użytkową (plakat) oraz refleksję teoretyczną o sztuce. Otrzymał liczne nagrody krajowe i zagraniczne. Miał na swoim koncie kilkadziesiąt wystaw indywidualnych w kraju i zagranicą. Jego prace znajdują się w licznych zbiorach muzealnych. W 2005 został odznaczony Złotym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis.

Tarasin Tomasz (1940 - 2024) - urodził się w Olkuszu, gdzie ukończył szkołę podstawową i średnią. W 1966 roku ukończył studia na Wydziale Operatorskim PW-STiF w Łodzi (dyplom 1988 r.). Przez wiele lat pracował, jako operator filmowy i au-

118 <http://archiwumkobiet.pl/autor/tacikowska-regina>

tor zdjęć, przy tak znanych produkcjach, jak *Nad Niemnem* (1987), *Między ustami a brzegiem pucharu* (1987), a także *Czarne Stopy* (1986), czy *Latające maszyny kontra Pan Samochodzik* (1991). Był autorem zdjęć m.in. do kultowego filmu „Party przy świecach” (1980) Antoniego Krawczyka, adaptacji opowiadania Jana Himilbacha, w którym jedną z głównych ról zagrała pochodząca z Olkusza Halina Wyrodek. Był także autorem zdjęć w popularnych serialach: *Złotopolscy* (1997-2007), *Czułość i kłamstwa* (1999-2000) oraz *Plebania* (2000-2007). Był również autorem scenariuszy i reżyserem kilkunastu filmów. Jeden z nich „Jana Tarasina podróż sentymentalna” (reżyseria, scenariusz, zdjęcia, 1998), poświęcił postaci swego wujka. W 2021 roku otrzymał Nagrodę Stowarzyszenia Filmowców Polskich za wybitne osiągnięcia artystyczne i wkład w rozwój polskiej kinematografii, a w 2024 roku Nagrodę Stowarzyszenia Autorów i Autorów Zdjęć Filmowych (PSC) za całokształt twórczości.

Tarchalska Wanda (1897 - 1992) - Była córką Jana Tarchalskiego i Marii z domu Nowickiej. Jej ojciec był nadzorcą młynów na kielecczyźnie, a potem właścicielem wytwórni octu w Warszawie. Pracował w Zagłębiu Donieckim w górnictwie węglowym. Potem zamieszkali w Bolesławiu, gdzie jej ojciec pracował jako kasjer w płucze galmanu. W 1914 roku Wanda Tarchalska wyjechała do Rosji. W 1919 roku wróciła do Bolesławia wraz z siostrą Kazimierą Hryniewicz i siostrzeńcami. Pracowała wraz z siostrą w szkole powszechnej w Bolesławiu, jako kierowniczką. Była polonistką

i poetką. Znała biegle trzy języki: francuski, niemiecki i rosyjski. Przyjaźniła się z malarką Marią Płonowską. Była aktywną działaczką społeczną, m.in. przewodniczącą Koła Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w Krążku. W 1919 roku powitała swoim wierszem generała Józefa Hallera, który odwiedził Bolesław. Od 1930 roku mieszkała w Olkuszu. W czasie okupacji niemieckiej, należała do ZWZ-AK okręgu śląskiego, zaprzysiężona przez kpt. Teresę Delektę. Była nauczycielką w zakresie szkoły średniej w ramach tajnego nauczania. Po 1945 roku pracowała w Szkole Podstawowej nr 1 w Olkuszu, gdzie była nauczycielką języka polskiego i historii. Potem za działalność w ZWZ-AK miejscowe władze komunistyczne przeniosły ją do Szkoły Podstawowej w Witeradowie. Była inicjatorką wznowienia działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Olkuszu po 1945 roku. Pod koniec lat pięćdziesiątych wyjechała do Podkowy Leśnej, a potem do Warszawy. Nadal była związana z Olkuszem. Swoje wspomnienia z okresu okupacji opublikowała w *Księdze Pamiątkowej Liceum w Olkuszu 1916-1956* (Krajków 1957). Została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej, za zasługi dla oświaty i wychowania, oraz Odznaką ZNP za Tajne Nauczanie. Zmarła w wieku 95 lat i została pochowana na cmentarzu warszawskim.¹¹⁹

Taszycki Jacek (1952 - 2004) - Urodził się w Świdnicy Śląskiej. Rok później wraz z rodziną wrócili do Olkusza. Uczęszczał do olkuskiej SP 1 i SP 4. Potem rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. Króla

119 J. Januszek, *Wojna w oczach dziecka. Moje wspomnienia z lat 1936-1945* (w) *Zeszyty Historyczne Olkusza*

Kazimierza Wielkiego, a później w olkuskiej „Budowlance”, gdzie zdał egzamin maturalny. W latach 1976-83 studiował w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych na wydziale malarstwa, dyplom z malarstwa robił u prof. Juliusza Joniaka. Podczas studiów był związany z krakowskim środowiskiem hipisowskim, a także z Piwnicą pod Baranami. Od ukończenia studiów brał udział w ponad 30 wystawach w kraju i za granicą oraz wielu znaczących plenerach. Miał na swoim koncie kilka wystaw indywidualnych i nagród w konkursach artystycznych. Dwukrotnie (1983 i 1999) był stypendystą ministra kultury i sztuki. W 2002 roku otrzymał Olkuską Nagrodę Artystyczną. Jego prace były prezentowane w Olkuszu w 1999 roku na zbiorowej jubileuszowej wystawie „Artyści Olkusczy” w Miejskiej Galerii Sztuki OK.NO. przy MOK Olkusz. Po jego śmierci odbyły się trzy kolejne wystawy indywidualne: malarstwa w BWA w Olkuszu (2006), rysunków w olkuskiej Galerii „Baszta” oraz retrospektywna wystawa w Galerii „Pryzmat” Związku Polskich Artystów Plastyków w Krakowie, zatytułowana „Pro memoria. Jacek Taszycki 1952-2004”. Zmarł w 2004 roku. W 2008 roku ukazał się katalog „Pro memoria: Jacek Taszycki (1952-2004): wystawa retrospektywna” pod redakcją prof. Stanisława Tabisza.

Teper Janusz (1951 - 2012) - muzyk (perkusista) w zespole bigbitowym „Ilkusy”.

Tomaszewska Maria (...) - nauczycielka języka polskiego w oluskim liceum (1945-1949), reżyserka spektakli wystawianych przez szkolne Amatorskie Kółko Artystyczne, członkini Miejskiej Rady Bibliotecznej

(Miejski Komitet Biblioteczny) w Olkuszu.

Tondos Edmund (1914 - 1985) - członek orkiestry dętej OSP Olkusz reaktywowanej w 1982 roku.

Tracz Andrzej (...) - muzyk (wokalista) w zespołach „Ilkusy”, „Orion” i „Olkuszanie”.

Trzcionkowski Tadeusz (1929 - 1999) - działacz społeczny i polityczny, wieloletni przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Olkuszu, działacz i przewodniczący Towarzystwa Miłośników Ziemi Olkuskiej.

Trzeciak-Klimaszewski Andrzej (1940 - 1993) - Mieszkał w Olkuszu od lat pięćdziesiątych. Potem wyjechał do Warszawy, aby po kilku latach wrócić do Olkusza i znów wyjechać. Poeta. Publikował tomy poezji homoerotycznej „Obietnice i piołuny” (1991) i „Niebo coraz wyżej”. Jego dorobek został przypomniany wydaniem w Olkuszu przez Galerię Literacką BWA tomikiem „Niebo wspina się najwyżej” (2006).

Trznadel Jacek (1930 - 2022) - Urodził się 10 czerwca 1930 roku w Olkuszu. Był synem Edwarda Trznadla wicestarosty powiatu olkuskiego w latach 1930-1936 i Ireny Trznadlowej z domu Kapel, z zawodu nauczycielki. Podczas wojny ukończył gimnazjum w Krakowie, potem rodzina przeniosła się do Wrocławia. W 1949 roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Wrocławskim. Następnie studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim. W 1964 uzyskał stopień doktora, w 1976 habilitował się, a w 1992 uzyskał tytuł profesora. W 1952

został pracownikiem Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. W 1975 podpisał List 59. Od jesieni 1978 do 1983 pełnił funkcję dyrektora sekcji polskiej i profesora literatury polskiej Uniwersytetu paryskiej Sorbony. Współpracował z paryską „Kulturą”. W 1989 roku był jednym z współzałożycieli Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej, a w 1990 roku jednym z inicjatorów powołania Polskiej Fundacji Katyńskiej (członek Rady). Najbardziej znaną publikacją Trznadla jest książka „Hańba domowa” - zbiór wywiadów z pisarzami tworzącymi w okresie polskiego stalinizmu. Książka i jej fragmenty zostały również wydane w języku francuskim, angielskim i duńskim. Poza szkicami literackimi i prozą opublikował też kilka zbiorów poezji. W 1994 był członkiem komisji opracowującej projekt konstytucji RP z ramienia Solidarności, a w 1995 był przewodniczącym komitetu wyborczego Jana Olszewskiego w wyborach prezydenckich. W 1997 otrzymał Nagrodę im. Jerzego Łojka, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, za „walkę z fałszem i zdradą w życiu narodowym”. W 2016 roku otrzymał Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, a w 2020 roku został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Turbas Paweł (1851 - 1921) - Urodził się w Bieńczykach koło Krakowa. W 1883 roku poślubił Helenę Pasternak z Białego Kościoła, gdzie zamieszkał i w miejscowym kościele zrealizował swoje pierwsze zamówienie rzeźbiarskie. Naukę w zawodzie rzeźbiarza rozpoczął wbrew woli ojca, za co został

wydziedziczony (zmienił wtedy nazwisko z Turbasa na Turbas), a po jego śmierci odmówił przyjęcia spadku. Przypuszcza się, że pośrednio miał być wychowankiem krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych za czasów Jana Matejki. Przez jakiś czas pracował też w zakładzie rzeźbiarskim Franciszka Wyspiańskiego (ojca Stanisława Wyspiańskiego), gdzie brał udział w przebudowie Sukiennic (1875-79). Tytuł czeladnika uzyskał w krakowskiej pracowni rzeźbiarza-konserwatora i snycerza - Józefa Brzostowskiego. Szczytowym osiągnięciem Pawła Turbasa było wnętrze kościoła w Bolesławiu, gdzie przez dziesięć lat, do 1906 roku, wraz z ekipą wykonał cały wystrój rzeźbiarski świątyni. W 1910 roku zamieszkał wraz z rodziną w Olkuszu, gdzie urządził pracownię rzeźbiarską. Tu wykonał m.in. słynną olkuską rzeźbę „Święta Rodzina”, umieszczoną w kaplicy św. Anny w bazylice św. Andrzeja Apostoła w Olkuszu. Podczas swojej działalności artystycznej miał wielu współpracowników, m.in. syna Władysława oraz stolarzy i rzeźbiarzy z miejscowości, w których realizował zamówienia. Wykonywał ołtarze, ambony, rzeźby, konfesjonały, feretrony, chrzcielnice, ławki i inne sprzęty kościelne. W jego twórczości widoczne są wpływy historyzmu i inspiracje Witem Stwoszem, ale również regionalnymi twórcami, swoimi współpracownikami. Jego dzieła znajdują się m.in. w kościołach w Białym Kościele, Niuwce, Sosnowcu, Waurzeńczykach i Zagórzu.¹²⁰

Turbas Władysław (1884 - 1950) - Urodził się w Białym Kościele. Był synem rzeźbiarza Pawła Turbasa, pod którego

120 J. Turbasa, Paweł Turbas - 1851-1921. Projektant wnętrz sakralnych i artysta rzeźbiarz, (w) Ilcusiana 24/2021, s.

okiem uczył się zawodu wykonując wystrój kościoła w Bolesławiu. Ukończył krakowską Wyższą Szkołę Przemysłową, studiował w Wiedniu, praktykował w litewskich Szawłach. Mieszkał w Olkusz, gdzie w latach 1912-1920 był nauczycielem rysunków w Szkole Rzemieślniczej, a w latach 1916-1931 w Gimnazjum Męskim. Był także malarzem, rysownikiem i grafikiem. Projektował sztandary dla olkuskich organizacji. Był także autorem prac rzeźbiarskich, np. talerzy, które znajdują się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, czy olkuskiej Tarczy Legionów, która znajduje się w Muzeum Krakowa. Po wojnie, w latach 1946-1950 pracował, jako nauczyciel rysunku w olkuskim Liceum Ogólnokształcącym.

Udzielanka Helena (1887 - 1952) - artystka, nauczycielka robót ręcznych w olkuskim liceum w latach 1934-1935.

Urban Wojciech (1937 - 2005) - Absolwent Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, stopień naukowy doktor. Wieloletni pracownik ZGH „Bolesław” i dyrektor zakładów w latach 1993–1994. Działacz społeczny (ZHP), podharc mistrz, komendant Hufca ZHP Wolbrom, inicjator utworzenia „Leśnego Gniazda” w kaplicy św. Jerzego w Jaroszwcu. Współtwórca i prezes Sto-

warzyszenia „Krag” Harcerskich Pokoleń Ziemi Olkuskiej.

Warat Tadeusz (1932 - 2020) - Urodził się w Olkusz. Po skończeniu 10 klasy w Gimnazjum olkuskim przeniósł się do Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie. W latach 1952-1959 studiował na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, a w latach 1979-1981 na studiach podyplomowych w zakresie konserwacji zabytków architektury i urbanistyki. W latach 1959-1965 pracował w Pracowni Konserwacji Zabytków w Krakowie jako kierownik. Brał udział w konserwacji m.in. Collegium Maius, Novum, Wieży Ratuszowej, kościoła św. Wojciecha, Attyki Bonerowskiej, Pawilonu Wystawowego „Bunkier”, Teatru Słowackiego, dworu Konopków w Modlnicy, klasztoru Kamedułów na Bielanych, Pałacu w Sandomierzu i Baranowie. W latach 1975-1985 był kierownikiem robót konserwatorsko-budowlanych na Zamku Królewskim na Wawelu. Otrzymał Złotą Odznakę za Opiekę nad Zabytkami oraz Złoty Krzyż Zasługi.¹²¹

Wardęga Eugeniusz (1946 -2006) - fotograf, właściciel zakładu fotograficznego w Olkusz.

Waś Zofia (1932 - 1985) - animatorka kultury, długoletnia kierowniczką Klubu Osie-

---

dłowego „Przyjaźń” na olkuskim osiedlu Pakuska.

Waśko Jan (1943 - 2020) - długoletni kościelnicy w parafii św. Maksymiliana, zaangażowany w budowę kościoła.

Wąs Andrzej (1940 - 2021) - muzyk (perkusista) olkuskich zespołów bigbitowych, przez wiele lat związany z grupą „Olkuszanie”.

Wąs Jan (...) - muzyk orkiestry dętej olkuskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Wąs Stanisława (1907 - 1975) - działaczka Towarzystwa Śpiewaczego i Muzycznego „Dźwięki”, czyli chóru i orkiestry przy parafii św. Andrzeja w Olkuszu.

Wąs Tomasz (1972 - 2012) - animator kultury, muzyk w olkuskich zespołach rockowych, realizator dźwięku, pracownik MOK Olkusz.

Wąs Wiesław (1929 - 2009) - członek chóru „Hejnał” do 1951 roku.

Wątorski Mieczysław (1903 - 1979) - malarz, grafik, projektant znaczków pocztowych, nauczyciel akademicki krakowskiej ASP. W 1963 roku przekazał do olkuskiej SP 4 obraz „Pułkownik Nullo w bitwie pod Krzykawką, 5 maja 1863 roku”.

Wenek Marek (1953 - ...) - animator kultury, długoletni kierownik klubu osiedlowego „Kubuś” na olkuskim Osiedlu Słowiki, inicjator i organizator ciekawych przedsięwzięć artystycznych, m.in. konkursu plastycznego „Kolorowa muzyka”.

Wesołowski Antoni (1950 - 1999) - dziennikarz, publicysta, do 1994 roku redaktor naczelny czasopisma „Wiadomości Zagłębia” ukazującego się w latach 1956-2013 jako tygodnik.

Wiatrowski Antoni (1889 - 1957) - Urodził się w Hrubieszowie. Ponieważ, jako unita został usunięty ze szkoły rosyjskiej z powodu odmowy uczęszczania na nabożeństwa do cerkwi prawosławnej, pracował w warsztacie swego ojca, a wieczorami przerabiał program gimnazjum rosyjskiego. Próbował publicystyki, pisał wiersze. W 1911 roku zdał egzamin eksternistyczny z czterech klas gimnazjum rosyjskiego, a w latach 1912-1914 uczył się w szkole Przemysłowo-Technicznej w Warszawie. Po ukończeniu szkoły rozpoczął pracę w fabryce w Lublinie. Po wybuchu wojny wrócił do Hrubieszowa i podjął pracę nauczyciela w szkole powszechnej. Był również zaangażowany w organizowanie szkolnictwa polskiego w powiecie. W 1918 roku powołany został przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego RP na współpracownika Rady Szkolnej Okręgu Hrubieszowskiego. Potem przeniósł się do Lublina, gdzie uczył w Szkole Rzemiosł im. Syroczyńskiego i Gimnazjum Lubelskim. Wykonując obowiązki nauczyciela studiował jednocześnie historię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Po powrocie do Hrubieszowa, w 1925 r. założył Szkołę Rzemieślniczą Sejmiku Hrubieszowskiego i został jej pierwszym dyrektorem. W 1929 r. wyjechał z rodziną do Olkusza, podejmując tam pracę w Szkole Rzemieślniczej, jako nauczyciel języka polskiego i historii. Był aktywnym działaczem ZHP, instruktorem, drużynowym oraz opiekunem drużyny

---

harcerskiej. Aktywnie działał w olkuskim oddziale Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, w latach 1936-1939 był prezesem olkuskiego oddziału PTK. W latach 1933-1935 publikował na łamach „Gazety Tygodniowej” zamieszczając artykuły poświęcone historii i zabytkom Olkusza i okolic. Z zamyśleniem prowadził wycieczki młodzieży szkolnej do zabytków miasta, zwracał uwagę na piękne detale malarstwa i rzeźby. Po wybuchu wojny uratował część księgozbioru szkoły oddając książki uczniom do przechowania. Był autorem pierwszego przewodnika po ziemi olkuskiej. Książka zatytułowana „Ilustrowany przewodnik po ziemi Olkuskiej” została wydana w 1938 roku nakładem Zarządu Obwodu Związku Harcerstwa Polskiego w Olkuszu. Podczas okupacji był nauczycielem szkoły powszechnej w Braciejówce, gdzie prowadził tajne nauczanie i kolportaż prasy konspiracyjnej w strukturach Szarych Szeregów („Rój Srebro”). Po wojnie, do sierpnia 1946 roku był nauczycielem w Państwowej Szkole Rzemieślniczo-Przemysłowej w Olkuszu. Wrócił do działalności w ZHP. Od października 1945 r. do sierpnia 1946 r. był komendantem olkuskiego Hufca ZHP. Potem wyjechał do rodzinnego Hrubieszowa, gdzie organizował Prywatne Gimnazjum i Liceum dla Dorosłych im. Bolesława Prusa. W 1951 roku przeszedł na emeryturę. Był zapalonym regionalistą. Opracował i wydał drukiem monografię Hrubieszowa oraz książki „Kościół poddominikański w Hrubieszowie” i „Oporni Unicy na ziemi Staszica”.

Wieczorek Jan Maciej (1938 - 1989) - Był malarzem, grafikiem i dekoratorem. Studiował w krakowskiej Akademii Sztuk

Pięknych w latach 1963-1967 pod kierunkiem prof. Mariana Wnuka. Pracę twórczą rozpoczął w Ilustrowanym magazynie studenckim; publikował też w Karuzeli, Wiadomościach Zagłębia, Żołnierzu Polskim. Dał się wówczas poznać jako satyryk. Wykonał cykl pejzaży zagłębiowskich. Przeprowadził się do Olkusza z Zagłębia w roku 1977 i przez kolejnych 12 lat namalował wiele obrazów, które sprzedawał albo rozdawał znajomym. W tym okresie poświęcił się malarstwu realistycznemu z motywami pejzaży, martwej natury, kwiatów i portretów. Swoistą galerią jego obrazów była lodziarnia przy olkuskim rynku, którą prowadził wraz z żoną.

Wienczek Piotr (1958 - 2016) - działacz olkuskiego PTTK i Speleoklubu Olkusz, żeglarz, speleolog, alpinista i podróżnik, organizator cyklicznych spotkań Klubu Globtrotera w MOK Olkusz. Współpracował ze Stowarzyszeniem Kulturalnym „Brama”.

Wilk Bronisława (1954 - 2024) - wieloletnia pracownica OFNE, zajmowała się malowaniem wzorów na wyrobach ozdobnych (patery, wazonny).

Wit-Wyrostkiewicz Bogusław (1946 - 1984) - Urodził się w Olkuszu. Studiował na Wydziale Filozoficznym Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Po ukończeniu studiów zajmował się publicystyką i krytyką teatralną. Był sekretarzem pisarza i polityka Jerzego Zawieyskiego. W latach 80. XX wieku brał udział w opracowaniu dzienników Zawieyskiego, których wybór ukazał się 1983 roku. Był współzałożycielem Stowarzyszenia Kultury Słowiańskiej, a w ostatnich latach życia był redaktorem

tygodnika „Kierunki” wydawanego przez PAX. Opublikował tomik poezji pt. Wołanie o słowo (1977). Jako osoba homoseksualna był w związku między innymi z pisarzem Jerzym Andrzejewskim. W latach 1965-1984 miał być zarejestrowany jako tajny współpracownik. Już po jego śmierci ukazał się tomik „Odbicia i sobowtóry” (1986).

Witczyńska Jadwiga (1884 - 1956) - Pochodziła z okolic Płocka, od 1915 r. należała do olkuskiego koła Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, gdzie pełniła funkcje sekretarki, delegatki na zjazdy ogólne oraz wiceprzewodniczącej. Udzielała się przy wyborach do I Sejmu oraz podczas plebiscytu na Górnym Śląsku. Pomagała jeńcom i repatriantom w olkuskim oddziale Komitetu Obrony Państwa, urządzając szpital dla rannych, agitując po wsiach, urządzając wiece. W 1920 roku była członkinią powiatowego Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa. Przewodnicząca olkuskiego koła Ligi Kobiet Polskich w latach 1923-1925. W 1921 r. była jedną z głównych założycielek oddziału Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Olkuszu. Dzięki jej staraniom, przy wsparciu miejscowych lekarzy, w Olkuszu powstała przychodnia przeciwgruźlicza. W 1923 roku wchodziła w skład komitetu organizującego obchody rocznicy śmierci Francesco Nullo w Olkuszu. W 1928 r. z polecenia Naczelnego Zarządu Ligi Kobiet zorganizowała w Olkuszu Związek Pomocy Obywatelskiej Kobiet, gdzie pracowała jako przewodnicząca referatu uświadczenia obywatelskiego.¹²²

Włodarczyk Wojciech (1946 - 2023) - muzyk (gitarzysta), współzałożyciel i muzyk pierwszych olkuskich zespołów bigbitowych „Szybkie słonie”, „Ilkusy” oraz „Olkuszenie”.

Wnuk Ryszard (1956 - 2021) - geolog, górnik, absolwent Akademii Górniczo Hutniczej w Krakowie, wieloletni pracownik ZGH „Bolesław” w Bukowni. W latach dziewięćdziesiątych był najpierw zastępcą głównego geologa kopalni „Pomorzan”, a potem głównym geologiem ZGH „Bolesław”. Miłośnik i znawca historii górnictwa, pasjonat astronomii i nauk przyrodniczych. Jeden z głównych darczyńców i współtwórców Kolekcji Mineratów Ziemi Olkuskiej i Skamieniałości Jury Krakowsko Częstochowskiej w Olkuszu, autor artykułów popularyzujących historię olkuskiego górnictwa, jakie ukazywały się m.in. na łamach czasopisma „Ilcusiana”. Zaangażowany w stworzenie ekspozycji Kopalnia Wiedzy o Cynku w Bukowni, gdzie był też przewodnikiem.

Wolas Stanisława (1897 - 1981) - animatorka kultury, twórczyni i reżyserka teatrzyków dla dzieci w świetlicy OFNE.

Wołkowski Władysław (1902 - 1986) - Urodził się 25 maja 1902 roku w niewielkiej wsi Sulisławice koło Wolbromia. Wywodził się z rodziny wiejskich budowniczych - cieśli i stolarzy. Dzięki pomocy właścicieli miejscowego majątku, którzy dostrzegli jego talent rozpoczął naukę w gimnazjum w Miechowie. Z racji na brak pieniędzy w 1920 roku przerwał naukę, ale rok póź-

122 <http://archiwumkobiet.pl/publikacja/jadwiga-z-turowskich-witczyńska>

niej rozpoczął naukę w Szkole Rzemiosł Budowlanych w Kazimierzu nad Wisłą, szkole założonej przez Jana Witkiewicza Koszczyca, znanego architekta i ciotecznego brata słynnego Witkacego. Tam zetknął się po raz pierwszy z wikliniarstwem. W latach 1926-1934 studiował malarstwo, architekturę wnętrz i pedagogikę w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. W latach 1926-1927 oraz 1930-1934, odbywał praktyki w szkołach rzemieślniczych i zakładach wikliniarskich. W latach 1937-1938, a potem 1957-1958 był kierownikiem artystycznym pracowni rzemiosła w Zakładzie dla Ociemniałych w Laskach pod Warszawą, pracował też w innych instytucjach artystycznych. W 1937 roku na Światowej Wystawie w Paryżu współtworzył Pawilon Polski, który otrzymał nagrodę Grand Prix, a sam Wołkowski - Złoty Medal. To po tym sukcesie, rektor ASP prof. Wojciech Jastrzębowski publicznie nazwał Wołkowskiego „Michałem Aniołem od wikliny”. W tym czasie Wołkowski rozpoczął pracę jako wykładowca i kierownik w Instytucie Robót Ręcznych. Współpracował także z Instytutem Naukowo-Rzemieślniczym oraz Muzeum Sztuki Stosowanej. Tworzył też piękne wiklinowe meble dla Spółdzielni Asystentów Politechniki Warszawskiej. W 1939 roku jako ochotnik walczył w obronie Warszawy. Po klęsce wrześniowej Wołkowski opuścił Warszawę i powrócił do rodzinnych Sulisławic. Ponieważ był poszukiwany przez gestapo, poszedł do leśnego oddziału partyzanckiego Batalionów Chłopskich. Dosłużył się stopnia majora. Po zakończeniu wojny, jesienią 1945 roku został naczelnikiem Departamentu Kształcenia Artystycznego w tworzącym się Ministerstwie Kultury. Po krótkim

czasie zrezygnował i zajął się odbudową przemysłu wikliniarskiego w Polsce oraz własną twórczością artystyczną. Rozsławił polskie wikliniarstwo. Jego wiklinowe zestawy mebli kupiły królowe angielska i belgijska. Trafiły także do muzeów, ambasad i wielu innych instytucji. Jego prace były wystawiane m. in. w Niemczech, Francji, Szwajcarii, ZSRR, USA i Chinach. W 1966 r. przeszedł na rentę i skupił się wyłącznie na pracy artystycznej. W następnym roku nawiązał kontakt z olkuskim środowiskiem artystycznym. Właśnie w Olkuszu, istnieje od 1970 r., największa kolekcja jego prac. Zbiór jego prac, jaki jest wystawiany w olkuskim Dworcu Machnickich nosi nazwę Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego (wcześniej Kolekcja Wikliny Władysława Wołkowskiego). W muzeum można oglądać jego prace: meble konstruowane z wikliny, trzciny, drewna i sznurka; patery, makaty, wiklinowe portrety i pejzaże, wizerunki bóstw słowiańskich, pór roku, postacie z podań ludowych, postacie historyczne i z literatury wyobrażenia zwierząt, oraz ołtarze historii - kompozycje poświęcone powstaniu warszawskiemu, bitwie pod Grunwaldem, odsieczy wiedeńskiej. Ciekawym pomysłem Wołkowskiego z dziedziny koncepcji sztuki było „mieszkanie poetyckie”, o którym pisał jeszcze podczas okupacji. Miało to być mieszkanie z silnymi elementami przyrody, a więc meblami i ozdobami z naturalnych materiałów, suszonymi kwiatami i ziołami, nagraniami odgłosów zwierząt. Równie ciekawą koncepcją była tzw. terenoplastyka, czyli sztuka formowania estetycznego krajobrazu, bazująca na naturalnej konfiguracji terenu dopełnianej odpowiednio dobraną roślinnością oraz architekturą budynków.

Wójcik Andrzej (1927 - 2000) - autor wydanej w 1987 roku monografii orkiestry dętej OFNE.

Wójcik Piotr (1898 - 1982) - muzyk (tenor) w orkiestrze dętej fabryki Westena w 1918 roku.

Wyrodek Janina (Halina) (1946 - 2008) - Urodziła się w Olkuszu. Uczęszczała do olkuskiego Liceum Ogólnokształcącego. W 1969 roku ukończyła z wyróżnieniem Państwową Wyższą Szkołę Teatralną w Krakowie. W latach 1969-1991 występowała w krakowskim Teatrze im. Juliusza Słowackiego, a potem w Teatrze STU. Równoległe działała artystycznie w krakowskiej „Piwnicy pod Baranami”, gdzie zadebiutowała w 1974 roku w spektaklu z okazji jubileuszu urodzin J. I. Kraszewskiego. Później występowała w wielu przedstawieniach. Interpretowała utwory do słów m.in. Baczyńskiego, Witkacego, Szekspira, Leśmiana i Poświatowskiej. Jej najbardziej znaną piosenką „piwniczną” jest utwór „Ta nasza młodość” skomponowany przez Zygmunta Koniecznego do tekstu Tadeusza Śliwiaka. Utwór ten stał się jednym z hymnów kabaretu. W swoim dorobku miała wiele ról granych w Teatrze Telewizji oraz filmach fabularnych i telewizyjnych. Kilukrotnie występowała też na scenie olkuskiego Domu Kultury. Nagrała jedną płytę, pt. Ta nasza młodość, wydaną w 1997 roku. W 2002 roku kilka jej piosenek znalazło się na płycie z serii: „Artyści Piwnicy pod Baranami” wydanej przez Polskie Radio. Była żoną aktora Mariana Dziędziela. Zmarła w krakowskim szpitalu im. Narutowicza i została pochowana w rodzinnym grobie na cmentarzu w Olkuszu.

Zalewski Adam (1964 - 2006) - członek redakcji Przeglądu Olkuskiego w latach dziewięćdziesiątych.

Ząbczyński Stefan (1912 - 2002) - Urodził się 30 sierpnia 1912 r. w Zadrożu (gmina Trzyciąż), gdzie spędził młodość. Od 16 roku życia był członkiem Ochotniczej Straży Pożarnej oraz założycielem Koła Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Zadrożu, którego celem było samokształcenie w zakresie rolnictwa oraz działalność kulturalna. W 1933 r. ukończył Szkołę Rolniczą w Trzyciążu, a następnie odbywał służbę wojskową w 9 Pułku Ułanów. Kolejne lata to praca w rodzinnym gospodarstwie rolnym i nauka w Średniej Szkole Rolniczej. Podczas okupacji aktywnie uczestniczył w ruchu oporu: najpierw w Związku Walki Zbrojnej (Komendant na Gminę Jangrot), a od 1943 roku, jako zastępca dowódcy Plutonu Łączności AK Ziemi Olkuskiej. Awansował do stopnia porucznika, był dowódcą Kompanii Łączności aż do rozwiązania AK w 1945 r. Po wojnie rozpoczął pracę w Powiatowym Biurze Rolnym, później w Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa w Olkuszu oraz ukończył studia w SGGW w Warszawie. Przez całe życie aktywnie działał w OSP i pracował społecznie. W latach 1945-1988 był nieprzerwanie radnym miejskiej, a potem powiatowej Rady Narodowej. Był aktywnym działaczem Ochotniczej Straży Pożarnej w Olkuszu. Od 1972 r., aż do śmierci był Prezesem OSP w Olkuszu. Był pomysłodawcą

---

i twórcą Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej, którego został patronem. Częścią muzeum jest sala poświęcona strażakom - uczestnikom II wojny światowej. Zgromadzone tam pamiątki, fotografie i dokumenty pochodzą z izby pamięci przy olkuskim oddziale Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, którego Stefan Ząbczyński był aktywnym działaczem. Z jego inicjatywy wejście do dawnej siedziby muzeum stało się Mauzoleum Pożarniczym, gdzie poza obeliskiem poświęconym strażakom, którzy oddali swe życie za Wolność Ojczyzny i w służbie Narodu, na ścianach umieszczone są pamiątkowe tablice. Stefan Ząbczyński był autorem wielu prac i artykułów naukowych dotyczących rolnictwa, a przede wszystkim prac z zakresu historii olkuskiego pożarnictwa, m. in. „500 lat służby społecznej pożarnictwa olkuskiego: 1478 - 1978 (1978), „Historia pożarnictwa olkuskiego i jego dzieje w latach 1478 - 1993” (1993), czy „Ruch Oporu i straty w ludności cywilnej na Ziemi Olkuskiej 1939 - 1945 (1999). Był także inicjatorem i kierownikiem zespołu wydawniczego czasopisma „Merkuriusz Strażacki”, jakie ukazywało się w latach 1988 - 1996 i było wydawane przez olkuską OSP, a także autorem szeregu publikowanych tam artykułów. Poza opracowaniami historycznymi pisał także wiersze. Zostały one zebrane w książce „Droga przez życie. Wybór wierszy (1996) wydanej nakładem autora. Stefan Ząbczyński za udział w walce z okupantem został odznaczony Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, czterokrotnie Medalem Wojska i Krzyżem Partyzanckim. Z kolei za upowszechnianie oświaty rolniczej został odznaczony Medalem Komisji Edukacji Na-

rodowej oraz Złotym medalem Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Zbieg Elżbieta (...) - działaczka społeczna, członkini Miejskiej Rady Bibliotecznej (Miejskiego Komitetu Bibliotecznego) w Olkuszu.

Zbieg Kazimiera (1938 - 2020) - malarka amatorka związana z Olkuskim Uniwersytetem Trzeciego Wieku.

Zbieg Zofia (1948 - 1993) - animatorka kultury, zaangażowana w powstanie Muzeum Afrykanistycznego w Olkuszu.

Zeman Henryk (1897 - 1969) - działacz Towarzystwa Sportowego „Vesta”, które prowadziło także działalność kulturalną.

Zgrzebnicka-Bierwiazzonek Krystyna (1943 - 2020) - Urodziła się w Olkuszu, gdzie ukończyła miejscowe Liceum Ogólnokształcące. W 1971 roku ukończyła historię sztuki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Rozpoczęła pracę w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, skąd oddelegowano ją do pomocy w biurze wojewódzkiego konserwatora zabytków w Katowicach. W 1973 ukończyła Studium Konserwacji Zabytków na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Rok później została kierownikiem Biura Badań i Dokumentacji Zabytków w Katowicach. Była w gronie założycieli, powstałego w 1979 roku katowickiego oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki. W latach 1985 - 1991 była Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach. Podczas jej kadencji prowadzono prace zabezpieczające i konserwatorskie m.in. w pałacu w Pilicy, ruinach zamków

---

w Rabsztynie, Ogrodzieńcu, Smoleniu i Sławkowie, a także badania archeologiczne średniowiecznego zamku w Sławkowie. W latach 1992 - 1996 była miejskim konserwatorem zabytków w Bielsku-Białej.

Ziarnik Czesław (1920 - 2012) - muzyk orkiestry dętej olkuskiej OSP reaktywowanej w 1982 roku.

Żelazowska Julia (1863 - 1949) - Urodziła się w rodzinnym majątku ziemskim w Pękosławiu (miechowskie). Przez 40 lat prowadziła w Olkuszu księgarnię. Od 1911 roku była także znaczącą wydawczynią olkuskich pocztówek. Wydała przeszło trzydzieści (nie licząc wznowień i odmian kolorów) pocztówek olkuskich i rabsztyńskich.¹²³

Opracowanie: Jacek Sypień

---

123 M. Piotrowski, Zarys historii pocztówek olkuskich, Ilcusiana 11/2014, s. 72

Bibliografia

- Antoni Mińkiewicz, (oprac. Zbigniew Landau) (w) iPSB internetowy Polski Słownik Biograficzny
- Bogdan Stanisław Szczygieł (oprac. Krzysztof Brożek) iPSB - internetowy Polski Słownik Biograficzny
- Chojowski J.R., Sawicki T., Niech gra - Zakładowa Orkiestra Dęta Zakładów Górniczo - Hutniczych „Bolesław” S.A., Bolesław - Bukowno 2020
- Dziechciarz O., Srebrna Jura, Bukowno 2024.
- Dzieje Olkusza i regionu olkuskiego, t. 1 i 2, red. F. Kiryk, R. Kołodziejczyk, Warszawa - Kraków 1978
- Fascynacje, red. B. Kallista, H. Świerczek, Olkusz 2003
- Goc K., Dzieje rodziny Hryniewiczów (w) Zeszyty Historyczne Olkusza, 12/2011
- Goc K., Historia ks. Lucjana Czechowskiego (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 13/2012
- Januszek J., Wojna w oczach dziecka. Moje wspomnienia z lat 1936 - 1945 (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 12/2011
- Jarno J., Wspomnienia żołnierza oddziału partyzanckiego „Babinicz” 106 DP Armii Krajowej, Olkusz 1999
- Jaworski W., Amatorskie stowarzyszenia teatralne w Królestwie Polskim (1890-1914), (w) Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie Rok LX (2015),
- Jaworski W., Legalne organizacje społeczne w powiecie olkuskim do 1914 roku, (w) Ilcusiana 10/2014
- Jednodniówka wychowanków “Kazimierzówki” wydana z okazji 90 rocznicy powstania Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu 1916-2006, opracował zespół: Mieczysław Karwiński, Leszek Kluczewski, Eugeniusz Forys, Adam Gucwa, Bronisław Kafel, Olkusz 2006
- Jubileusz 50 lecia Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Olkuszu (b.r.w.) ok. 2019
- Kluczewski L., Harcerskie kalendarium Olkusz 1915 - 1949, Olkusz 2005
- Kluczewski L., Kundera-Leśniak M., In memoriam. Biografie lekarzy, lekarzy dentyistów pracujących na terenie powiatu olkuskiego zmarłych w latach 1918 -2006. Historia powstania Szpitala Św. Błażeja w Olkuszu, Olkusz 2008.
- Kmita Ł., Pozostawił po sobie błogosławiony ślad. (w) Ilcusiana 2/2010
- Kocjan K., Żydowski Olkusz, Olkusz 2022
- Krokosz P., Moja matka w dokumentach, Zeszyty Historyczne Olkusza, 12/2011
- Kronika Powiatu Olkuskiego 1917, nr 8
- Kronika Powiatu Olkuskiego, nr 3 z 15.02.1917 r.
- Krzysztoforska - Weisswasser Z., Spotkania z ludźmi czynią życie warte przeżycia. (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 22/2016
- Księga pamiątkowa Liceum w Olkuszu 1916-1956 / [red. Innocenty Libura, Janina Majewska, Janusz Hryniewicz]. Kraków 1957
- Kulman K., Szandor B., Monografia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu 1917 - 2007 (w) Ilcusiana 6/2012
- Kundera - Leśniak M., Wspomnienia o moim ojcu, Zeszyty Historyczne Olkusza 15/2013
- Leśniak W., Olkuska bazylika św. Andrzeja na tle dziejów miasta i parafii, Olkusz 2006
- Maria Płonowska 1878-1955 - malarstwo,

- [oprac.] Kinga i Ignacy Kosińscy, Olkusz 2005
- Medyński J., 60 lat minęło... Historia Domu Kultury w Olkuszu, Olkusz 2014
  - Michoń M., Wspomnienie o ks. Henryku Januchcie, (w) Ilcusiana 12/2015
  - Nogiec P., Nowy Plac Fabryczny, Kraków 2010
  - Osuch H., Życie emalierni, Olkusz 1974-2013
  - Piątek A., Prywatny konfesjonął, Olkusz 2012
  - Piekarcz L., Olkusz. Ziemia pełna skarbów, Kraków 1955
  - Pilawska M., Życie Marii Płonowskiej (w) K i I Kościńscy, Maria Płonowska 1878 - 1955. Malarstwo, Olkusz 2005
  - Piotrowski M., Zarys historii pocztówek olkuskich, Ilcusiana 11/2014
  - Radio w Polsce w latach 1935-1938, red. F. Pauliszak, Warszawa 1938
  - Radomski M., Życie i działalność Zofii Okrajni 1876-1947, (w) Ilcusiana 20/2019
  - Roterman J., Życie społeczno-kulturalne mieszkańców Olkusza w dwudziestolecu międzywojennym, (w) Ilcusiana 18/2018,
  - Sadowski T., Wspomnienia o rodzinie Jarno (w) Zeszyty Historyczne Olkusza, 14/2012
  - Stanek - Wróbel B., Zarys historii Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego i Muzeum Regionalnego w Olkuszu, w: Ilcusiana 7/2013
  - Sypień J., „Służyć Państwu i kobietom” - działalność Ligi Kobiet w Olkuszu w latach 1915 - 1980, Ilcusiana 28/2023
  - Sypień J., Artystyczna rodzina Lorków, Ilcusiana 5/2011
  - Sypień J., Dwudziestu straconych. Kim były ofiary, Ilcusiana 18/2018
  - Sypień J., Józef Lubański (1906-1993) - leśnik, komandos i pisarz. w: Ilcusiana 12/2015
  - Sypień J., Mieczysław Karwiński 14.07.1921 - 11.04.2016, Ilcusiana 14/2016
  - Sypień J., Olkusz i ziemia olkuska podczas I wojny światowej w pamiętnikach Jana Jarno 1914 -1915
  - Sypień J., Olkusz i ziemia olkuska podczas pierwszej wojny światowej w pamiętnikach Jana Jarno, Olkusz 2018
  - Sypień J., Początki muzyki bigbitowej w Olkuszu, Ilcusiana 4/2011
  - Sypień J., Rok 1914 w Olkuszu na kartach pamiętnika Ignacego Kowalskiego, (w) Ilcusiana 19/2018
  - Świtlicka H., Działalność Biblioteki Pedagogicznej w Olkuszu na rzecz edukacji (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 17/2014
  - Turbasa J., Paweł Turbas - 1851-1921. Projektant wnętrz sakralnych i artysta rzeźbiarz, (w) Ilcusiana 24/2021
  - Wąclaw G., Osobowości ziemi olkuskiej Barbara Kallista, Olkusz 2015
  - Wiśniewski J., Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Olkuskim, Marjówka Opoczyńska 1933
  - Wspomnienie o Profesorze Bronisławie Grzywaczu - opracowała córka Małgorzata, (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 23/2017
  - Wspomnienie o Profesorze języka niemieckiego w I LO w Olkuszu mgr Rudolfie Goiserze (w) Zeszyty Historyczne Olkusza 22/2017
  - Ząbczyński S., Historia pożarnictwa olkuskiego i jego dzieje w latach 1478-1993, Olkusz 1993
  - Zeszyty Historyczne Olkusza 10/2010
  - Ziemia Olkuska. Osiągnięcia 1956 - 1960, Olkusz (b.r.w.) ok . 1960 - 1961
  - Zmarł Wiesław Kluczewski, (w) Ziemia Olkuska 44/2006

Netografia

- <http://archiwumkobiet.pl/autor/tacikowska-regina>
- <http://archiwumkobiet.pl/publikacja/jadwiga-z-turowskich-witczynska>
- http://leksykonkultury.ceik.eu/index.php/Halina_Keferstein
- http://swietokrzyskisztepl.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=76&sub=9
- <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/antoni-minkiewicz-minkiewicz> (dostęp 30.01.2018)
- <https://akolkusz.blogspot.com/p/blog-page.html>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Kolasi%C5%84ski
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Karol_%C5%81aganowski
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Lech_Piowar
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojciech_Nar%C4%99bski
- <https://przegląd.olkuski.pl/ze-wspomnien-bywalca-olkuskich-lokali-gastro-nomicznych-od-pznego-prl-u-do-wsplczesnosci-cz-2/>
- <https://resursaobywatelska.pl/>

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym
Województwa Małopolskiego

